

SOSYAL

MAYIS 1965

14

ADALET

AYLIK SİYASİ FİKİR DERGİSİ

**FAŞİZM
BOŞUNA
ÇABALİYOR**

ikinci izmir
suikasti

**SOSYALİZM
VE SOSYAL
DEMOKRASİ**

sosyal adalet

aylık siyasi fikir dergisi

Kenan SOMER

Sosyalizm ve Sosyal Demokrasi

Ergin GÜNCE

Sosyalist İktisat İlimi İktisadi Olayları Başka Şekilde İnceliyor

Turgut AKIN

Takdim Ederim Efendim :

Şaban ERİK

Neyin Peşinde Koşmaktır Bu

Aslan BAŞER

1963 BÜTÇESİ

Saat AKSOY

Toprak Reformunun Temel İlkeleri

Burhan Cahit ÜNAL

Yabancı Sermaye ve Anayasa Düzenimiz

Mehmet SELİK

Amerika, Barış, Halklara Yardım, Emperyalizm ve Vietnam

Münir CERİD

Petrolümüzü; Hem Çıkarabilir - Hem İşleyebiliriz

Mehmet OĞUZ

Amerika'da Zenci Problemi

Mahmut MAKAL

Ayrı Dünya

Güzin DİNO

«Kurtuluş Savaşı Destanı»nın Yapısı Üstüne Bir Deneme

Hasan HÜSEYİN

Balaban — 4

Kapak:

Abidin DİNO

İç Desenleri

Abidin DİNO

BALABAN

Hüsnü ZÜBER

olaylara bakış

- faşizm : beyhude çabalar • vahşiler geliyor • ikinci izmir suikasti
- yarı - aydının asıl derdi • hangi ermeniler? - neredeki ermeniler
- çin'i tanımak - çok taraflı dış siyaset • burgiba'nın gerçek yüzü
- kim dogmatik

FAŞİZM: BEYHUDE ÇABALAR

Toplumcu fikir hareketlerinin gittikçe artan bir hızla gelişmesi ve hele bu hareketin tek siyasi örgütü olan Türkiye İşçi Partisinin seçimlere katılma hakkını resmen kazanmış bulunması, çıkarıcı çevrelerde adeta bir panik havası yaratmıştır. Nasıl yaratması ki, bu çevrelerin bütün çıkarları sadece halkın cahil kalmasına, haklarının neler olduğunu bilmemesine ve kendisine yol gösterecek bir örgütten yoksun bırakılmasına bağlıdır. Halbuki toplumcu hareket ve onun siyasi örgütü olan Türkiye İşçi Partisi var gücüyle halkı uyarmakta ve ona kurtuluş yolunu göstermektedir. Üstelik bunun artık, eskiden olduğu gibi, yalnız bir avuç aydına has fantazi sayılacak fikirler olmadığı, aksine halk tarafından da benimsenmeğe başladığı ve siyasi ve sosyal hayatımıza devamlı bir kuvvet olarak yerleşmiş olduğu da ortaya çıkmıştır.

Bu durumda, topluma karşı hiçbir yararlı iş yapmadıkları, aksine onu cahil ve geri tutmayı varlıklarının temel şartı saydıkları halde, milli gelirden aslan payını alan çıkarıcı çevrelerin, toplumcu akımı boğmak için ellerinden geleni esirgemeyecekleri açıktır.

Şu nokta da gene açıktır ki, toplumcu hareketi boğmanın tek yolu, Anayasamızı ve onun getirdiği demokratik siyasi mekanizmayı tahrip etmektir. Çünkü Anayasamız ve onun getirdiği demokratik siyasi düzen yaşadıkça, bu çevrelerin emellerine kavuşmalarına, yani toplumcu hareketin faaliyetini önlemelerine, bu hareketi sindirip susturmalarına imkân yoktur. Bundan dolayıdır ki, bu çevrelerin asıl hedefi Anayasa düzenimizi tahrip etmektir. Bu yapıldıktan sonra yollar faşist bir tahakküm için açılmış olacaktır.

Unutmamalıdır ki, demokrasinin ruhu, bir denge rejimi olmasıdır. Demokratik bir toplumda bütün

fikir hareketleri ve menfaat gurupları örgütlenmek ve siyasi mücadelelerini yürütmek bakımından eşit haklara sahiptirler. Sosyal ve siyasi denge ve dolaşısıyla huzur ancak bu şekilde gerçekleşir. İşte bu sebepten ötürü, mevcut siyasi partilerden birisini, bu siyasi mekanizmanın dışına itmek, onu muteber telâkki etmemek, ya da halka sanki tahammülü zaruri bir belâyımış gibi tanıtmak demokrasiyi ilga etmek, Anayasamızı rafa koymak demektir. Demek oluyor ki, Türkiye İşçi Partisine yapılan ve son sıralarda gittikçe şiddetlendiğini gördüğümüz saldırılar, aslında Anayasa düzenimize yöneltilmiştir ve faşist bir idare kurabilmenin hazırlıklarıdır.

Ancak şunu tam bir inançla belirtmek isteriz ki, Türkiye'de bir faşist idare kurmak ham, ama çok ham bir hayal ve bu yoldaki çabalar da beyhude, ama çok beyhude çabalar. Çünkü Türkiye'de faşizmin temel şartı mevcut değildir. Bu şart, çıkarıcıların susturmak istedikleri hareketin, yani sosyalist hareketin, ya gerçekten gizli maksatlı, kökü dışarda ve saçma sapan bir hareket olması, ya da halka böyle gösterilebilmesidir. Çünkü ancak bu taktirde, hareketi boğmak için, hâkimlerin de, savcılarının da, polislerin de, ordunun da, gençliğin de ve halkın da yardımını ve işbirliği sağlanabilir. Ve böyle bir işbirliği sağlanamadıkça da Anayasa düzeni çiğnenerek faşizme gidilemez.

İşte faşizmin bu temel şartı Türkiye'de yoktur. Türkiye İşçi Partisi apaçık bir partidir. Ne olduğunu ve ne yapmak istediğini Programıyla, Tüzüğüyle ve çeşitli yayınları ve beyanlarıyla ortaya koymuştur. Bunların dışında hiçbir gizli maksadı ve emeli yoktur. Kökü dışarda değildir. Herşeyiyle bu memleketin bağrından çıkmıştır ve bu memleketin çıkarlarını savunur. Anayasamıza içtenlikle bağlıdır ve mücadelesini demokratik kurallara göre yürütür. Halkın kendisini tutacağından emin olduğu için, iktidara gelmekte de iktidarda kalmakta da yalnız ve sadece halkın oyuna güvenir ve başka yollara itibar etmez. Programı saçma değildir. Aksine memleketimizin gerçeklerine uygundur. Zaten çıkarıcı çevreleri ürkiten de budur.

Devletin resmî makamları da Türkiye İşçi Partisinin yukarıda saydığımız niteliklerini bilmektedirler. Seçimlere katılmasına resmen karar verilmiş olması bunun en açık delilidir. Bu sebepten dolaydır ki, saldırılar gayri resmî kanallardan, mahalli çıkarıcıların tahrik ve teşvikleriyle yapılmakta ve idare edilmektedir. Bu mahalli çıkarıcıların arkasında büyük merkezlerdeki çıkarıcılar ve onların arkasında da emperyalist kuvvetler vardır.

Çıkarıcı çevreler, TİP'e karşı yer yer organize ettikleri saldırıların, halkın desteğini sağlamak şöyle dursun bil'akis nefretini celbettiklerini ve birçok hallerde de bizzat emniyet kuvvetleri tarafından bastırıldı-

ğını görünce daha geniş bir hücum taktiği düşünmeğe başlamışlardır. Bu taktiğin özü, Türkiye İşçi Partisinin ihtilâlcî bir parti olduğunu yayararak halkın husumetine maruz bırakmaktır. Bu maksatla gerici basın geniş bir kampanya açılmıştır. Ancak gerici basının halkın büyük bir kısmı ve özellikle zinde kuvvetler dediğimiz gurup üzerinde etkili olmadığından, bunlar üzerinde de etki yapacak ve kafalara şüpheler sokacak başka bir yol aranmış ve Türk-İş genel sekreteri Halil Tunç'a T.İ.P.'in ihtilâlcî olduğu ve işçileri ordu ile çarpıştırmak istediği söylenmiştir. Fakat Türkiye'nin değiştiğini, artık herşeye istedikleri gibi kumanda edemediklerini hâlâ anlamamış olan bu zavallılar, kargaları bile güldürecek kadar saçma ve temelsiz olan bu iftiranın, sadece kafaları bulandıracığını ve kimsenin bunun üstünde durmayacağını hesap etmemişlerdi. Halbuki evdeki hesap çarşıya uymadı. Tertipten haberi olmayan Başbakan, bunun bir ihbar telâkki edilmesi lâzım geldiğini söyledi ve savcuları vazifeye davet etti. Kamu oyunun tazyikiyle büyük gazeteler de meseleyi izlemeğe mecbur kaldılar. Böylece oyun bozuldu. Hatta bozulmakla kalmadı geri tepti. Çünkü tamamiyle uydurma olan iddianın tahkike tahammülü yoktu. Telâş içinde kalan Türk-İŞ'in başındakiler, mesele adliyeye intikal etmiş olduğu halde, bir basın toplantısı yapmak ve tevil yoluna sapmak istediler. Fakat basın toplantısı daha büyük fiyasko oldu. Halil Tunç'un maskesi daha fazla düştü, kimlere hizmet ettiği daha açıkça ortaya çıktı.

Demek oluyor ki, faşizme gidebilmek için, Türkiye İşçi Partisini, Ve onun şahsında bütün toplumcu hareketi Halk Oyuna menfur olarak tanıtmakta pek mümkün değildir, hiç değilse çok zordur.

Bütün bu açıklamalarımız gösteriyor ki, emperyalizme yaslanmış olan kapkaççı çıkarıcı çevreler faşizme gitmek hevesi içindedirler. Bu beyhude bir çaba, ham bir hayaldir. Ancak elbetteki, ilerici kuvvetlerin bu çabayı çok küçümsememesi ve bilhassa sahnenin arkasında emperyalist kuvvetlerin bulunduğunu göz önünde tutarak meseleye gerekli önemi verip birlik ve beraberlik içinde çalışmalarını lâzımdır. Bu çalışmaların bir kolu halkı uyandırmaya daha hız vermek, diğer kolu da kamu oyunu aleyhe çevirecek tahriklere kapılmamaktır. Tahrikler yapılarak çıkarılacak kargaşalıkların topluncuların aleyhine kullanılması imkânları daha çoktur.

VAHŞİLER GELİYOR

Ankara Üniversitesinde okuyan bir grup genç DÖNÜŞÜM adında, 15 günde bir çıkan, siyasi bir gazete yayınlamaya başladılar. İlk sayısı 22 Nisan 1965 tarihini taşıyor. «... Yurt içinde, yurt dışında hep halkın, sömürülenlerin, baskı altında tutulanların sesi-

ni duyuracağız. Olayların bilimsel ve halkçı açıdan yorumlarını sunacağız. Yurt ve dünya sorunlarına, nedenlerine inerek, bilimsel çözümler öne süreceğiz...» diyerek yayın alanına giren gençler, gazetelerini gene kendileri satmaya giriştiler. 23 Nisan günü Atatürk Bulvarında, Sıhhiye ile Kızılay arasında hep onların sesleri işidiliyor, herkes bu yeni gazeteden, bu yeni dağıtım usulünden bahsediyordu. Gazete büyük bir hızla satılıyordu.

Derken etraflarında karanlık yüzler, garip kişiler dolanmağa başladılar. Aldırmadılar, satışa devam ettiler. Ankara'ya, hele Atatürk Bulvarına güveniyorlardı. Kızı, erkekli, delikanlıca bir şevkle, doğru olduğuna inandıkları işlerine sarılmışlardı.

Ama karanlık yüzölçerinin sayısı çoğalıyor, kurdularını çember daralıyordu. Yaklaşanların çoğunda boz kurt rozetleri farkediliyordu. İkinci hafif itişmeler, sonra tartaklama teşebbüsleri yumruklasmalar oldu kızlar da esirgenmedi. Adana'da, Akhisar'da, Kırık-kale'de yaptıkları yanlarına kalan saldırganlar, şimdi kendilerini Ankara'nın göbeğinde, Kızılayda, Atatürk Bulvarında deniyorlardı. 27/28 Nisan 1960 olaylarına, ilerici özgürlük gösterilerine sahne olmuş Kızılay'da artık saldırgan gericiler at oynatıyordu.

Ve polis geldi... Saldırganları bırakıp, saldırıya uğrayan delikanlıları toparladı. Birinci Şube Müdür-lüğüne götürülen gençler sabahın bir buçuğuna kadar ahkondular ve ertesi gün gelmeleri tenbih edilerek salıverildiler. Ortada bir suç olmadığının, emniyet te farkındaydı. Ertesi gün Çankaya Savcılığına giden gençler, haklarında sadece «bağırarak halkı rahatsız etmek» kabahati ile takibat açılacağını öğrendiler. Bunun üzerine, gazetelerini «bağırmadan» satmak kararı ile, tekrar işlerine döndüler.

Gazete kapışılıyordu. Yalnız Kızılay'da 3 bin tane satılmıştı. Etrafta gene karanlık yüzler vardı. Ama dağıtıcı gençlerin arkasında da, bu defa, kendi arkadaşları —soğukkanlı, vakur, kendinden emin— kol-larını kavuşturmuş duruyor, ciddi bakışlarla etrafı süzüyorlardı. Milliyetçilikleri kendilerinden menkul, mukaddesatçılıklarına yalnız kendileri inanmış, boz-kurt rozetliler bu durum karşısında, coşkunluklarından ve inanlarından, gereken cesaret vizesini alamadılar. Kalabalık arasında çok bol sayıda bulunan si-yası polis te bu saldırganların hırpalanması tehlikesini göze alamamış olacak ki, dağıtıcı delikanlılara 24 Nisan günü sataşan olmadı; gazeteleri bittiği için, dağıldılar. Bir kısmı ikinci baskıyı hazırlamak için matbaaya koştu.

Gazetenin ikinci baskısını matbaadan 25 Nisan Pazar günü alacaklardı. Eline üç-beş Dönüşüm ile matbaadan ilk çıkan delikanlıya birisi yaklaştı. Po-lis olduğunu Dönüşüm için toplatma kararı çıktığını

söyleyerek elindeki gazeteleri istedi. Genç, aslında dağıtıcı da değildi. Elinde sadece beş Dönüşüm vardı. Toplatma kararı görmeden gazeteleri veremeyeceğini söyledi. Polis olduğunu söyleyen zat kararını «müdüriyette» olduğunu belirterek genci oraya davel etti. «Müdüriyet» kapısında nişanlısından ayrılan genç, bir odaya sokuldu. Biraz sonra, Birinci Şube müdürü olduğu söylenen,— daha önceden de Kozan Kaymakamı olduğu anlaşılan—uzun boylu, esmer, kır saçlı bir zat —pür tehevür odaya daldı. Adını sormaya bile lüzum görmeden delikanlının yakasını bir eliyle toparladı, öbür eliyle yüzüne bir tokat vurdu. Şaşkınlığı geçen genç, eğilerek, kendini ikinci tokattan kurtardı ve doğrulurken —eski kaymakam yeni müdüre— kanunsuz hareket ettiğini, devam ederse kendisini savunacağını ihtar etti. «Müdür» durdu ve yandakilere genci göstererek, Anafartalar Karakoluna götürmelerini, memura mukavemet ve zabıtaya hakaretten zabıt tutturup muamele yapmalarını emretti. Anafartalar Komiseri ise gün görmüş adamdı.» Delikanlıyı serbest bıraktı.

Gazeteleri matbaadan alıp dağıtmaya hazırlanan gençler de gelen siyasi polislerden toplatma kararı istediler. Onlar da «kararı görmek üzere» müdüriyete götürüldüler. Onları döven, itip kakan olmadı ama ağız dolusu küfür ve hakaret yediler.

26 Nisan pazartesi günü Ankara Savcısı, basın mensuplarına «derginin sorumluları ve bazı yazarları hakkında, komünizm propağandası yaptıkları gerekçesiyle» soruşturma açıldığını bildirdi.

Gazetenin bir sayısının toplatılması yayına devama engel olmadığı, ve gençler Anayasaya ve Anayasa-yı getiren ve ayakta tutan devrimci-demokratik kuvvetlere güvenlerini muhafaza ettikleri için, ikinci sayının hazırlığına başladıklarını bildirmişlerdir.

Bu arada bazı sorunların zihinleri kurcaladığımız bellirmeliyiz. Gençlerin gazete satışları bazı zorbalardan tarafından, zor kullanılarak, önlenmiştir ve nizam ve asayiş ve ticaret serbestisini korumakla görevli emniyet kuvvetleri buna seyirci kalmışlar, saldırganlara dokunmamışlar, saldırıya uğrayanları alıp götürmüşlerdir.

Kolaylıkla alındığı anlaşılan gazete toplatma kararı mahallinde tebliğ edilmeden gazeteler matbaadan ve gençlerin ellerinden alınmıştır. Kararı görmek isteyen gençler, bu vesile ile emniyet müdürlüğüne götürülmüş, orada hakaret görmüş, dayak yemişlerdir. Bunlar 27 Mayıs'tan sonra ve yürürlükteki Anayasaya rağmen olmuştur hep.

İktidarın değiştiği, her vesileyle, anlaşılıyor. Fakat ya devrimci, toplumcu, 27 Mayısçı, Anayasacı kuvvetler? onların varlığını unutmak, büyük gaffet olmaz mı?

İKİNCİ İZMİR SUİKASTI

İkide bir «Ben sosyalistim» «Sendikacılığın temelinde sosyalizm vardır» teraneleriyle ortaya çıkan Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç gerçek yüzünü gösterdi geçenlerde.

İşçi Liderinin bu jurnalı gerici basını, çıkarıcı çevreleri ve onlar gibi düşünen birtakım kişileri pek sevindirdi. Denize düşen adam örneği sarıldılar bu yalana.

BASIN TOPLANTISI

İlk bakışta eksiksiz görünen mizansende çatlaklar başlamıştır. Halil Tunç'un tank gösterdiği İzmit Lâstik-İş şube başkanı Atalay Uysal;

Olayın tamamen tertip olduğunu Rıza Kuas'un böyle bir şey söylemediğini aralarındaki fikir ayrılığından dolayı böylesine bir tertibe baş vurulduğunu nu 19 Nisan Pazartesi — yani basın toplantısının yapıldığı gün — Milliyet gazetesine verdiği bir demeçle kamu oyuna açıklamıştır.

Halil Tunç yalnız bırakılmış olmanın şaşkınlığı ile jurnalin yeni delillerini (!) gazetecilere Türk-İş haber bülteninden okudu. Basın toplantısında yan yana oturan iki liderden Seyfi Demirsoy'un rahatlığı açıkça belli oluyordu. Basın bültenindeki delil leri (!) kısaca koyalım buraya.

1) Kavel grevi sırasında mecliste bulunan toplu sözleşme ve grev kanununu engellemek amacıyla grev istismar edilmiş ve Türk-İş'e bu yönde T.İ.P. kurucularından biri telkinde bulunmuştur.

2) İşçilerin, demokratik rejime karşı olan hareketleri «telin mitingleri»ni T.İ.P. liler beğenmemişlerdir.

3) Toplu sözleşme ve grev kanunu çıkarken T.İ.P. kanunlar bu haliyle uygulama imkânından mahrumdur işçiye hiçbir şey getirmiyor» diye kanunu bir «Ard Niyet» eseri olarak engellemek istemişlerdir.

4) T.İ.P. yöneticileri işçileri kanunsuz greve teşvik etmişlerdir.

5) Son hükümet değişikliği sırasında T.İ.P. Genel Sekreteri Rıza Kuas «Türkiye'de genel grev ilân edilmiş» demiş ve Türk-İş'i hükümetten talimat almak la suçlamıştır.

6) Türk-İş'i bölmek için yeni bir konfederasyon kurma yoluna gitmişlerdir.

7) «Amerikan uşaklığı» «Satılmışlar» gibi kaynağı belli tâbirleri kullanmışlardır.

Bu 7 madde Türkiye İşçi Partisinin ihtilâli yöntemlerle çalıştığını ispatlayacak olan yeni delillerdir (!). Buyurun beyler birlikte görelim. Gazeteciler de güldüler. Arkadan kahna sesli biri: «Halil Tunç zıvalıyor» diye mırıldandı.

ÇİRKİN SENDİKACI

Sonra sorular başladı, teyp dinletildi, gültüdü, jurnalcı sosyalist işçi lideri odada bulunan ve üye-

rinde tertip komitesi yazılı, liderlerin fotoğraflarıyla süslü pano altında ezberini şaşırarak hafızlar gibi du-rarak kekeleyerek kızarıp bozarak başladı konuşmaya.

— Bu açıklamayı neden bir ay bekleterek yaptınız, tanıkların ismini neden açıklamıyorsunuz?

— Olayı tanıklarıyla beraber aylık dergimizde açıklayacaktık. Fakat İzmir'de gazetecilerin baskıları yüzünden açıklamak zorunda kaldım, dedi.

— T.İ.P. nin ihtilâli yöntemle çalıştığını ispatlayan tek bir örnek veremilirmisiniz sorusuna Halil Tunç;

— Teypte var diye cevap veriyor.

— Rıza Kuas'ın bu sözleri T.İ.P. adına söylediğini nereden çıkarıyorsunuz? T.İ.P. tüzüğüne göre parti adına konuşma yetkisi ancak Genel Başkanındır. Bunu bilmiyormusunuz?

— Tüzükleri öyle ama Rıza Kuas pek çok basın toplantısında ve parti bildirisinde partisi adına beyanda bulunmuştur. Diye yanıtladı. H. Tunç bu soruyu.

— Rıza Kuas'ın veya bir başkasının parti adına konuşabilmesi için, Genel Başkanın o kişiye yetki vermesi gerektiğini ve gene Genel Başkanın Rıza Kuas'a, Türk-İş'de bu türlü bir konuşma yapması için yetki verip vermediğini biliyormusunuz? sorusuna da;

— Teypte var, teypte hepsi var diye yanıtladı.

TEYP SKANDALI

Büyük delil (!) dinlemeye hazırlandı gazeteciler. Teypte Seyfi Demirsoy konuşuyordu ve Halil Tunç'un jurnalını tekrarlıyordu. «Yani arkadaşlar di-yordu, işçiye orduyu çarpıştıralım mı? Ben buna yoğun» diyordu.

Rıza Kuas'ın gürlütti çıkaran konuşmasını, kendi sesinden duyulacaklık «işçiye orduyu çarpıştıralım» dediğini duyucaktık. Nerede konuşma, hani diye soruldu.

— Yok, dediler, ama S. Demirsoy bu konuşmasını içinde Rıza Kuas'ın da bulunduğu 60 sendikacının yanında yaptı. Rıza Kuas cevabında herşeyi söyledi bu soruna hiç değinmedi. Buda gösteriyor ki Rıza Kuas söylediğini kabul etmiştir, dediler. Dönüp dolaşap aynı şeyi söylediler hep, sonunda Rıza Kuas'ın 60 sendikacının da bulunduğu toplantıdaki konuşmasını dinledik. Kuas:

«Türk-İş idarecileri kuruluştan bu yana hükümetten talimat alıyorlar. Böyle sendikacılık olmaz. Bir hükümet düşüyor, yerine yenisi geliyor. 600 bin üyeli Türk-İş'de hiç ses yok, hiç bir şey söylemiyor. Böyle liderlik böyle sendikacılık olmaz» diyor. Ama bu sözleri Türk-İş yöneticilerinin gazetecilere yutturdıkları gibi, Demirsoy'un konuşmasının arkasından değil, Demirsoy ve Ziya Hepbir'in konuşmasından önce söylüyor.

Teyz komedisinden sonra sorular sürüyor. İlk tanıkların adını açıklamaktan çekinen Tunç daha sonra isimleri açıklıyor. Bunlar; İzmit Lâstik İş Şube Başkanı Atalay Uysal ve Türk-İş Genel Sekreter Yardımcısı Muzaffer Sıranç. Muzaffer Sıranç'ın toplantıda olması şu soruyu sorduruyor.

— Rıza Kuas gerçekten bu türlü konuşma yaptımı? Muzaffer Sıranç liderlerine bakarak, tedirgin kararsız, biraz da şaşkın. «Basın toplantısını ben yapmıyorum» diyor.

Halil Tunç bunu savcıya açıkladık diyor. Savcı karşısında değiliz diyor. Bu sözü toplantı boyunca boyuna tekrarlıyor Tunç.

Sonra başka sorular;

— TİP in «ard niyeti» dediniz bu nedir?

— Türk-İş'in gerçek maksadı nedir?

— Rıza Kuas Türk-İş yönetim kurulunda görevli değil midir? Bu konuşmayı eğer yaptıysa Türk-İş adına yapmış olamaz mıydı?

— Siz bunu kamu oyuna açıklamadan önce bir başkası çıksaydı ve Türk-İş işçiyi orduya karşı kışkırtıyor deseydi ne cevap verirdiniz? Doğru düzgün cevap verilmeden geçiştirilen sorular bunlar, toplantıdakileri eğlendiren, neşelendiren şeyler.

Cumhuriyet'ten Fikret Otyam, Maden-İş'de başkanla yaptıkları bir buçuk saatlik konuşmada bu soruna değinip değinmediğini soruyor Demirsoy'a;

— Hayır diye yanıtıyor Demirsoy. Genel şeylerden bahsettik, yapılacak işlerden diyor.

Otyam, «aile sohbeti» diye mırıldanıyor. Demirsoy'da ses yok.

PERHİZ LÂHANA TURŞUSU HİKÂYESİ

TİP bugüne kadar yurt bütünlüğünü, parçalayıcı, bölücü çalışmalar yapmış mıdır? diye soruyorlar.

— Bunu bilemem, bilmiyorum. Adli merciler bilir bunu diyor Tunç ve ekliyor. Ashnda biz TİP ne karşı değiliz. Bazı açık yanlarına rağmen tüzük ve programını mükemmel buluyoruz. Biz bazı yöneticilere karşıyız. Biz sosyalistiz. Sendikacılığın temelinde sosyalizm vardır. Ama biz demokratik sosyalistiz diyor.

Daha sonra gündem dışı;

— A.I.D. ve başka yabancı kaynaklardan yardım aldığımız doğru mu? Akis dergisinde bu yardımlardan dolayı gururunuzun kırıldığı yazılıyor, ne dersiniz? dediler.

— Evet dedi Demirsoy. Dış yardım alıyoruz A.I.D. ve Dünya Hür Sendikalar Birliği'nden ayda 100 bin lirayı bulan bu yardımı eğitim işlerinde harcıyoruz. Bu 1968 yılına dek böylece sürecek. İşçi aidatlarını iki misline çıkarmayı düşünüyoruz. Bina için 2 milyon lira bağış 2 milyon lira 0,75 faiz 20 yıl vadeyle borç alıyoruz. Borç ve yardım almak istemiyoruz diyor Demirsoy utangaç.

SONUÇ:

Dağ fare doğurdu sonrada fareden korkmaya başladı üstüne çıkacak masa arıyor. Başını vuracak duvarı yanlış seçti.

Safsata devri bitti. Tüfek tersine patlıyor artık. Anayasa güvenliği altında ve anayasanın tastamam eksiksiz uygulanmasını isteyen ve bunun için mücadele eden bir siyasi örgüte hem de işçi haklarını, emeği temel ilke kabuleden bir kuruluşa artık çamur atmak, taş atmak, jurnallamak sökmüyor.

YARI-AYDININ ASIL DERDİ

Muhbir Halil Tunç'un, Türkiye İşçi Partisi Genel Sekreteri Rıza Kuas hakkındaki isnatları, birçoklarına beklemedikleri saatin geldiği zannını verdi. Bir ara «Ulus'ta şamataya katıldı. 11 Nisan 1965 günü Ulus'un bu konudaki başyazısının başlığı «Türk-İş'in Vatansız Tepkisi»dir. Bir ay gecikmeyle yapılan ihbarların ve ihbarcılığın bir vatansız tepki oldu günü da böylece anlamış olduk.

Baş yazara göre Halil Tunç'un bir takım lâfları «...demiş» olması, tehlikeli bir zihniyetin bu partinin (TİP'in) ileri kademelerinde yer «ettiğini ispata kâfidir.» Sırf isnadı, olayın varlığını ispat için, yeter gören bu hafiflik kostocası Ulus'un baş yazısında yer bulabilmiştir.

Ve Rıza Kuas'a atfedilen sözlerin söylendiğini kabul ettikten sonra deste deste neficeler birbirini izliyor. Ne ihtilâlcî sosyalizmden bırakılıyor, ne komünizm; ne samimi olarak sosyalist olanların imandan şüphe kalıyor; ne de memleketi tehdit eden tehlikeler

Bu tehlike ve felâketlere karşı da görünüşte «AP. yi tutan gazetelere ve orada fıkra yazan arkadaşlara», ashnda ise düpedüz A.P. ne el uzatılıyor. Ne denir, kendi bilecekleri şey.

Ne var ki arada şöyle birkaç cümle de var :

«Komünizm ile mücadelenin en kestirme yolu, iş mücadelesi bir kenara «koyarak, vatandaşın refaha götüreceği gayretlerde birleşmektir... İkinci parti kavgaları, siyasi rekabet ve oy avcılığı kaygusu ile millî partilerin birbirine girmesi, büyük ana davalarda bir araya gelmemize mâni olan mizaç farkları, Türkiye'de komünizmi besleyen unsurlardır...»

Türkiye'de komünizmi neler besler neler beslemez bunu bir kenara bırakalım da şu manzaraya bakalım; demek Cihat Baban'ın elinden millî payesini alan partiler arasındaki kıyasıya mücadelenin saikleri kin, siyasi rekabet ve oy avcılığı kaygısı imiş.

CHP. nin en ileri kademelerine kadar yükselmiş ve Ulus'un baş yazısı olmuş bu zatın bu iddiasına rağmen biz CHP. adına yapılacak bütçe tenkitlerini ciddiye alacak ve bu tenkitlerde belirli bir dünya görüşünün ve yurt sevgisinin izlerini arayacağız.

HANGİ ERMENİLER? NEREDEKİ ERMENİLER?

Kapitalist emperyalizmin sömürme düzeni, sömürülen ülkelerin en dikkatli insanlarından kaçırılacak kadar ustalıkla düzenlenir. Bu yüzden, işin iç yüzünü çözenlerin, çevrilen dolabı, ortalama vatandaşın anlatabilmeleri oldukça güç olur. Emperyalist sömürgeciğin bu ustalığını, propagandadaki ustalığı tamamlar. Yayımlar istedikleri bir yalanı, gerik zekâlı bir kimsenin bile anladığını sanacağı bir basitliğe indirebilirler.

Ortaya attıkları son Ermeni sorunu ve bu sorunun perdesi arkasında hatırlattıkları Sevr anlaşması bunlardan biridir.

Bilindiği gibi bir süre önce Batı ülkelerinden o ülkelerin Orta-Doğu ajanlığını yapan Lübnan'dan ve özellikle Amerika'dan bir haber: aralıksız dalgalar halinde yayılmağa başladı. «Ermeniler, Türkler tarafından yapılan Ermeni kırımının elin elini anmak için büyük gösteriler düzenlemeğe çalışıyorlar.» Bu haber bir süre böyle sürüp gitti. Ve bunu ikinci dalga izledi: «Ermeniler altı doğu ilimizin (Van, Erzurum, Bitlis, Trabzon, Kars ve Ardahan) Ermenistan Cumhuriyetine katılmasını istiyorlar» ve sonra, kiliselerde, Batı başkentlerinde düzenlenen gösteri haber ve fotoğrafları Türk basınından Türk kamuoyuna duyuruldu.

İtiraf etmek gerekir ki, bundan elli yıl önce iki milleti birbirine kırdıran emperyalizm; Türkiye'nin en sıkışık bir durumunda, Türk halkını eski bir düşmanlığın kızgınlığına itmış; yani ikinci defa oyununu oynamak istemiştir.

Gerçekten, olayların düzenleniş ve bunların büyük bir gürlütle duyurulmuşu; ortalama vatandaşın kafasında şöyle formüllemiş: «Bak şu Ermenilere, demek altı vilâyetimizi istiyorlar. Sınır komşumuz, Ermenistan Cumhuriyeti olduğuna göre isteyen onlar. Ve bu Cumhuriyet Sovyet sınırları içinde bulunduğuna göre, Rusya'nın bir toprak talebi karşındayız.» Ve iğrenç propaganda ortalama vatandaşın kafasını zehirlemiştir. Tabii buna bir kısım basınının isteyerek bir kısım basının da bilgisizlik yüzünden alet oldukları bir gerçektir. Çünkü, biri çıkıp «Hangi Ermeniler, neredeki Ermeniler?» sorusunu sormamıştır. Biz açıklyalım:

Bunlar, Birinci Dünya Savaşında birer emperyalist oyuncu olan teşkilâtların kıskırttığı ve yenilgi karşısında kaçıp başka ülkelere sığınan bir kısım; Ermenistan'da Sovyet Cumhuriyeti kurulurken kaçan büyük bir kısım zavallıdır. Bunlar, ihanetleri afedilerek yurtlarına dönme izni çıkmış; Ermenistan Sovyet Cumhuriyetine defalarca çağırılmış fakat dönmemiş olanlardır. Bunların, Ermenistan'daki Ermeni-

lerle en ufak ilgisi kalmamıştır. Türkiye ile sınır komşusu olan Ermenistan Cumhuriyetinin ve bu cumhuriyet vatandaşlarının; komşuları Türkiye'den en ufak talebi olduğuna dair tek işaret yoktur. Başkentleri Erivan'da bu konu ile ilgili ne bir gösteri ne de bir dua kampanyası açılmamıştır. İki ülke halkı arasında, emperyalist kıskırtması düşmanlık, çoktan unutulmuştur. Kapitalist ülkelerde tam bir ırkçı ve emperyalist maşahı yapmakta devam eden Ermenilerle, Sosyalist bir Cumhuriyet vatandaşı olan Ermenilerin artık iki ayrı millet olduğu, gözden uzak tutulmamalıdır. Amerika'daki Ermeniler, birer Amerikalıdır. Ve onun politikasına hizmet etmektedir. Asırlarca bir arada yaşadıkları Türklere ihanetleri ve bizzat kendi vatanlarına ihanetleri bu politikaya denk düşmektedir. Bugün Sovyetler Birliğinin Devlet Başkanı bir Ermenidir. Ve Sovyetler Birliğinin yüksek kademelerinde pek çok Ermeniye rastlanmaktadır. Ve bunlardan, Ermenistan için, toprak talebi konusunda tek kelime işitilmemiştir. Ve tarihi ihanetlerine devam eden zavallılar, bunlar adına, Türkiye'den toprak istemektedirler.

Kısaca olay; emperyalizmin emrine girmiş kilisenin ve Amerikan emperyalist çevrelerinin ve uluslararası kapitalizmin Türkiye'ye rahatsızlık vermek için başvurdukları iğrenç bir oyundur. Türk halkı bu oyuna gelmeyecek ve kendi sınırları içinde kardeşçe geçindiği Ermeni vatandaşlarla ve sınır komşusu Ermenistan Cumhuriyeti ile dostça yaşamağa devam edecektir.

ÇİN'İ TANIMAK ÇOK-TARAF LI DIŞ SİYASET

Son bir kaç aydır ve özellikle bu son ay; «Çin Halk Cumhuriyetini tanımak» sorunu, Türk basınında ve siyasi çevrelerinde ve hattâ ticari çevrelerinde, açıkça tartışılan bir konu olmuştur.

Oysa, 1950 yılından 1964 yılına kadar, her yıl, Türkiye; Çin'in Birleşmiş Milletlere alınması teklifine ısrarla menfi oy kullanmıştır. Türk basını ise bu oyu değerlendirmekte uyumlu bir tutum göstermiştir. Tabii Birleşmiş Milletlerde verilen bu oya paralel olarak, Türkiye'nin Çin'i tanımak gibi bir sorunu da olmamıştır. Ne de basınının bu konuda bir eylemi...

Birleşmiş Milletler Teşkilâtının, bir hayli kabarık olan, bir «müzmin meseleler» dosyası vardır. Ve hiç şüphesiz bu dosyanın en «müzmin meselesi» de «Çin Halk Cumhuriyetinin Birleşmiş Milletlere kabul ediliş meklifi»dir.

1950 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Genel Kurulu her yıl bu teklifi gündemine alır; uzun uzun görüşür, oylar ve reddeder. Teklifin reddi yönünden bir değişiklik göstermeyen bu oylamalarda, her geçen

bir değişiklik göstermeyen bu oylamalarda; her geçen şiklik olmuş ve müsbet oylarla çekimsiz oylar düzenli bir gelişme göstermiştir.

Çin'in Birleşmiş Milletlere alınmasını geciktiren bu durumun tek sorumlusu bu teşkilâtı uzun süre kontrolünde bulunduran Amerika'dır. Gerçekten Amerika, Çin iç savaşında desteklediği Çan Kay Şek'in yenilip Formoza'ya sığınmasından sonra, bütün gücünü; Çin Halk Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletlere kabul edilmemesi ve diğer ülkeler tarafından tanınmaması yönünde seferber etmiştir.

Amerika'nın başlangıçta kolaylıkla yürüttüğü bu engelleme siyaseti; Asya ve Afrika'da bağımsız ülke sayısının artması ve bunların tarafsız bir siyasete yönelmesi; ve bunun yanı sıra, Batı blokuna bağlı ülkelerde «çok taraflı ilişki kurma siyasetinin» git tike önem kazanması ile; çok güçleşmiştir. «Dünya Evi»ndeki bu gelişme, ev sahibi Amerika'nın kontrolünü hatırı sayılır derecede zayıflatmıştır.

Batı tarafı olan ülkelerdeki bu «çok taraflı ilişki kurma siyaseti»nin ilk nedeni; dünya barışının ancak çok taraflı ilişki kurmakla korunabileceği gerçeğinin kabul edilmiş olmasıdır. Bir nükleer savaş karşısında insanlığın kaderi ile ilgili olan bu gerçeğin yanı sıra; uluslararası iktisadi ilişkilerin kurulması zorunluğu da önemli bir neden olmuştur. Kısaca dünya barışı ve iktisadi zorunluk Batı tarafı ülkeleri «çok taraflı ilişki kurma siyaseti»ne mecbur etmiştir. Dünya barışının, 700 milyonluk nükleer bir güç olan Çin'i bir yana bırakarak gerçekleşeceğini düşünmek ise hayaldir. Aynı şekilde, satın alma gücü büyük bir hızla artan 700 milyonluk bir kitleyi iktisadi ilişkiler dışında düşünmek de, pazar arayan Batılılar için imkânsızdır. Amerika ise (bu kısa yorumda değerlendirilmesi mümkün olmayan nedenlerle) kendi blokunda meydana gelen bu gelişmeye ayak uyduramamıştır. Ve bu yüzden, kendi blokunda yer alan ülkelerin yeni tutumları ile çelişen bir duruma girmiştir. Hattâ gücü yettiğince bu gelişmeyi engellemeğe çalışmaktadır. Askeri ve iktisadi baskısı altında tuttuğu ülkelerin bazılarında bu gelişmeyi geciktirdiği de bir gerçektir.

Türkiye de yöneticileri tarafından Batı tarafı ülkeler arasına katılmış bir ülkedir. Üstelik 27 Mayıs'a kadar, Batı taraftarlığını körü körüne Amerikan siyasetini izlemek şeklinde anlamışlardır. 27 Mayıs'tan sonra ise, dar anlamda «Amerikan taraftarlığı»nı, geniş anlamda «Batı taraftarlığı» almağa başlamıştır. Ve öncülüğünü Fransa'nın yaptığı, blok içi bağımsız hareket, millî kişiliği olan siyaset, çok taraflı ilişkiler kurma siyaseti şeklinde formüllenen yeni akımlardan esinlenmiştir. Bir süredir kullanılmakta olduğumuz, «kişiliği olan dış siyaset», «komşularımızla ilişkilerimizi yeniden kurmak ve geliştirmek» deyimleri bu esinlenmenin belgeleridir. Bu yüzden ki Türkiye

de ilk defa dış siyaset tutumu üzerinde çatışmalar başlamıştır. Bu gelişmeyi benimseyenler, Amerika'nın dümen suyundan ayrılmamakta kararlı olanların «nereye gidiyoruz?» sorusu ile karşılaşmışlardır. Ve aynı şekilde, Amerika siyaseti ile çelişen bir düzeye gelinmiştir. Amerika'nın, Türkiye'nin komşuları ile ve özellikle Sovyetler Birliği ile ilişkilerini normalleştirmesini istemediği bir gerçektir; Orta-Doğu'da, kendi çıkarına işleyen, Türk-Arap kurgunluğunun sona ermesini istemediği açıktır. Kısaca, Amerika Türkiye'nin —Fransa örneği— «çok taraflı ilişkiler kurma siyasetine» karşıdır.

Durum bu şekilde değerlendirildiğinde: «Çin'i tanımanın» tek başına ele alınacak bir sorun olmadığı ortaya çıkmaktadır. «Çin'i tanımak» çok taraflı ilişkiler kurma siyaseti içinde değerlendirilmesi gereken bir sorundur. Türkiye, böyle bir siyasetin olanaklarını hazırlar ve gerçekçi bir biçimde düzenli olarak uygulamayı başarır; sırası geldiğinde Çin'le de ilişkiler kurabilir. Yoksa, bunun —bugünden yarıma— gerçekleşeceğini sanmak hayal olur. Hem İnönü iktidarının değişmesinde Amerika'nın parmağı olduğuna inanır, hem de Amerika'nın «bir numaralı düşman» ilân ettiği Çin Halk Cumhuriyeti ile —bugünden yarıma— ilişki kurulabileceğine inanırsak, kendi görüşlerimizle düpedüz çelişmeye düşeriz.

BURĞİBA'NIN GERÇEK YÜZÜ

Üçüncü Dünya'nın en Amerikan taraftarı ülkelerinden biri, Tunus. Nitekim son Arap-Batı Almanya ihtilâfında, Fas ve Libya ile birlikte, Tunus en yavaş davrandı. İşte bu devletin başkanı Burgiba. Mart sonunda yurdumuzu ziyaret etti ve Millet Meclisinde konuştu. Bu konuşmasında söylediği bazı sözler, kimlerden ders almak durumuna düşüğümüzü gösteriyor; Burgiba:

«Lozanda bir asker diplomat, İsmet İnönü, Atatürk'ün gerçekleştirdiği bu büyük kalkınma eserini tamamladı. Bu eser, sömürgecilik kökünden bertarafı, devlet idaresinin, iktisadının ve gücünün Türkleştirilmesi, yabancı nüfuz çevrelerinin son bakıyelerinin de tasfiyesiyle bereketli bir şekilde gelişti... Mustafa Kemal'in şahsiyeti, halk kitlelerinin ayaklanması ve halk mücadelelerinin öncüsü olmuştur... Bu mücadelelerin onun ölümünden sonra genişlemiş, Doğu ve Batı bloklarının arasındaki üçüncü dünyaya da sırayet etmiş ve onu sömürge tahakkümünden kurtarmıştır.»

dedi ve İkinci Dünya Harbina girmemekle Türkiye'nin verdiği dersler olduğunu söyledikten sonra, Arap-İsrail konusuna değinerek; İsrailin zorla kurulduğunu, bunun silâhla yapılan bir istilâk olduğunu söyledi ve sözlerine şöyle son verdi:

«Bizim sömürgeleşmemiz, sizin yenilginiz ol-

muştur. Sizin Kemalist ihtilâliniz ise, bizlere ma-ya oldu.»

Fakat Burgiba, Tunus'a döndükten sonra yaptığı bir konuşmada, gıya Orta-Doğu meselesine bir hal çaresi ileri sürerken söyledikleri ile, asıl mahiyetini ortaya koydu,

«İsrailin, Filistin'in bir kısmını Araplara terk et-mesine karşılık, Araplar İsraili tanımalıdır.» gibi, görünüşte telifçi, aslında ise tamamen Ameri-kanın ses, bir teklifle ortaya çıktı.

Bu teklifi, şüphesiz, kimse ciddiye almıyacaktır.

15 - 20 gün önce, Ankara'da, Millet Meclisinde, alenen; İsrailin zorla kurulduğunu, bunun silâhla yapılan bir istimlak olduğunu söylemiş olan kişi, yurduna dönlünce İsrailin durumunu kurtarmak için onu meşrulaştırmağa ve buna karşı kısmi toprak feda kârlığında bulunmaya davet ederse o adama inanal maz; söylediği sözler üzerinde düşünlmez de, bu defa hangi efendiye hizmet ettiği araştırılır.

İsrail Orta-Doğuda emperyalizmin kalelerinden biridir ve Arap-İsrail anlaşmazlığına esas bakış açı- st, daima bu noktadan hareket etmek lazımdır (Bak: Sosyal Adalet, sayı: 13, sah. 5).

KİM DOGMATİK

Geçenlerde eski Fransız başbakanlarından P. Mendes-France Türkiye'ye geldi. Tanınmış bir politikacı - profesör de fırsat bu fırsattır diyerek Mendes-France'ı bir günlük gazetede konuşturuyor. Bu konuşmaların ağırlık noktasının sosyalizm olduğunu görüyoruz. Mendes-France bizde sosyalist tanınan bir zattır. Sosyalizmi böyle sosyalist tanınan bir kimsenin ağ-zından yerdirme amacını taşıyan bu konuşmalar vesilesiyle bir konuyu aydınlatmaya ihtiyaç duyduk. Aydınlatma değil «yanlış düzeltme» de diyebilirsiniz. Ömrümüzün çoğu yanlış düzelt-mekle geçiyor.

O konuşmaları okumuşsanız, Mendes-France'ın sözü döndürüp dolaştırıp K. Marx'ın eski- diğine getirmiş, bugünün sosyalizminin çok değişik nitelikte olması gerektiğini öne sürmüş olduğunu görmüşsünüzdür. Böyle bir tahlilin yurdumuzdaki birçok sosyalisti şaşırabileceği ni düşünerek şu noktaları açıklamayı uygun buluyoruz:

(1) Mendes-France sosyalist değil, sosyal demokratır. (Dergimizin bu sayısında arkada şımız K. Somer aradaki farkları, her türlü yanılmayı ortadan kaldıracak şekilde etraflıca be- lirtmektedir). Sosyal demokratlar ise sosyalizmin dışında ve karşısında yer alırlar.

(2) K. Marx ve F. Engels bilimsel sosyalizmin kurucularıdır. Meselâ, Galileo ve Newton da fizik ilminin kurucularıdır. Nasıl ki bugün kimse çıkıp ta «Galileo'nun ve Newton'un her söylediği doğrudur» demiyorsa K. Marx ve F. Engels'in de her söylediği doğrudur diyen bir tek aklı başında sosyaliste rastlayamayız. Bilimsel sosyalizm de, tıpkı diğer bilimler gibi, devamlı bir gelişme ve ilerleme içindedir. K. Marx ve F. Engels'in asıl büyük yönleri ise sos- yalizme bilimsel düşünüş ve metodu getirmiş olmalarıdır.

(3) K. Marx ve F. Engels'in bu büyük katkıları toplumsal olaylara diyalektik metodun uygulanması şeklinde kendini göstermiştir. Diyalektik metodun kullanılması ise değişmeyi baştan kabul etmek demektir. Diyalektik metodun babası Efesli Heraklitos (Her şey devamlı bir değişme içindedir) diyordu. Bugün bütün sosyalistler diyalektik metodu, gerçeği kavra- mamızda, dünyayı anlamamızda vazgeçilmez bir unsur olarak kabul ederler.

(4) K. Marx ve F. Engels eserlerini kapitalizmin emperyalizm devresinden önce vermiş- lerdir. Bilimsel sosyalizm, bilimsel niteliğine uygun olarak, kapitalizmin emperyalizm çağına girmesi olayını önemle ele almış ve yeni kanınlara ulaşmıştır. Bundan da doğal bir şey olamazdı.

(5) Bilimsel sosyalizmden bahsederken sadece K. Marx ve F. Engels'in eserlerinden söz etmek ve onları eleştirmek, bugünkü fiziği eleştirirken sadece Newton'u ele almak kadar sağ- ma olur.

(6) Kurucu yazarların eserlerinden objektif bir ölçü içinde bahseden eleştiriciler sosya- lizme karşı olanlar arasında parmakla sayılacak kadar az görülmektedir.

Bütün bu gerçekler karşısında, «kapitalizm ebedidir» diyenler mi, yoksa (her şey - bu arada kapitalizmde geçicidir, bu geçicilik uzunca bir devre sonunda ortaya çıksa bile» diyen- ler mi daha dogmatik, daha saplantılıdır? (Ka-pitalizm ebedidir» diyenler formel mantığa göre düşünene kişilerdir. Biz diyalektik düşünencinin gerçeği kavramada şimdiye kadar bulunan en iyi metot olduğu düşünöncesindeyiz. ((Ayaklarımızın altındaki dünya dönüyor) diyen biziz. (Dünya duruyor, dönmüyor) diyen karşıımızdakiler. Sağduyu aşkı için, kim daha dogmatik?

T.İ.P GENEL SEKRETERİ

RIZA KUAS'IN

BASIN TOPLANTISI

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ GENEL SEKRETERİ
RIZA KUAS 21 NİSAN 1965 GÜNÜ PARTİ GENEL
MERKEZİNDE METNİ AŞAĞIDA OLAN BASIN
TOPLANTISINI YAPMIŞTIR.

Deliller ortaya sereceğini söyleyerek, basın toplantısı yapanların, perişan durumları apaçık meydana çıkmıştır. Yalan ve iftiralar tersine dönmüştür. Silâh geriye tepmiştir. Yalan ve iftiralar, yalancı ve iftiracıları, bunların içeride ve dışarıdaki efendilerini, olanca ağırlığı ile ezmektedir.

Hani ispat edeceklerdi?..

Benim Türk işçisini ordu ile çarpışmaya teşvik ve tahrik ettiğim hakkındaki iddianın delili nerede?

Türkiye İşçi Partisinin, ihtilâlcî metodlarla çalıştığının delilleri nerede?

Delil diye teypten kendi iddialarını, kendi seslerini dinlettiler.

BU YALAN VE İFTİRALARLA İKİ MAKSAT GÜDÜLMÜŞTÜR :

Birincisi : Uyanan ve Anayasadaki haklarına sahip çıkmakta olan işçi sınıfımızı sindirmek ve işverenler emrindeki sendikacıların yönetiminde bırakmak, ikincisi: Türkiye İşçi Partisinin şahsında, son yıllarda gittikçe hızlanan toplumcu, Atatürkçü ve ilerici akımı ve özellikle yeniden şahlanan kuvayı millîye ruhunu vurmak ve ezmek...

Bu maksatlara hizmet edenler, bugünkü yabancuya bağlı bozuk düzenin süregitmesinden, şahsen çıkarları olan kimselerdir. Halil Tunç'un Seyfi Demirsoy'un ve onların ismarlama tanıklığını yapmağa yetenenlerin ayıklarının büyük bir kısmını ödeyen sömürücü dış çevreler, bu şahıslar eli ile Türk işçi sınıfını yabancı ve yerli sermaye çıkarları emrinde tutmak ve daha iyi sömürmek çabasındadırlar, fakat bu çabalar hiç bir zaman başarıya ulaşamayacaktır.

İşçisi, köylüsü, aydını ile emekçi halkımız, bir bütün halinde uyanış içindedir. Anayasaya sahip çıkmaktadır ve Anayasa mutlaka uygulanacaktır. Böy-

lece emperyalizmin ve onun içimizdeki adamlarının oyunlarına mutlaka son verilecektir.

Biz, halkın emrinde, halkın hizmetindeyiz ve on parmağımız halkımızı oyuna getirmek isteyenlerin yakasındadır. Türkiye İşçi Partisinin ihtilâlcî metodlarla çalıştığını ve işçiyi ordu ile çarpışmaya tahrik ve teşvik ettiği yalanını söyleyen Halil Tunç'ları Seyfi Demirsoy'ları Türk Adaletinin pençesine vereceğiz.

Türkiye İşçi Partisinin görtüşüne göre, Sendikalarla İşçi Partileri işçi sınıfı hareketlerinin birbirini tamamlayan iki koludur. İşçi hareketleri önce sendikacılık şeklinde belirir, ama politik bir bilinç varıp politik bir parti halinde örgütlenmedikçe, işçiler, lâik oldukları — ve bizde Anayasanın bahşettiği — hak ve özgürlüğe tam olarak kavuşamaz. İşçi sınıfı hareketinin bu iki kolunun her ikisi de işçi sınıfının gerçekten hizmetinde bulundukça, aralarında çatışma değil, ancak işbirliği ve yardımlaşma yer alabilir. Ama sendika liderleri işçilerin hak ve çıkarlarını gerçekten savunmaz hale gelirler, emekten değil sömürücü sermayeden, hele dış sermaye çevrelerinden yana davranışlarda bulunurlarsa, işçilerin politik örgütlenmesini önlemeye, işçileri sermaye çevrelerinden yana olan partilerin dümen suyunda tutmağa çalışırlarsa, bunların maskesini indirmek ve sendikacılık hareketini bunların elinden kurtarmak, her namuslu sendikacı ve işçilerin, emekten yana her toplumcu aydının birinci ödevidir. Böyle bir görtüşe sahip olan Türkiye İşçi Partisi, Türk işçisinin en büyük mesleki teşekkülü olan Türk-İş'in karşısında değildir ve olmaz. Kaldı ki, Türkiye İşçi Partisini Türk-İş'e karşı imiş gibi göstermek, sermaye çevrelerinin, işçi hareketlerini bölmek ve zayıflatmak için düşündükleri bir manevradır. Bu da asla gözden kaçırılmamalıdır. Ama davranışları ile Türk emekçisinden yana olduklarını tekrar tekrar açığa vurmuş olan ve Türk işçisinin politik hareketini engellemeye ve parçalamaya çalışmış bulunan, halen de çalışan, Türk-İş İcra Kurulu üyelerinin ve benzeri sendikacıların Türk işçisi önünde maskelerini düşürmeğe kararlıyız ve bu ödevimize devam edeceğiz.

ŞİMDİ SUÇLAMA SIRASI BİZDE :

1. 8 Nisan günü İzmir'deki basın toplantısında bana attığı yalanları sıralarken, Halil Tunç, iftira larını Türkiye İşçi Partisine de bulaştırmış ve Türkiye İşçi Partisinin ihtilâlcî metotlarla çalıştığını ileri sürmüştür. 24 saat sonra Halil Tunç basına ikinci bir demeç vererek: «Açıklamam yanlış anlaşıldı, Zon guldak olayları TIP'in tahriki ile olmuş gibi gösteri liyor», demek zorunda kaldı. Fakat bir süre sonra tekrar ilk iddialarına döndü.

Bu yalpalamalar dahi iddianın esaslılığını gös terir. Kaldı ki, bir partinin ihtilâlcî metotlarla çalış ması, herşeyden önce, kadrolarını ve üyelerini bu amaçla eğitip yetiştirmesini gerektirir. Bundan dolayı, Türkiye İşçi Partisini ihtilâlcî metotlarla çalışan bir parti olarak suçlayan Halil Tunçun, önce, Türkiye İşçi Partisinin ihtilâlcî bir yeraltı teşkilatına sahip olduğunu delilleri ile ortaya koyması gerekirdi.

Kurulduğu günden beri, Anayasamızın eksiksiz ve tastamam uygulanması için mücadele eden, Üye lerini bu yolda eğitip yetiştiren ve seçimlere girme hakkını elde etmek, bu hakkı tanıtmak için olağan üstü bir çaba göstermiş olan Türkiye İşçi Partisine karşı ihtilâlcî metotlarla çalışıyor isnadında bulun mak, böyle bir isnatta bulunmanın hem kötü niyetini hem de sosyal ve politik mücadele tarihindeki bilgi sizliğini ortaya koymaktır.

2. Basın toplantısında bulunan gazetecilerin so ruları karşısında, bir gerçeği savunan kişiler olarak değil, kaçamaklara sapan, soruları cevapsız bırakan suçüstü yakalanmışların şaşkınlığına düştüler. O ka dar ki, soru yağmuru karşısında pek bunalan Seyfi Demirsoy, bir aralık: «Siz savcı gibi sual soruyor sunuz» diyecek kadar acze düşmüştür.

3. Benim Halil Tunç'la yaptığım konuşma sıra sında, odada, Halil Tunç'tan başka iki kişi daha vardı. Bunlardan biri olan Atalay Uysal orduyu he def tutan bir konuşmanın yapılmadığını basına kesin likde bildirdi. Diğer Muzaffer Sıranç ise, Halil Tunç' un son yaptığı basın toplantısında hazır bulunuyor du, o da gazetecilerin sorularını cevaplandırmaktan kaçınmış ve bu hususta Halil Tunç'a tamkhk etmeği reddetmiştir. Böylece, konuşmanın iki tanığı da, biri susmak, öteki de orduyu hedef alan bir konuşma nın asla yapılmadığını söylemek sureti ile Halil Tunç'un yalancılığını ve iftiracılığını ortaya koy muşlardır.

4. Halil Tunç'un iddiasını bir ay sonra açıkla mış olması da basın mensuplarının dikkatinden kaç mamıştır. Bu husus kendisinden sorulduğunda, Halil Tunç: «maksadımız olayı Türk-İş dergisinde açıkla maktı» şeklinde cevap vermiştir. Bu cevabın hafifliği izaha lüzum duyulmayacak kadar açıktır. Çünkü, bir yanda işçileri ordu ile çarpışmağa teşvik ve tahrik gibi ağır bir isnad var, öbür yanda ise, Türk-İş der gisinde havadisî vermek kaygısı var. İki şık arasın-

da herhangi bir tercih yapmak için uzun boylu dü şünmeğe lüzum olmadığı meydandadır. Halil Tunç'la aramızda gerçekten böyle bir konuşma geçmiş olsa idi, hiç şüphe yok ki Halil Tunç, bu konuşmayı, ilgili makamlara hemen o dakikada bildirirdi. Bu gecikme de gösteriyor ki, Halil Tunç ve onun efendileri, se çimlere girme hakkını kazanan Türkiye İşçi Partisi ni vurabilmek için bu olayı sonradan uydurmuşlar ve bu yüzden tertiplerini kamu oyuna bir ay geciktire rek açıklamışlardır.

5. Bir soruya cevap olarak Seyfi Demirsoy ve Halil Tunç'un, benim Haysiyet Divanına verilmemin düşünülmediği yolundaki cevapları da son derece dikkati çekicidir. İftiracıların nasıl bir ruh haleti için de bulduklarını sadece bu cevapları bile tek başına ortaya koyacak kuvvettedir. Gerçekten de, bir Türk-İş yöneticisi olarak işçileri ordu ile çarpışmaya teşvik ve tahrik isnadı altında bulunduğuma göre, keyfiye tin savcılara ihbarı ile birlikte benim derhal Haysi yet Divanına sevkedilmem Türk-İş İcra Kurulu için yerine getirilmesi zorunlu bir görevdi. Bundan ka çınmış olmaları da bana isnad edilen sözlerin yalan ve tertipten ibaret olduğunu açıkça göstermektedir. Yalnız ne varki, iftiracıların Haysiyet Divanına sevk lerini, Türk-İş Yönetim Kurulundan, Yönetim Kuru lunun bir üyesi olarak ben istiyeceğim.

Şimdi de Halil Tunç ve Seyfi Demirsoy'un ger çek kişiliklerini açıklayan bazı olayları sıralıyaca ğım. Böylece bunların Türk işçi sınıfının yararına de ğil, yerli ve yabancı sermaye çevrelerinin çıkarına hizmet ettikleri daha iyi anlaşılacaktır.

1. Bugün partiler üstü ve politika dışı bir sen dikacılığa taraftar olduklarını ileri sürenler, bundan birkaç sene önce, Çalışanlar Partisi adında bir parti kurmak teşebbüsüne girişmişlerdi. Türk işçi sınıfının ve ona gerçekten hizmet eden bazı sendikacıların uyanıklılığı sonucu olarak bu oyun oynanamayınca ve Çalışanlar Partisi teşebbüsü suya düşünce, Seyfi De mirsoy ve Halil Tunç, yardımcıları Kaya Özdemiro ğ lu aracılığı ile gerici basında, sistemli bir şekilde Türkiye İşçi Partisine karşı, yazılar yazdırmışlar, hatâ bu hücumlarını Türk-İş dergisinde bile yapmak tan çekinmemişlerdir. Aynı baylar, 1963 yılının 22 Aralıkta Türkiye İşçi Partisini hedef tutan bir de miting tertiplemişler, bu mitingde, Türkiye İşçi Partisi yöneticilerine ismen saldırmışlardır. Nihayet bun dan 1 - 2 ay önce de, Çalışanlar Partisini kurmaya ye niden teşebbüs etmişlerdir. Demek oluyor ki, Halil Tunç ve Seyfi Demirsoy'un partiler üstü ve politika dışı bir sendikacılığı savunmaları ve Türkiye İşçi Partisine karşı saygılı oldukları iddialarını ileri sür meieri gerçeklere taban tabana zıttır. Ashında bu bay lar, Türk işçi sınıfının uyanmasını ve haklarını elde etmesini önlemek için görevlendirilmişlerdir.

2. Türk-İş İcra Kurulu, ancak iç ve dış sömü rütçülerin işine yarayacak şekilde bir davranışla ve yetkileri dışına çıkarak birçok grevleri durdurma ka-

rarını almıştır. Bu karar şüphesiz iç ve dış işverenlere yaramıştır. Nitekim İşverenler Sendikası Konfederasyonu Başkanı Şahap Kocatopçu, bu gibi davranışlarından dolayı, Türk-İş İcra Kurulunun anlayışla (!) hareket ettiğini kamu oyuna duyurarak kendilerine alenen teşekkür etmiştir. Bu olay dahi, Türk-İş İcra Kurulunun, işçilerden değil, fakat işverenden yana olduğunu açıkça göstermektedir.

3. Türk işçisinin yıllarca süren mücadelesi sonunda, Anayasamızda yer alan Grev ve Toplu İş Sözleşmesi haklarının, 275 sayılı kanunla yok edilirdesi ne sınırlanması, hapse ve kurşunlanmaya kadar gidebiliyorsa, bunda Seyfi Demirsoy ve Halil Tunç'un ağır sorumluluk payları vardır. Aynı kişiler, Anaya sada bulunmayan ve temel hak olmadığı Anayasanın gerekçesinde açıkça belirtilmiş bulunan Lokavtı, yani işverene işçiyi ve ailesini açığa mahkûm etme yetkisi tanıyan bir kanunu savunmuşlar, hattâ bu kanunun kabul tarihini işçi bayramı olarak ilân edecek kadar işçi şuurundan yoksun olduklarını göstermişlerdir. Şimdi bu baylar, bu hiyanetlerini örtebilmek için, Türkiye İşçi Partisini Toplu İş Sözleşmesi ve Grev Kanununa karşı imiş gibi göstermeğe yelteniyorlar. Oysa Türkiye İşçi Partisi, Toplu İş Sözleşmesi ve Grev Kanunları Meclise sevk edildiği zaman, bunların Anayasaya tam anlamıyla uygun bir şekilde çıkması için bütün gücü ile çalışmış, hazırladığı tasarıyı 14 Nisan 1963'te toplanan Türk-İş Temsilciler Meclisindeki üyelere ve kendilerine teker teker dağıtmıştır.

4. Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy, düzenlediği son basın toplantısında, AİD teşkilâtından (Yani Amerikan Hükümetinden) yılda 4 milyon Türk lirası yardım aldığını açıkça itiraf etmiştir. AİD, Amerikan ve Uluslararası sermayenin çıkarını korumak amacı ile kurulmuş bir teşekkül olduğuna göre, Türk işçisinin en yüksek mesleki örgütü olan Türk-İş'in, ne mak-satla olursa olsun, bu teşekkülden yardım kabul etmemesi gerekir. Bunun aksini yapmak, Türk işçisini güçlü bir tek örgüt içinde toplamak amacı ile yükümlü ve sorumlu bulunan Türk-İş'i, dış ve iç sömürücülerin karşısında bağımlı bir hale düşürmüştür. Nitekim, Seyfi Demirsoy ile Halil Tunç'un işçi aleyhine olan çeşitli davranışları, bu iddiayı itirazsız bir şekilde ispatlayacak durumdadır.

5. Seyfi Demirsoy ve Halil Tunç, bu paraların eğitim amacı ile alındığını söylüyorlar. Meselenin can noktası, bu eğitimin ne çeşit bir eğitim olduğudur. Bilinen şudur ki, Amerikalı Hocalar, Türk işçisini ve sendikacılarını, politik bir varlık olmama yönünde eğitmek için çaba göstermektedirler. Demek oluyor ki, Halil Tunç ve Seyfi Demirsoy, Türk işçi sınıfının uyanmaması ve haklarına sahip çıkmaması için çaba gösteren sömürücü iç ve dış sermaye çevrelerinin emellerine hizmet etmektedirler.

6. AYRICA ÖZET OLARAK ŞUNLARI DA BELİRTMEK GEREKİR :

a) Türkiyede halen gizli işsizlerle beraber, 5 milyon kadar işsiz vatandaş bulunmaktadır. Boşta gezen bu yoksul vatandaşlarımızın yanına, 5518 sayılı kanunun 3. maddesine dayanılarak topluca işlerinden çıkarılan yeni yeni işsizler katılmaktadır. Bunların hepsi aç, perişan ve umutsuzdur.

b) Sermayenin ağır baskısı karşısında, işçi kardeşlerimizin bugünkü biricik dayanağı ihbar ve kıdem tazminatlarıdır. Bu küçük hakın dahi ortadan kaldırılması için, bugünlerde Meclis Komisyonlarında işverenler lehine çeşitli tedbirler alınmaktadır.

c) Anayasanın 45 inci maddesindeki hükme rağmen, Türk işçisi henüz insanlık haysiyetine yaraşır bir temel ücret elde edememektedir. Gene Anayasanın 42 nci maddesi, Devletin işsizliği önleyici tedbirler almasını kesin bir şekilde emrettiği halde, yurdumuzda, bir işsizlik sigortasının kurulması yolunda da herhangi ciddi bir tedbir alınmamıştır.

Türk işçisinin bütün bu hayati önem taşıyan meseleleri karşısında Türk-İş İcra Kurulu pasif kalmakta ve bu pasif tutumunu işçi sınıfının biricik siyasi örgütüne iftiralar atmak sureti ile örteceğini sanmaktadır.

Seyfi Demirsoy ve Halil Tunç'a şunu hatırlatmak isteriz ki, tarihin hükmünden kaçmak ve kurtulmak mümkün değildir. İşçi sınıfımızın da, bütün emekçi halk kitlelerinin de çözüm bekleyen meselelerinin toptan halli, gerçek emekçi temsilcilerinin, Türkiye İşçi Partisi saflarında Büyük Meclise girmelerine bağlıdır. Bu mutlu günler yakındır, buna bütün kalbimizle inanıyoruz. Halkın emrinde olan bu yoldaki mücadelemizden bizi hiç kimse alkoyamayacaktır. Bütün iftiraları, tertipleri, yalanları yere seren Türkiye İşçi Partisi, 10 Ekim seçimlerinde, emekçi halkımızın umutla beklediği ilk adımını atmış olacaktır.

Ne Seyfi Demirsoy, ne Halil Tunçlar, ne de onların içeride ve dışarıdaki efendileri, bizim halk yolundaki mücadelemizin başarıya ulaşmasına asla engel olamayacaklardır.

DÜŞÜN KİTABEVİ

Yeni kurulan DÜŞÜN KİTABEVİ, düşünce alanında yeni bir penceredir.

Toplumcu düşünürlerin aradığı her kitap DÜŞÜN KİTABEVİ'ndedir.

Taşra siparişlerinde 20 liraya kadar posta pulu rica olunur.

Beyaz Saray - Kitap Çarşısı
İstanbul

S O S Y A L İ Z M V E S O S Y A L D E M O K R A S İ

KENAN SOMER

Yönetici sınıflarımızın 200 yıldan beri süregelen batılılaşma çabalarının temelinde yatan anlayış, Türkiye'deki toplumcu akımı da etkilemek istiyor. Ülkemizde ancak batılı anlamda bir sosyalizme müsaade edilebileceği, sorumlu ya da sorumsuz, bazı kişilerce sık sık tekrarlanmaktadır. Batılı anlamda bir sosyalizmle, sosyal demokrasinin çoğunlukla eş-anlamli terimler olarak kullanıldığı da dikkatten kaçmıyor.

Sözü geçen terimler batıda hayli açıklık kazanmış durumdadır. Bu bakıma, bazı belirli sonuçlara varmak için, batıdan yararlanabiliriz.

Bir defa, batıda sosyalizm ve sosyal demokrasi eş-anlamli terimler olmaktan çıkmış bulunuyor.

Sosyalizm en açık şekilde ekonomik özülle kavranabilir: Üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyet. Böylece, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti temel kabul eden, kamu mülkiyetine ancak bu temeli pekiştirmek için ve pekiştirdiği ölçüde yer veren kapitalizmin tam karşısında yerini alır. Bu temel karşıtlık, bütün özel sorunların çözümüne ışık tutabilecek niteliktedir.

Sosyalizmin ekonomik özünü, onun nihai hedefi, ereği tayin eder. Sosyalizmin nihai hedefi, insanın insan tarafından sömürülmesini ortadan kaldırmaktır. Bunun çaresi de, insanın insan tarafından sömürülmesi sonucunu veren şartların değiştirilmesidir. Bu şartlar kendini kapitalist üretim ilişkileri şeklinde gösteriyor. Öyleyse, insanın insan tarafından sömürülmesini ortadan kaldırmanın yolu, bu sonucu veren üretim ilişkilerinin değiştirilmesi, yani üretim araçları üzerindeki özel mülkiyete son verilmesidir.

Demek ki, sosyalizmden söz edebilmek için, üretim araçları üzerinde, emekçi sınıflar yararına, toplumsal mülkiyetin temel olarak kabul edilmiş olması gerekir. Bu olmadıkça, söz konusu edilen şey de sosyalizm değildir.

Bu açıdan bakılınca, ülkemizde ancak batılı anlamda bir sosyalizme müsaade edilebileceğinden söz eden kişilerin maksadı bir açıklık kazanabilir. Çünkü

sosyalizmin ekonomik özü, her yerde aynıdır. Sosyalizm, batıda da üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyetin temel olarak kabul edilmesi anlamına gelir. Batıda da, başka yerlerde olduğu gibi, farklı şekilde anlaşılan şeyin adı sosyalizm değil, sosyal demokrasidir. Türkiye'de bazı kişilerin aynı şeymiş gibi göstermeğe çabaladıkları da, aslında birbirinden farklı olan bu iki şeydir.

Sosyal demokrasi ekonomik özü bakımından sosyalizmin karşısında, öyleyse kapitalizmin yanında yer almaktadır. Çünkü sosyal demokrasi, üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyeti değil, özel mülkiyeti temel olarak kabul etmektedir ve bunun en açık, en gelişmiş ifadesi, Alman Sosyal Demokrat Partisinin 1959 Bad Godesberg Programı'nda bulunmaktadır. Bu programa göre «... adil bir toplumsal düzenin gelişmesine engel olmadığı ölçüde, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet korunmalı ve geliştirilmelidir... Teşebbüs ve rekabet serbestliği, sosyal demokrat bir ekonomi politikasının en önemli unsurlarını teşkil eder.»

Açıkça görüldüğü gibi, bu tutumun sosyalizmle uzaktan bile bir ilişkisi yoktur. Ve üretim araçları üzerindeki mülkiyetin kime ait olduğuyula, karşıt ve çelişik toplumsal sınıfların çıkarları arasındaki sıkı bağlilik, sosyal demokrasi bakımından, üzerinde durulması gereken bir sorun teşkil etmemektedir.

Durum şu: Sosyalistlere göre üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet, daha adil bir toplumsal düzenin kurulmasına başlıca engeldir. Sosyal demokratlara göre üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet, daha adil bir toplumsal düzenin temelidir. Dayandıkları ilkeler bakımından, sosyalizmle sosyal demokrasi, birbirine ateşle su kadar aykırı düşüyor. Ama Türkiye'de «ateşle âbi yeksân» etmek isteyenler var.

Bad Godesberg Programı, ekonomik liberalizm ve serbest rekabeti sosyal demokrasinin temel ilkelere olarak kabul ediyor. Devletin ve toplumun çıkarlarını korumak için, büyük ekonomik grupların güçle-

rini, iktidarlarını sınırlandırmak gerektiği de, gene Bad Godesberg Programında, liberal bir ekonomi politikasının en esaslı görevi olarak yer almaktadır. Yani bir yanda özel çıkarlara dayanan büyük ekonomik gruplar bulunacak ve tabiatı gereği devleti ağır bir baskı altına alacak, öte yandan da devletin ve toplumun çıkarları adına bunların güçleri sınırlanacak! İyi ama, kim, kimi ve neyi sınırlayacak? İşte bu noktada, sosyal demokrasinin, aynı gerçeğin birbirinden ayrı ve birbirinden bağımsız iyi ve kötü yanları olduğuna inanan klâsik küçük burjuva niteliği ortaya çıkmaktadır. Ekonomik özerlikteki karşıtlığın yanısıra, sosyalizmle sosyal demokrasiyi birbirine karşıt ve çelişik duruma getiren etkenlerden biri de, sosyal demokrasinin bu küçük burjuva niteliği, bu sınıf karakteridir.

Devletin ve toplumun çıkarlarını korumak gereğini duymaları, sosyal demokratların da insanın insanı sömürmesine karşı oldukları, böyleyse sosyalistlerle aralarında bir hedef birliği bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. Ne var ki, sosyalizm bakımından bu hedefin kabul edilip edilmemiş olması o kadar önemli değildir. Sosyalizm bakımından önemli olan, siyasal eylemin bu hedefi gerçekleştirmeğe yarayıp yaramadığıdır. İnsanın insan tarafından sömürülmesine karşı olmak başka şey, bu sömürmeyi imkânsız kılacak öznel ve nesnel (sübjektif ve objektif) koşulların gerçekleşmesi için somut tedbirler almak bir başka şeydir.

Sosyal demokratların siyasal eylemi, toplumun temel çelişmesini olduğu gibi koruyarak, bu çelişmenin kaçınılmaz sonuçlarını hafifletici yollar aramak şeklinde özetlenebilir. Toplumun temel çelişmesi, üretimin gittikçe gelişen toplumsal niteliğine karşı, üretim araçlarının özel mülkiyet elinde kalmasıdır. İnsanlara daha adil bir düzen özlemini veren bütün sorunlar, bu temel çelişmeden doğuyor. Sosyalistlere göre, bu temel çelişme ortadan kalkmadıkça daha adil bir düzenin nesnel koşulları gerçekleştirilemez.

Ayrıca, toplumun temel çelişmesini olduğu gibi koruyarak, bu çelişmenin kaçınılmaz sonuçlarını hafifletmenin, genel olarak (az gelişmiş» denilen sömürülmüş ülkeler, özel olarak Türkiye için mümkün olup olmadığı üzerinde de ciddi şekilde düşünmek gerekir.

Sanayileşmiş batı ülkelerinin geleneksel yönetici sınıfları, önce sömürgeci, sonra da emperyalist ilişkilerle büyük kârlar sağlamış, bu kaynaktan emekçi halk yığınlarına bazı tâvizler verebilmişlerdir. Bu tâvizler, toplumdaki temel çelişmesinin kaçınılmaz sonuçlarını hafifletici nitelikte bir etki yapmış, yani emekçi halk yığınlarına, aldattıcı da olsa, bazı maddi refah unsurları sağlamıştır. Bundan ötürü, yer ve değeri ne olursa olsun, sosyal demokrasi, sanayileşmiş batı ülkelerinde «mümkün» bir siyasal tutumdur.

Ama «az gelişmiş» denilen ülkelerde, herşeyden önce, emekçi halk yığınlarının maddi refah unsurlarında toplam bir artış sağlayacak tâvizlerin verilebileceği ekonomik kaynak mevcut değildir. Bu ülkelerdeki sermaye birikimi son derecede güçsüzdür. Maddi temellerinden yoksun bir sosyal demokrasi, Türkiyede «mümkün» bir siyasal tutum olamaz. Emperyalist ülkelerin iç pazarlarında sürümü mümkün olan bu «meta», sömürülmüş ülkelerde mahreç bulamaz. Belki bir paravana olarak kullanılabilir.

Sosyal demokrasinin «demokratik» oima niteliğine gelince: Bu, örtülü bir muhafazakârlık ve aielâde bir oy avcılığından ibarettir.

Sosyal demokratlar da, sosyalistler gibi, emekçi halk çoğunluğunun oylarıyla iktidara gelmeyi gözetirler. Ne var ki, onlara göre, kendilerine oy vermesi gereken emekçi halk çoğunluğu, İngiliz sosyal demokrati Gaitskell'in deyişimiyle, «sosyalist olmayan sokaktaki namuslu adam»dır. Önemli olan, bunların hoşlanacağı bir programla seçimlerde oy toplamaktır. Ashında bu demektir ki, mevcut üretim ilişkilerini temelden değiştirmek bakımından, emekçi halk yığınlarının eylem içinde eğitilerek üstün bir siyasal bilinçe erıştırilmesi, parti için artık söz konusu bile değildir.

Bu namuslu, üstelik sosyalist de olmayan, sokaktaki adamın hoşlanacağı program, onun günlük ihtiyaç ve eğilimlerine cevap veren bir programdır. Böyleyse sosyal demokratların sokaktaki adamdan oy isterken gözeceği eğilimler, davranışlarını - okulda, ailede, günlük çalışma ve yaşayışında edindiği alışkanlık ve deneylere, yani - kurulu düzene uyduarak âzâmi taimin sağlamak isteyen, suyun içindeki balık gibi yaşayan standart adamın muhafazakâr eğilimleridir. Bu eğilimlerinden yakalanan adam, sadece alışık olduğu düzenin devamı demek olan bir huzur ve kendisine normal gibi görünen ihtiyaçlarının karşılanmasını ister. Kendisine normal gibi görünen ihtiyaçlar, alışılmış olan yaşama tarzının, yani kurulu düzenin uyandırdığı ve o düzen içinde karşılanabilecek ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaçların karşılanmasını gözececek somut tedbirler, toplumda yaygın orta malî düşüncelere uygun olmak durumundadır. Toplumda yaygın bulunan orta malî düşünceler ise, bilindiği gibi, yönetici sınıfların ideolojisine uygun düşüncelerdir. Öyleyse sosyal demokrasinin emekçi halk çoğunluğunun oylarıyla parlamentoda çoğunluk sağlaması, eski yönetici sınıfların egemenliğinde hiçbir değişiklik yapamaz. Batıdaki gerçekler bunu doğruluyor. Bu durum, sosyal demokrasinin muhafazakâr niteliğini bir kere daha ortaya koymaktadır.

Bu çerçeve içinde sosyal demokrasinin siyasal mücadeleleri, aielâde bir oy avcılığından başka birşey olamaz. «Herşeyin eskisi gibi devam etmesi için bazı şeylerin değişmesi gerektiğini» anlamış bulunan Türkiyedeki egemen çevrelerin de demokrasi anlayışını,

son tablilde, bu türlü bir oy avcılığının teşkil ettiği biliniyor.

Öyleyse anlamak kolaydır ki, bu çevreler sözcüleri içinde demokratik sosyalizmden mâdüt sayılarak müsaadeye mazhar bulunan şey, aslında sosyal demokrasiye başka bir şey değildir. Ne var ki, bunun sosyalistliği bir yana, salt «demokratik» olma durumu bile söz götürür ve ülkemizde de alelade oy avcılığı ile demokrasi arasındaki ilişki (ya da fark), hattâ yönetici sınıflarımızın sözcüleri arasında bile, ötedenberi tartışılmaktadır.

Sosyalizm, devrimcidir. Sosyalizmin demokratik niteliği, devrimci niteliğinden ayrılamaz. Sosyalizm de, emekçi halk yığınlarının oylarıyla iktidara gelmeyi öngörür. Ama emekçi halk yığınlarından, toplumun temel çelişmelerini çözmek için oy ister. Ona gerçek mutluluğunun yolunu gösterir. Bu nedenle emekçi halkın siyasal bilincinin durmadan gelişmesini gözetir ve onu siyaset dışı bırakmaya çabalyan bütün gerici akımlarla savaşır. Aslında sosyalist partiyle iktidara gelecek olan, siyasal mücadelelerin bu en yüksek öncü örgütüne oy veren emekçi halk sınıfları olacaktır. Öyleyse sosyalizm eski yönetici sınıfların değil, bütün emekçi halk sınıflarının siyasal egemenliğine dayanır. Sosyalizm üretim ilişkilerinde olduğu gibi, siyasal egemenliğin sınıf yapısında da köklü bir dönüşüm gözetir. Zaten bu ikisi birbirine bağlıdır.

Böyle olmakla birlikte, batıda da sosyal demokrasiye sosyalistçe bir görüntü vermek isteyenler yok değildir. Bu çabanın temelinde, sosyalizmin geleneksel hedeflerinin sosyal demokrasi tarafından terk edilmemiş olduğu iddiası bulunuyor. Alman Sosyal Demokrat Parti başkanı müteveffa Ollenhauer, Bad Godesberg Programı dolayısıyla şöyle söylüyordu:

«Komünist bildirisinin ereği, insanın ekonomik ve siyasal baskılardan kurtarılmasıydı. Bu, bütün sosyal demokrat programların temel hedefi olmuştur. Gene de öyledir. Fakat aynı hedefi, eski eleştiri ve tahlillere dayanarak, eski yöntemlerle izleyemeyiz. Çünkü şartlar iyiden iyiye değişmiştir. Karl Marx ve Friedrich Engels'in siyasal programını 1959 yılında sosyal demokrat bir programın özü yapmak kadar marksizme aykırı bir şey düşünülmez... Marksizm dogmatik bir ilkelere bütün değil, toplumbilimsel ve siyasal bir araştırma yöntemi-dir»... v.s.

Görüldüğü gibi, pek de yabancı olmadığı düşünce tarzı karşısındayız. Dogmatizmin saçmalığı, çıkar yol olmadığı apaçık bir şey. Marx ve Engels, daha sağlıklarında, kendi siyasal programlarının, değişen şartlar karşısında, eskimiş bulunan yerlerine işaret etmişlerdi. Ne var ki, eskimiş formülleri atmak başka şeydir, eskimiş formülleri atmak gerekçesiyle sosyalizmin kendisini, onun ekonomik ve toplumsal özünü atmak başka şey. Sosyal demokrasinin yaptığı, bu ikincisidir. Onlar, frenkle-

rin dediği gibi, legende ki kirli suyla birlikte, çocuğu da atıyorlar.

Sosyalist akım kapitalist düzene, bu düzenin ekonomik özüne ve onun geleneksel yönetici sınıflarının egemenliğine karşıdır. Sosyalist olmanın ya da olmamanın ölçüsü budur. Aşırı olmak ya da olmamak sözleri bu ölçüye göre ele alınırsa, bu sözlerin aslında sosyalist olmak ya da olmamak anlamına geldiği kolayca anlaşılır. Aşırılık iddiasıyla önlenmek istenen şey, sosyalizmin ta kendisidir.

Sosyalizmin ekonomik özüne karşı bunun, sosyalizm değil, komünizm olduğu gerekçesiyle karşı çıkılıyor. Sosyalizmle komünizm arasında keyfi bir sınır çizmek, bu sınır ötesinde eski antidemokratik yasaklar sürdürülmek isteniyor.

Bilimsel yönden, sosyalizmle komünizm arasında iletişim (inkısam) alanında teorik bir ayrım yapılmaktadır. Bilindiği gibi, sosyalizmin iletişim ilkesi «herkese emeğine göre» dir. Komünizmin iletişim ilkesi ise, «herkese ihtiyacına göre». Fakat herkesin ihtiyacına göre alabilmesi için ya da yasakla olacak şey değildir. Üretim güçlerinin bunu sağlayacak kadar gelişmesine bağlıdır. Bu olmadıkça, kanunla mecburi bir duruma da getirilse, komünist bir iletişim gerçekleştirilemez. Öyleyse bu açıdan bir yasaklama düşünülmesi de saçmalık olur. Kaldı ki, bazı ihtiyaçların karşılanmak için sosyalizme karşı çıkanlar bile, bütün ihtiyaçlarının karşılanması söz konusu olunca, her halde bunu yasaklamak istemezler.

Fakat mutlaka bir şeyi yasaklamak ihtiyacını duyanların, şimdilik hiç değilse bu ihtiyaçlarını karşılamak ve gene bu kimselerle birlikte bazı pratik sonuçlara varabilmek için, bir ayrım düşünülebilir: Totaliter iddialar taşıyan ve iktidarı zor kullanarak almak isteyen sosyalizm yasaklanabilir. Yani yasaklama bir doktrinin açık ve seçik bir şekilde tanımlanmış ekonomik ve toplumsal özüne değil, iktidara varma ve orada kalma yöntemlerine dayandırılabilir.

Böyle olunca, tanımlanması, sınırlandırılması ve yasaklanması gereken şey, belirli bir davranış olmak gerekir: Cebir ve totalitarizm. Ama cebir ve totalitarizme dayanan yöntemlerin herhangi bir doktrinin tekelinde olduğunu düşünmek için de bir sebep yoktur. Hangi amaçla olursa olsun, bütün cebir ve totalitarizm eğilimlerinin etkili bir biçimde yasaklanması, her devletin temel ilkelere dayanır.

Bunun dışında, komünizm gerekçesiyle ve sözde demokratik bir sosyalizm adına yapılacak her sınırlama, hem sosyalizmi, hem de demokrasiyi hedef alan totaliter bir zorbalık eğilimini, ister istemez, taşıyacaktır.

Çelişik bir toplum düzeninde yaşayarak yoğun bir propagandayla çarpık düşüncelere alıştırılmış, yabancılaşmış insanlara, komünizmi önlemek soyut gerekçesiyle, sosyalizme konulacak yasaklamaları kabul ettirmek yollarını aramanın, batılılıkla bilinmez ama, demokrasiyle hiç bir ilgisi yoktur.

runluluk olarak beliriyor. Bu yazımızda, sosyalist iktisat anlayışının hangi noktalarda değişik olduğunu belirtmeğe çalışacağız.

Bir kere, sosyalist iktisat, tanımı itibarıyla burjuva iktisadından farklıdır. Burjuva iktisatçıları arasında iktisat ilminin tanımı konusunda uzun zaman bir ittifaka varılamamıştır. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına kadar burjuva iktisatçıları arasında, iktisat ilminin, iki değişik tanımı vardır ve çeşitli iktisatçılar hep bu iki tema üzerinde varyasyonlar yapmışlardır. Bunlardan birincisine göre, iktisat ilmi, toplumların servet ve gelirlerinin sebep ve mahiyetlerini inceler. Adam Smith ile başlayan bu anlayışa R. T. Malthus, N. Senior, J. B. Say, J. S. Mill, ufak tefek sapmalarla da olsa, katılmışlardır. İkinci anlayış David Ricardo ile başlamaktadır. Ricardoya göre iktisat, toplumların servetlerinin sebep ve mahiyetlerini değil, (bugünkü iktisat diliyle konuşacak olursak) milli gelirin ortaya çıkışının ve sınıflar arasında dağılımının kanunlarını inceleyen bir ilimdir. Marshall, Cannan, Wicksteed, Pigou gibi iktisatçılar da, iktisat ilmi için verdikleri tanımlarda ya birinci geleneğe bağlı kalmışlar veya esaslı bu geleneğe çıkan teknikçe tanımlar getirmeğe çalışmışlardır (Özellikle Marshall ve Pigou). Bir tanımlar resmi geçidi yaptırıp meseleyi yörüngesinden çıkarmak istemediğimiz için bunları teker teker ele almak istemiyoruz.

Bugün, burjuva iktisatçıları arasında geniş kabul gören değişik bir tanım 1932 yılında Lionel Robbins tarafından verilmiştir. Buna göre iktisat, «... insan davranışını, çeşitli kullanma yerleri olan kıt kaynaklarla sonsuz ihtiyaçlar arasındaki münasebet olarak inceleyen bir ilimdir.» (Bak. On the Nature and Significance of Economic Science p. 15). Robbins, uzun uzun, eski tanımları yermekte ve bunu iktisadi bir müsbet ilim haline getirme amacıyla yaptığını söylemektedir. Fakat, asıl yapmak istediği iktisadi toplumsal özünden tam mânasıyla soymak ve insanı bir eşya durumuna indirgemektir. Bu eşya-insan, tüketici veya üreticidir. İkiye bölünmüştür ve kıt kaynakları ihtiyaçları arasında en iyi şekilde dağıtmaktan başka bir gâilesi yoktur. Eline iğne batırıldığında kan çıkmayan bir insan.

Dikkat edilirse incelenen malla mal arasındaki münasebettir. Malı içine her şeyi alacak kadar genişletecek olursanız mesele kalmıyor.

Şimdi bir de sosyalist iktisat anlayışının getirdiği tanımı görelim. «İktisat, üretim ve dağıtım süreçlerinden doğan insan münasebetlerini inceleyen toplumsal ilimdir.» Burada esas olan insanla insan arasındaki münasebetlerin incelenmesidir. Ancak, önemli olan, bu münasebetlerin üretim ve dağıtım süreçlerinden doğmakta olmalarıdır. Başka süreçlerden doğan insan münasebetleri başka toplumsal ilimlerin konusudur. Meselâ, idare etme, yönetme sürecinden doğan insan münasebetleri siyasi ilimlerin, şehirleş-

me sürecinden doğan insan münasebetleri sosyolojinin, öğretim sürecinden doğan insan münasebetleri eğitim sosyolojisinin konuları arasına girer. Görül düğü gibi önemli olan, insanı yitirmemek, canlılığını kaybetmemektir.

Teknik yönleri olmakla birlikte iktisadın hiç bir zaman gözden kaçırılmaması gereken nokta, olayların toplumsal yanıdır. Böylece sosyalist iktisat anlayışı, daha başlangıçta, burjuva iktisat anlayışından ayrılmaktadır.

İkinci bir temel fark, iktisat kanunlarının varlığı ve geçerliliği konusundan çıkmaktadır. Bu konuda, iktisadi fikirler tarihi boyunca üç ana akım belirmiştir. Bunlar, sübjektivist (öznel) akım, tarihçi akım ve sosyalist akım olarak adlandırılabilir. Sübjektivist akıma göre, iktisat ilminin kanunları her zaman, her toplum için geçerlidir. Hattâ, ıssız adaya düşmüş masal Robinson Crusoe'si (kı adamcağız tek başına bir toplum olma niteliğinden bile yoksundur) için geçerli olan iktisat kanunları, Oxford'ta iktisat okutana John Hicks için de geçerlidir. Her iki masal kahramanı da (Hicks'i daha çok masal babası saymak da mümkündür.) azami tatmin peşinde koşan ve bu işi iktisadın o değişmez kanunları uyarınca yapan örnek insanlardır. Değişik ortamlarda yaşamaları sadece niceliksel değişiklikler yaratmaktadır. Biri börek yer, öteki yemez, biri Shakespeare'in oyununu seyrederek, öteki seyretmez v.s. Ama davranışın özünde bir değişiklik olmaz.

Tarihçi akımın bilim anlayışı da daha az yavuz değildir. Buna göre iktisat kanunları yoktur. Sadece, iktisat tarihi ve iktisadi olayları doğuran kurumlar (devlet, bankalar, şirketler) mevcuttur. İktisat ilmi bunların tarihini ve muamelelerini inceler. Tabiiyle, iktisat kanunu olmayınca onun geçerliliği diye bir şey de söz konusu olamaz.

Şimdi bir de sosyalist akımı görelim. Buna göre iktisat kanunları vardır, fakat bunlar toplumdaki topluma değişiklikler gösterirler. Üretim güçleri zamanla hem nicelik hem nitelik yönünden değişirler. Belli bir nicelik birikmesi, zamanla, nitelik farkına yol açar. Üretim güçleri bir başkalaşıma uğrar. Çapanın yerini çeki gücü, yel değirmeni'nin yerini su değirmeni, küreğin yerini bull-dozer almağa başlar. Üretim güçleriyle birlikte üretim ilişkileri de değişir. İktisat tarihinin en büyük üretim gücü nicelik ve nitelik değişimi olan endüstri devrimini, küçük el sanatlarını ve kendine yeterli tarım üretimini yıkar, insanları uğraşlarından koparır alır, emeğini satarak geçinen yeni bir insan tipi yaratır. Birikmiş büyük üretim araçlarına sahip insanı da bunun karşısına koyar. Yeni, değişik bir insan münasebeti, özel terimiyle, üretim ilişkisi ortaya çıkar. Ashnda ortaya çıkan yeni bir dünyadır. Bu dünya da zamanla eskieyecek ve yerini daha yeni bir dünyaya bırakacaktır. İşte bu yeni dünyaların kendilerine özgü, dünden ve

yarından farklı, sadece bugün için geçerli iktisat kanunları vardır. Bu anlayış, tarihin ve olayların diyalektik gelişimiyle uyumaktadır. Dikkat edilirse burada, yazımızın başında belirttiğimiz o bütünlüğün güzelliğine ulaşmaktayız.

Burjuva iktisadının evrensel kanunların varlığı konusundaki direnişi, aslında kapitalizmin ebedi bir düzen olduğu inancını pekiştirme gayreti içindedir. Burjuva iktisatçıların iyileri, kapitalizmin işleyişinde karanlık bir çok noktayı izah etmişlerdir. Fakat bunu yaparken, sosyalist iktisada göre daha özel bir takım teoriler ortaya atmış oluyorlar. Nası formel mantık diyalektik mantığın özel bir şekli (bir doğru parçasının bir noktası, ilim şeridindeki fotoğraflardan biri) idiye burjuva iktisadının gözlemlerden çıkmış teorileri de sosyalist iktisadın içinde özel durumlardır. Tabiat ilimlerinde bu özel-genel tartışmasına verilen en güzel örnek Newton fiziğinin Modern Fiziğe göre özel olması halidir. Ayrıca, aynı tartışma burjuva iktisatçıların kendi aralarında da yapılmıştır. Meselâ, klâsik iktisat diye anılan ve Smith'den Pigou'ya kadar bir çok burjuva iktisatçının fikirlerinden kurulan teori, Keynes teorisine göre özeldir. Bu özel oluşun halini, bilindiği gibi, klâsik iktisatçıların tam çalıştırmayı başlangıç noktası olarak seçmelerinden doğmaktadır. Keynes'e göre ise kapitalist bir ekonominin genel hali tamdan az çalıştırma seviyesidir. Tam çalıştırma seviyesi kapitalizm için özel bir durumdan, geçici bir kesitten başka bir şey değildir.

İmdi, sosyalist iktisat da Keynes'den daha genel bir iktisat teorisidir. Çünkü, iktisat ilmi, Keynes'in sandığı gibi kapitalizmde başlayıp kapitalizmde bitmemektedir. Ayaklarımızın altındaki dünya durmadan dönmektedir. Ayrıca, sırf kapitalizmi inceleme yönünden de, sosyalist iktisat Keynes iktisadından daha geneldir. Çünkü, toplumu sırf iktisadi açıdan, borsalarından, bankalarından, spekülâtorlerinden, özel teşebbüs erbabından ibaret saymamakta, bu iktisadi yapı üzerinde yükselen üst yapı kurumlarını da incelemesi içine almaktadır.

Sosyalist iktisat anlayışı realitviteye (güreceliğe) uygun olduğu için hiç bir zaman bir saplanmaya da düşmez; olayların ve yapıların değişmesiyle birlikte yeni münasebetler, yeni kanunlar bulmağa çalışır. Bu bakımdan dogmatizmden de en uzak olan iktisat anlayışıdır.

Son olarak, sosyalist iktisat anlayışını Marx'ın yazılarından ibaret saymanın, yukardan beri anlattıklarımızla ne denli bir çelişme halinde olduğunu belirtmek isteriz. Marx bir başlangıç noktasıdır, bir hareket noktasıdır. Çağdaş sosyalist iktisatçıların ne-relelere vardığını başka bir yazıda incelemeye çalışacağız.

TAKDİM EDERİM EFENDİM

Takdim ederim efendim; bu Babam!
Bu Babam, bir fukara oğulmuş öylesine.
Aşı hazırda değilmiş yani-yanı tüm çalışmış.
Babam, iki elim Ağamın yakasında der daim
Çalar-çırpar, öbür dünyada alır elinden.
Beş vakit namazını böyle kılar Babam...

Takdim ederim efendim; bu Anam!
Bu Anam, orta direğidir evin.
Çorap dokur, davar sağar, çift sürer.
Tüm Tanrısıdır Babam onun.
Ve bir çocuk fabrikasıdır - habire doğurur.
Çocuk rızkiyle gelir der - çocuk berekettir eve.
Eve çocuktan başka bereket girmez oysa!..

Takdim ederim efendim; bu Ben.
Bu Ben, böyle fukara evin yedinci oğlu.
Sekizinde hafız olmuş,
Dokuzunda davar gütmüş - çift sürmüş.
Onbeşinde düşmüş gurbet ellere,
Koca-koca yapılarda ırgatlık etmiş.
Tanrı rahimdir der Hoca - Tanrı kerimdir.
Hocanın tarlası var - Şeherde evi var.
Tanrı onlara rahim.
Bizlere Abdürrahim!.

Bu Babam, bu Anam, bu Ben!
Bu da Ağamın oğlu Avikat işte!
Almış traktör maknesi, sürmüş tarlamızı.
Kanun bilir, nizam bilir Avikat,
Kime ne diyek?

İşte böyle aziz dostlar,
Biz Karaoba köyü sankinleri;
Böyle aç, böyle susuz,
Gözler yaşlı, Angaraya çevrili.
Yılar yılı toprak bekler dururuz.
Ve bilcümle Büyüklere selâm eder, halimizi duyururuz!..

TURGUT AKINI

NEYİN PEŞİNDE KOŞMAKTIR BU

ŞABAN ERİK

İnsan kişiliğinde yüceliğin derecesi yoktur. İnsanlar çıkar, dünyaya yerleşen kötülöklere ve haksızlıklara karşı mücadeleler açar. Fakiri fakarıyı korkunç yaşama şartlarından kurtarmak için korkunç gayretler gösterir. Canını dişine takar, gecesini gündüzüne katar, sonu gelmez külfetlere katlanır çalışır, çabalar, uğraşır, didirir... Ne var ki, insan kişiliğinde düşüklüğün derecesi de yoktur. Öte yandan bir insan çıkar, insanlara, insanlık adına, en büyük iyiliği yapmak isteyenlere hainlik eder. Arsızca, soysuzca, zalimce saldırılarda bulunur. Yalanlar, iftiralar, karalar atar.

Türkiye İşçi Partisi toplumcu bir partidir. Bütün Türk halkını mutluluğa erdirmek için çalışır. Partinin biricik ve gerçek amacı budur. Milleti ilğini kemigini emerek saltanat sürenler, İşçi Partisine aman vermemek için akla hayale gelmeyen oyunlar oynar. Milleti sömürenlerin akla hayale gelmez oyunlarından birini geçtiğimiz ay içinde Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç oynadı. Bu efendi, kalktı İzmir'e gitti, orada bir basın toplantısı tertipledi: İşçi Partisinden korkmak lüzumdur dedi. İş-

çi Partisi aleyhinde elimde deliller vardır dedi. Hem, İşçi Partisi Türk işçisini temsil edemez, bu parti işçilerin yüzde birini dahi üye yapmamıştır dedi. Tunç'un bu söylediklerini duyan namuslu kişiler kulaklarına inanmadı. Tunç'un bu söylediklerini dinleyen, duyan taralelli basın yaza yaza bitiremedi.

Tunç, bidayetden beri İşçi Partisine karşı gelmiştir. Bir işçi, bir sendikacı olmasına rağmen başlangıçtan beri İşçi Partisine karşı gelmiştir. Bunun izahı yoktur. Bunun izahı vardır ama, anlatması çok çirkin olur. Bakınız, Tunç yemiyor içmiyor İşçi Partisi hakkında vesika topluyor. Tunç bir polis midir, yoksa bir sendikacı mı? Bir şey daha, acaba bay Tunç diğer partileri de, ne yapıyorlar ne ediyorlar diye, kolluyor mu, yoksa sadece İşçi Partisini mi göz altında tutuyor? Sonra, bakınız, Tunç, İşçi Partisine giren işçilerin yüzde hesaplarını tutuyor... Tunç bir sendikacı. Görevi toplum dâvası. Türkiye İşçi Partisi bir siyasi örgüt. Amacı toplum dâvası. Haydi buyurunuz çıkınız işin içinden bakalım. Başka milletlerin sendikacıları toplumcu siyasi örgütler kurabilmek için canlarını vermişlerdir. Tunç Türkiye'nin toplumcu siyasi örgütünü mahfetmek için neredeyse kendini parçalayacak. Haydi buyurunuz çıkınız işin içinden bakalım.

Türk-İş yöneticileri, kendilerini Türk-İş zannetmektedirler. Bu itibarla akıllarına geleni yaparlar, akıllarına geleni söylerler. Meselâ, Seyfi Demirsoy da Zonguldak olaylarında komünist tahriki olduğunu söyleyivermişti. Sonra cümle alem duydu ki, Zonguldak savcısı, Zonguldak olaylarında hiç bir yan tesir yoktur dedi. Bunun gibi bay Tunç'un aklına İşçi Partisine çatmak estli de, ya da estirildi de, onun için mi yaptı bunu acaba?..

İyi ama, Tunç, İşçi Partisini orduya karşı sevimsiz hale düşürmek aklını nereden takındı? Şimdiye kadar partiyi işçiye kötülemektedir. Durup dururken bunu nereden çıkardı? Kim koydu bunu onun kafasına? Tunç'un kendinde orduya karşı bir hassasiyet olsaydı, 27 Mayıs'tan sonra orduya söylemediklerini bırakmıyanlara, ağzını açar da, bir laf ederdi. Sonra sırası gelmişken belirtelim ki, partili olarak bunu gayet iyi biliyoruz, İşçi Partisinin orduya karşı sevgi ve saygısı diğer partilerle kabili kıyas değildir. Acaba Tunç bu oyunuyla ne yapmak istedi? Ya da acaba Tunç'a bu oyunu oynatmakla ne yaptırılmak istendi?..

Akla başka ihtimaller de geliyor. Tunç, şakadan, ticaretin devletleştirilmesini istemişti. Kendisine de Ticaret Odasından, şakadan, komünist denmişti. Şimdi, Ticaret Odasına bitişik Sanayi Odası büntenler yayımlayarak, Brezilya misali, Türkiyede iş adamları ihtilâli yapılmasını istemektedir. Acaba bay Tunç, Sanayi Odasının dediğini yapacağından korktu da, şakasından kaka çıkacağını mı düşündü? Yani, iş adamları ihtilâli yapar da, gel bakalım Tunç efendi, sen misin ticaretin devletleştirilmesini isteyen?. diye, kendisine sual sorar sorar endişesiyle korktu da onun için mi, hani ya göze girmek dâvasıyla mı, İşçi Partisine saldırı?..

Yoksa, Natoda çalışan işçilerin pazar yevmiyelerini vermekte Amerikalıların kolaylık göstermelerini sağlamak için mi yaptı bunu bay Tunç? Çünkü, güya, İzmirde Natoda çalışan işçilerin pazar yevmiyelerini istemek için gitmişti...

Şu da var, bay Tunç, İzmirde söylediği lafın bir kısmını daha evveleri de defaatle söyledi. Yani, İşçi Partisi işçiyi temsil etmez dede. İşçi Partisi hiç bir şey olmaz dedi. Şimdi seçimler geldi çattı. İşçi Partisi gürül gürül seçimlere giriyor. İşçi Partisi, milletin helâlinde vereceği oyları, Meclise de girecek. İşçi Partisi mecliste gürül gürül çalışacak. Akkoyun. Karakoyun o zaman belli olacak. O zaman da bay Tunç'a sualler sorulacak: Hani ya iki gözüm, İşçi Partisi hakkında sen neler dedin... bak neler oldu? Acaba bay Tunç, son canla bu soruların sorulmasını mı önlemek istedi?...

Vallaha, ne kadar aklımızı yorsak Tunç'un bu acayıpliğini anlamamız zor olacak. Hep biliyoruz ki, çıkarıcı çevreler siyasi kuvveti sadece kendi tekellerinde tutmak isterler. Çıkarıcı çevreler siyasi kuvveti sadece kendi işlerine geldiği şekilde kullanmak isterler. Şimdi ise, emekçiler de siyasi kuvvet sahibi olarak memleket idaresine karışacaklardır. Bu keyfiyet çıkarıcıların kafalarını karıştırmaktadır. Sadece kafalarını karıştırsa iyi hesapların plânlarını karıştırmaktadır. Acaba, çıkarıcılar bay Tunç'u çağırıyorlar da, işçi işveren ilişkileri adına, buna bir çare mi aradılar? Aradılar da, bunu mu, yani Tunç'un oynadığı uyunu mu buldular?..

Tunç'un dediğine göre, sendikalar siyaseti dışında kalmalıymış. Oysa, İşçi Partisi sendikaları zorla siyasete sokuyormuş... Bir defa işçi Partisi hiç bir sendikayı zorla siyasete sokmaz. Sonra sendikalar siyasete giremez. Kodamanların partilerine girerler o da başka. Ama sendikacılar partiye girerler. Sendikacıları da parti zorlamaz. Hem hiç zorlamaz. Böyle şey olmaz zaten. Böyle şeyden hayır da gelmez.

Sendikacı, sahiden sendikacı olan sendikacı, gelir, kendiliğinden, İşçi Partisine üye olur. Çünkü sahiden sendikacı olan sendikacı düşünür ki, görevi işçiyi medeniyetin her türlü nimetlerine kavuşturmadır. Bu ise işçilerin sosyal seviyelerini yükseltmekle olur. İşçilerin sosyal seviyeleri ise bir takım ekonomik tedbirlerle (hele bizim gibi sefalet, cehalet ve genel ahlaksızlıklar içinde yüzen ülkelerde çok ciddi ekonomik tedbirlerle yükseltilir. Ciddi ekonomik tedbirleri ise, o tedbirlerden yararlanacak insanlardan başkaları düşünmez ve istemez. Çünkü bu gün için memleketin kaderine hükmedenler işleri kendi benciliklerine göre yürütmektedirler. Bunun doğruluğunu milletçe yaşantımızda görüyoruz. Şu halde işçiler olarak isteklerimizimizin olması için bu memleketin kaderine bizim de söz sahibi, karar sahibi olmamız gerekmektedir. Diğer bütün milletlerin işçileri ve de sendikacıları böyle düşünürler, böyle hareket ederler. Nitekim, aynı düşünceleri ileri sürerek, şimdi İşçi Partisini suçlayan Türk-İş yöneticileri de «Çalışanlar Parti-

si» diye bir parti kurmağa kalkmadılar mı? Çok iyi hatırlarız, şimdi sağa solda, ipe sapa gelmez şekilde İşçi Partisine veryansın eden bir sendikacı, İstanbulda, bir sendika kongresinde aynen şöyle demişti: «Artık işçiler olarak bu memleketin idaresinde söz sahibi olmalıyız. Bunun için politik kuvvet haline gelmeliyiz. Eğer halâ bu ağaların, beylerin, bezirganların partilerinden medet umuyorsak aklımıza şaşarım...» Şimdi insanın ister istemez sorası geliyor: Bu ne perhiz.. bu ne lâhana turşusu?.. Acaba Tunç neden böyle karmakarışık hareket etmektedir? Yaptıkları kolay anlaşılmasın diye mi?..

Efendim, akia başka ihtimaller gelmiyor. Daha evvel de söyledik zaten, bunun izahı yok. İzahı var ama anlatması çok çirkin olur. Bakınız, Tunç, işçi sınıfının temsilcisi. Türkiye İşçi Partisi, işçi menfaatlerinin koruyucusu ve koparıcısı. Ve, Tunç, Türkiye İşçi Partisine karşı. Tunç aslında İşçi Partisine değil, Türk işçisinin menfaatlerine karşı. Tunç aslında İşçi Partisine değil, milletin özgürlük davasına karşı. Tunç aslında İşçi Partisine değil, gerçek Demokrasiye karşı... Tunç bunu İzmirde kendisi söyledi. Bunu bütün taraflı basın göbek atarak yazdı. Bunu bir de Tarih yazacak. kime, neye kulluktur bu?.. Neyin peşinde koşmaktadır bu?.. Bay Tunç bu yaptığının ayıbını ömrü boyunca silemeyecektir. Ayıbını laf kalabalığı ile örtmek istemesi de boşunadır.

Bütün kötüler istedikleri kötülükleri yapsınlar, biz, İşçi Partililer, bu garip milletin iyiliğine çalışmakta imanla devam edeceğiz. Yurdumuzun bütün iyi ve vicdanlı insanlarıyla kaynaşacağız. Bu kötü dünyada iyilik yapmanın çok zor olduğunu biliyoruz. Ama zorluklar ne olursa olsun bunları göğüsleyeceğiz. Gücümüzü dürtüslüğe olan inancımızdan alıyoruz. Unutulmasın, inançtan gelen güç, güçlerin en büyüğüdür.

1965

BÜTÇESİ

ASLAN BAŞER

1965 BÜTÇESİ

Bundan önce III. İnönü Hükümeti tarafından hazırlanan ve hükümeti düşürmek için reddolunan 1965 yılına ait bütçe tasarısı, Suat Hayri Ürgüplü Hükümetince yeniden hazırlanarak 25 Martta B.M.M. ne sunuldu. Bu günlerde B.M.M. Bütçe ve Plan Kararı Komisyonunda incelenmekte bulunan tasarı geçen yıllar bütçelerinin aynı nitelikte.

KİM ÖDİYECEK?

Bir kez, bütçe kaynaklarının vergilerle karşılanan kısmı bu yıl da yine fakir halk demek olan işçi ve memurlarla, köylülerden alınacak. Gerçekten, bütçe tasarısı rakamlarına göre, vergi gelirlerinin % 68'i daha çok bu gibi yurtdaşlardan alınacak vasıtalı vergilerden karşılanacaktır. Kaldığı, 3 milyar 680 milyon lirayı bulacak olan gelir, kurumlar ve diğer vasıtasız vergilerin de % 59'si yine fakir halk tabakaları tarafından ödenecektir. Vasıtasız vergi tahminlerinin çoğu hayali olduğu da hesaba katılırsa, bu yılki bütçenin % 86'sının işçi, memur ve küçük çiftçiler tarafından ödeneceği anlaşılmaktadır. Bütün iddialara rağmen tüccar ve diğer büyük gelir sahiplerinin vergi kaçakçılığı önlenememektedir. Bu yoldaki, kanunlama ve yürütme çabaları yetersiz ve isteksizdir. Türkiyede vergi kaçırmayan mükellefe bir nevi saf kişi gözüyle bakılmaktadır.

Çünkü 15 milyar 200 milyon'u —komisyondaki ilâvelerle— bulan bütçenin eğitim, sağlık ve tarım hizmetleriyle alt yapı yatırımları için ayırdığı ödenekler toplamı 6 milyar lira. Ancak bu giderlerden, teknik personel, azaltılmasına imkân olmayan merkez büro ve personel giderleri, geçmiş yıl borçları ve ihale kârları düşüldünce halka giden hizmetlerin toplamı 600 - 700 milyon liraya inmekte... Yani her işçi, küçük çiftçi ve küçük memura yılda 25 lira..

Şu durumyla bütçe, halka aldığı kadar da vermeyen durumyla, yani eski durumuyla, 1965 te de B.M.M. den geçecek ve uygulanacak...

DIŞARIYA BAĞLI BİR BÜTÇE

Devlet gelirlerinin yüzde 37'si dış yardım ve kredilerle ilgilidir. Bu gelirler, kredilerde küçük bir aksama ile derhal sallanmakta, bütçe büyük açıklar vermektedir. Bütçenin geriye kalan % 63'ünde yer alan istihsalde alınan gider vergisi, bir ölçüde gelir ve kurumlar vergileri de ithalât programı ve bu da dış kredilerin zamanında sağlanmasıyla yakından ilgilidir.

Bir yandan gelir ve kurumlar vergisi tahminlerinin şişirilmiş olması öte yandan gelir kalemlerinin dış ülkelerin cömertlik ölçüsüne dayandırılmış olması sağlam bir bütçenin niteliklerine aykırıdır. Son yıllarda bütçelerin, plân hedeflerine uyulduğunu ifade eden şişirilmiş tahminlerle yasama organına sunulmuş, gelirler gerçekleşmeyince, plânlı değil kordine bir ekonomiye (veya tanınmış terimiyle économie concertée) aykırı gider kısıntılarıyla ekonomimiz bir karışıklı içine sokulmuştur.

SAMİMİYETSİZ BÜTÇE

1965 bütçesinin gelirlerinin gerçekleşmeyeceğini, eskisinden hiçte farklı olmayan —ve kendisi tarafından şiddetle tenkid edilen— bir tasarayı getiren Maliye Bakanı bile kabul eder sanırız. Yurttışa karşı artık sadece göstermelik tarafı kalmış bir plâna uygun davranıldığını savunmak için konulan gelir tahminleri, 3 yıldır gerçekleşmemekte ve buna rağmen yine gerçekleşmeyeceği bilinen yeni gelir tahminleri yapılmaktadır. Demokratik düzende yasama kontrolünün en etkin aracı olan bütçeler, samimiyezsiz beyanlarla asıl fonksiyonundan büyük ölçüde uzaklaştırılmaktadır. Ama asıl üzülecek cihet, bu kanunun yasama organınca ele alınarak, samimiyezsiz davranışların hesabının sorulmasıdır.

KİMİN İÇİN

Emekçi halkın büyük yükünü taşıdığı bu bütçe ona bir şey de getirmiyor. Yurtta kalkınmayı sağlamak üzere konulan yatırım ödenekleri, yine bir kaç mülteahidi zengin edecek, getirilen makine ve teçhizat da bir kaç ithalâtçıyı. Alt yapı yatırımları için konulmuş (D.S.İ ve Karayolları) ödeneklerin çoğu, bir kısmı artık büro, ambar ve muhasebe gibi işlerde kullanılan, teknik personele gidecek. Yurdumuzda işsizlik şiddetli bir problemken, yine yol yapımında makine kullanmaya ağırlık verilecek. Gine Ankara, İstanbul ve İzmir'de kalacak bütçenin aslan payı. 2 milyar 700 milyon lirayı bulan eğitim giderlerine rağmen yine köylü ve işçi çocukları okuyamayacak, yine köyler, gecekondu semtleri yolsuz, ışiksiz ve susuz fakirlikten kurtuluş günlerini bekleyecekler.

SUAT
AKSOY

Toprak Reformunun Temel İlkeleri

Toprak davası memleketin çözülmesi gereken sorunlarının başta gelenlerindenidir. Acaba bugün Türkiye'de toprak davası nasıl çözümlenebilir? Bu dava yalnız Türkiye'ye özgü bir dava değildir. Bu dava bütün az gelişmiş memleketlerin ortak sorunudur. Şüphesiz her memleketin kendine özgü koşulları vardır. Ancak bu özellikler, bu davanın az gelişmiş memleketlerin ortak davası olmasını engellemez.

A.B.D. 1950 tarihinde toprak reformunu az gelişmiş memleketler siyasetinin programı içine aldı. Ve az gelişmiş memleketlerin bu ortak davasına bir çözüm yolu önerdi. Bu çözümü 1951 Kasımında A.B.D. nin resmi görüşü olarak F.A.O. nun Romadaki altıncı dönem toplantısında bu devlet delegesi Clifford R. Hope şu şekilde anlatıyordu: Bizim toprak reformu anlayışımız büyük mülkleri parçalamaktan daha fazla bir şeydir. Bu anlayış köylülerin durumunu düzeltecek bir seri tedbirleri kapsamaktadır. Bu anlayışın içinde tarımsal hayatın ve üretimin düzeltilmesi için gerekli kolaylıkların sağlanması vardır. Bunun içinde de pazarlamada kolaylıklar, çok ağır olmayan tarımsal vergiler, teknik bilginin öğretilmesi, sulama tedbirleri v.s. bulunmaktadır. Bu tedbirler sınırlı bir şekilde sıralanmamakta, tarımsal üretimin ve hayatın düzenlenmesi için alınabilecek bütün tedbirler bu anlayışın içine sokulmaktadır. Hatta buna, tarımda elektrik kuvvetinin kullanılması bile girmektedir. İşte A.B.D. nin toprak davasının çözümlenmesi için az gelişmiş memleketlere ve bu arada Türkiye'ye yaptıkları nasihat budur.

Oysa Türkiye bu görüşü 1948 yılından beri uygulamaktadır. 1948 yılında Türkiye'deki tarımsal kredilerin toplamı 235.771.000 liradır. Bu kredilerin toplamı 1965 yılında 3 milyara yaklaşmıştır. 1948 yılında Türkiye'deki traktör sayısı 1750 dir. 1965 yılına bu rakam 51.000 ni aşmıştır. Ve bunun sonucu milyon-

larca dönüm mer'a toprağı tahrip edilerek işletmeye açılmıştır. Ama bununla Türkiye'de toprak davası çözümlenememiş, tersine köylünün toprak isteğı git tikçe daha fazla bir şekilde yoğunlaşmıştır. Ve bunun sonucunda büyük şehirler etrafındaki gecekonduların sayısı durmadan artmış ve ovadan kovulan köylüler ormanlara çıkarak, ormanların kesif bir şekilde tahribine devam etmiştir. Artan toprak isteğı karşısında kanun koyucular gerekli toprak kanunlarını çıkarmak istemişler ve 27 Mayıs 1960 dan beri en aşağı dört tasarı hazırlanmıştır. Bu uzun çalışmalar sonucudur. B.M.M. ne sevk edilen son tasarı ise köylünün toprak isteğini karşılamaktan çok uzaktır.

Böylece 17 yıldır uygulanan, tarım politikası tam bir iflasla sonuçlanmıştır. Köylünün toprak isteğı daha fazla artmış ve Türkiye dışardan halâ buğday ithal etmek, ürettiğı şekeri tüketememek ve nebatî yağ ithal etmek durumuna düşmüştür. İşte bugün bu siyasetin adına tarım reformu denilmektedir.

A.B.D. nin az gelişmiş memleketlere ve bu arada Türkiye'ye toprak davalarını çözümlemek için yaptığı önerinin, iflasla sonuçlandığını memleketimizin 17 yıllık tecrübesi göstermektedir. Bunun nedenleri de açıktır. Her şeyden önce ileri bir tarım yapılabilmesi, memlekette ileri bir sanayinin bulunması ile kabildir. Bugün modern bir tarım için gerekli olan bütün araç ve gereçler sanayiden sağlanmaktadır. Denilebilir ki bugün modern tarım fabrikada yapılmaktadır, tarım fabrikalaşmıştır. İleri bir tarımın, ancak ileri bir sanayi ile mümkün olduğunu, 1963 F.A.O. İstatistik yılından alınan aşağıdaki rakamlar açık bir şekilde göstermektedir:

Toprak Reformu

Memleketler	Bir traktöre düşen dönüm miktarı
Belçika	170
Danimarka	200
Fransa	260
İsviçre	70
A.B.D.	390
Türkiye	4700

Suni gübre 1961 - 1962

Memleketler	Dönüme kullanılan azotlu gübre miktarı
Belçika	100 kg.
Danimarka	45 "
Fransa	22,5 "
İsviçre	38 "
A.B.D.	600 "
Türkiye	2,2 "

Görülüyor ki sanayide ileri memleketler, tarımda da ileri gitmiştir. Memleketimizde ise ileri bir sanayi kurulamadığı için, ileri bir tarım da gerçekleştirilememiştir. Kaldı ki memleketimiz, tarım için gerekli araç ve gereçleri dışardan ithal etmek zorunda bulunduğu için, 17 yıldır uygulanan politika neticesi, gittikçe dışarıya daha muhtaç bir duruma düşmüş, daha bağımlı bir hale gelmiştir. Bu politika, tarım reformu yoluyla geniş toprak sahiplerinin durmadan zenginleşmesini hedef almıştır. Bu zenginleşme devlet kaynaklarının insafsızca sömürülmesi, ortakçı ve kiracıların işledikleri topraklardan kovulması, küçük mülk sahiplerinin topraklarını yitirmesi ve gittikçe genişleyen bir tarım işçisi kütlesinin daha fazla sömürülmesi pahasına gerçekleştirilmiştir. Böylece küçük bir toprak azınlığı sefa hatleri dillere destan olan bir hayat sürerken, geniş köylü kütleleri daha sefil bir duruma düşmüş ve tarımdaki çalışma had safhasına ulaşmıştır.

Bu durumda Türkiye'de toprak davasının çözümü nedir? A.B.D.'nin getirdiği çözümün Türkiye'de toprak davasını halledemeyeceği, 17 yıldır uygulanan tarım siyasetinin iflâsile açık bir şekilde görülüyor. Çünkü tarım reformu, ağalar yararına çalışan bir tarım siyasetidir. Halbuki Türkiye'nin bugünkü sosyal koşulları geniş köylü kütleleri yararına bir tarım siyasetinin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu da toprak ve tarım reformlarının aynı anda ve birlikte uygulanmasını gerektirmektedir. Toprak reformu ve tarım reformu tedbirleri toprak davasının birbirinden ayrılmaz iki veçhesini teşkil etmektedir. Bunlar bir tek ünitenin birbirinden ayrılmaz iki unsurudurlar. Onun için bunların birlikte gözetilmesi gerekmektedir. Tarımda toprak mülkiyetini yeni-

den düzenlemek ve bu yeni mülkiyet düzeninde, yoksul köylü yararına tarım reformu tedbirlerini almak meselesinin en doğru şekilde ele alınış şeklidir. Toprak mülkiyetinde yeni bir dağıtım sağlayarak adilâne bir düzen kurmadan üretimi artırmak bir toprak reformu demek olmadığı gibi, mülkiyeti parçalayarak gerekli tarım reformunun yapılmaması da dağıtımdan faydalanan çiftçileri ve genel olarak tarımın çözümünü gereken meselelerini ortada bırakmak anlamına gelir.

Toprak davası bu şekilde ele alınınca, bir ünitenin iki cephesini teşkil eden bu unsurlardan mülkiyet meselesinin hâkim unsur olduğu görülür. Yani toprak reformu daha hâkim, daha dinamik bir tedbirdir. Gerçekten de iktisaden geri kalmış memleketlerde tarımdaki mülkiyet düzeninin, bu memleketlerin ekonomik, sosyal ve politik durumlarını tayin ettikleri bilinen bir gerçektir. Bu durumda toprak mülkiyeti düzeninde köklü bir değişiklik yapmadan bir toprak reformunun söz konusu olamayacağı açıktır. Bu memleketlerde «toprağa kimin sahip olduğu» sorusunu sormadan, tarım reformunun çeşitli faydalarından söz açmak, bunlardan kimin yararlanacağı meselesini ortaya çıkarıyor. Gerçekten de toprak mülkiyeti sisteminde köklü bir değişiklik yapmadan tarımın gelişmesinden ve üretimin artmasından yararlanacak olanlar, şimdiye kadar olduğu gibi, geniş mülk sahipleridir.

Bundan dolayı mülkiyet düzenindeki değişiklik hâkim cepheyi teşkil etmektedir. Ancak mülkiyet düzenindeki değişiklikle topraklandırılan köylülerin gerekli donatım ve işletme sermayeleri ile desteklenmeleri gerekmektedir. Bunlar yararına tarım reformunun çeşitli tedbirlerinin sağlanması şarttır. Köklü bir toprak reformunun yapılması demek, bununla ilgili tarım reformunun reddedilmedi demek değildir. Tersine, toprak reformuyla beraber yürütülecek bu tedbirlerin, reformdan faydalanan geniş köylü kütlelerinin yararına uygulanması demektir.

Bu duruma göre, toprak davasının çözümü ancak toprak ve tarım reformunun beraberce ve aynı anda yoksul köylüler yararına uygulanmasıyla gerçekleşecektir. Gerçek bir toprak reformu anlayışı da budur. Toprak meselesini bu şekilde ele almayan görüşler, ya noksandır ya da samimiyetten uzaktır.

Toprak davası köye özgü bir davadır. Bir köylü hareketidir. Bununla toprak davasının bir şehir emekçisi veya aydın hareketi olmadığını kastediyoruz. Ancak hemen söylemek gerekir ki bu köylü hareketi, işçi sınıfının veya toplumcu aydınların çıkarlarına aykırı değildir. Tersine ona uygundur. Onun için işçiler ve toplumcu aydınlar bu hareketi samimiyetle desteklerler. Toprak davası köye özgü bir köylü davası olduğuna göre, köylülerin bu konudaki isteklerine dikkatle kulak kabartmak gerekiyor. Aca-

ba Türk köylüsü memleketteki toprak dâvasının nasıl çözümlenmesini istemektedir? Türk köylüsü bugün bütün memlekette toprak ve tarım reformlarının aynı anda ve beraberce uygulanmasını istemektedir. Köylü bugün, kendisinin işleyeceği toprağı istemektedir, kredi istemektedir, su istemektedir, gübre istemektedir...

Köylünün bu isteğini gözönüne alarak bir toprak reformunda uyulması gereken genel kuralları tesbit ettik. Bunlar bir toprak reformunun genel kuralları olarak karşımıza çıkıyor. Şüphesiz bu toprak reformunun, ısrarla söylediğimiz gibi, geniş köylü kütelleri yararına tarım reformu ile desteklenmesi gerekmektedir.

Bugün memleketin her tarafında köylü, çalıştığı toprağın mülkiyetini istemektedir. Esasen tarımdaki esas çelişikliği de mülkiyet düzenindeki çelişiklik teşkil etmektedir. O halde toprağın mülkiyetinin onun üzerinde çalışan ortakçı, kiracı ya da tarım işçilerine ait olması toprak reformlarında gözetilmesi gereken ilk ve genel bir kural olarak ortaya çıkmaktadır.

Halbuki Büyük Millet Meclisine getirilen son toprak reformu kanunu tasarısında, toprakların üzerinde çalışan köylüye değil, çalışana verildiği görülmektedir. Bu iki kavram arasında derin farklar vardır. Üzerinde çalışan ve çalışan deyimleri aynı anlamı taşımazlar. Tasarısının 37 ve 38 inci maddelerinin incelenmesinden bu ikisi arasındaki fark ve tasarının sakat görüşü açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu maddelere göre, kamulaştırılan toprakların dağıtımında, Ziraat ve Veteriner Fakülteleri ile Tarım okullarını bitirenlere ve teknik tarımı uygulayanlara öncelik tanınmaktadır. Dünyanın hiç bir ciddi toprak reformunda böyle bir ilke yoktur. Toprak dağıtımında öncelik sırası herkesten önce o topraklar üzerinde çalışan, ortakçı, kiracı veya tarım işçilerine tanınır.

Esasen bu kurala uymayan toprak dağıtımlarının başarısızlıkla sonuçlanacağını memleketimizdeki tecrübeler de doğrulamaktadır. 1945 tarihli Çiftçiyi Topraklandırma Kanununda bu kurala uyulmayarak yapılan dağıtımlar beklenen sonucu vermemiştir. Toprak dağıtılan bölgeden başka yerden getirilerek alışmadıkları üretim metodları ve iklim şartlarına zorlanan köylüler dağıtılan toprakları kiraya veya ortaya vererek başka yerlere gitmeyi veya başka mesleklerde çalışmayı tercih etmişlerdir. Tabii, siyasi nüfuz kullanılarak çiftçi olmayan esnaf, berber gibi kimselere toprak dağıtılması da hiç bir sonuç vermemiş, bunlar kendilerine verilen toprakları görmek zahmetine bile katlanmıyarak, eski mesleklerini uygulamakta devam etmişlerdir. Ve aynı bölgedeki topraksız çiftçiler, bunlardan çalışmak için toprağı kira veya ortakçılıkla almak zorunda kalmışlardır.

Bu durumda toprak reformunun başarısı için, kamulaştırılan toprakların, onlar üzerinde çalışan ortakçı, kiracı ya da tarım işçilerine verilmesi şarttır.

Toprak üzerinde çalışanlara verileceğine göre, geniş toprak mülkiyetinin sınırlandırılması meselesi de toprak reformlarında uyulması gereken ikinci genel kural olarak ortaya çıkmaktadır. Gerçekten eğer bu köylüler işledikleri topraklara sahip olacaklarsa, bu toprakların kamulaştırılarak kendilerine dağıtılmaları gerekir. Bu durumda geniş toprak mülkiyetine bir tavan sınır konup, sınırdan yukarı toprakların topraksız ya da az topraklı köylülere dağıtılması kaçınılmaz bir zorunluktur. Memleketteki toprak mülkiyeti düzeni ve bunun doğurduğu sonuçlar, ancak böyle bir tavan sınırın kabulü ile bertaraf edilebilir. Memleketteki eski feodal toprak mülkiyet kalıntılarına son vermek ve tarımda serbest münasebetler üzerine kurulu bir açık pazar ekonomisini hâkim kılmak ancak bu şekilde mümkün olabilir. Şüphesiz geniş toprak mülkiyetinin sınırlandırılmasıyla, memlekette gerçek bir demokrasinin temelleri de atılmış olacaktır. Ekonomik, siyasi ve sosyal güçlerini yitiren büyük mülk sahipleri artık memleket kaderindeki hâkim rollerini terketmek zorunda kalacaklar ve geniş köylü kütelleri hürriyet içinde kalkınma olanaklarına kavuşacaklardır. Bu bakımdan da toprak dâvası bir köylü hareketi olmasına rağmen işçi sınıfının, toplumsal aydınların ve bütün ilerici kuvvetlerin desteğine sahiptir.

Bugün memleketin gerek doğusunda, gerek güneyinde, gerek batısında köylülerin kesif bir toprak talebi vardır. Yani köylüler düzenli ve düzensiz işletmelerin aynı işleme tâbi tutulmasını istemektedirler. Düzenli olsun veya olmasın, büyük mülklerin kamulaştırılarak, kendilerine dağıtılmasını talep etmektedirler. Meclise sevk edilen son tasarının bu isteği de gözönüne almadığı görülmüyor. Tasarıda düzenli işletmelerin kamulaştırma sınırı, düzensiz işletmelerin iki katı olarak tesbit edilmiştir. Bunun anlamı ise doğulu ağanın cezalandırılması, batılı ağanın da mülkâfâtlandırılması demektir. Çünkü herkes bilir ki, düzensiz işletmeler memleketin doğu ve güney-doğusunda bulunmaktadır. Bu görüş Anayasamızın 12 inci maddesine de aykırıdır. Bu maddeye göre, «Herkes dil, ırk... Ayrımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.»

Kamulaştırmadan söz açarken, daima özel mülkiyet üzerinde ısrarla duruyoruz. Gerçekten de, dünyanın bütün ciddi toprak reformu kanunlarında kamulaştırmaya özel mülkiyetten başlanıldığı genel bir kural olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarımdaki esas çelişikliği toprak mülkiyeti düzenindeki çelişiklik teşkil ettiğine göre, özel mülkiyete el atmadan bunun başarılamıyacağı aşikârdır. Nitekim Anayasamızın 37

inci maddesinde de, «Kanun... Değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir» demektedir.

Halbuki Meclise getirilen son toprak reformu kanun tasarısında bu ilkeye de uyulmadığı görülmektedir. Tasarının 23 üncü maddesine göre, önce vakıf sonra özel idare ve belediyelerin elindeki topraklar kamulaştırılmakta, özel geniş mülklere ise ancak bundan sonra sıra gelmektedir. Bu hükme paralel olarak, özel geniş mülklerin dağıtım sırası da, 16 inci maddede 7 inci ve en son sırada yer almaktadır. Nitekim bu maddeye göre, önce hazine toprakları yani mer'alar dağıtılacak, ondan sonra devletin elinde olupta kamu hizmetinde kullanılmayan topraklar dağıtılacaktır. Bunlardan sonra sırasıyla, köy orta malı topraklar, sahibi bulunmayan topraklar, göllerin kuruması, nehirlerin doldurulmasıyla kazanılacak topraklar ve bataklıkların kurutulmasından kazanılan topraklar dağıtılacaktır. Bütün bunlardan sonra özel geniş mülkler dağıtılabilir. Aynı sıralama 1945 tarihli Çiftçiyi Topraklandırma Kanununda da vardı. Ve bilindiği veya tahmin edileceği gibi özel geniş mülklere dağıtım sırası hiç gelmedi.

Bu hükümlerin ciddiyetle ilgisi yoktur. Dünyanın bütün köklü toprak reformu kanunları kamulaştırmanın özel mülkiyetten başlayacağını daha ilk maddelerinde açıkça belirtirler.

Köylü toprak isteğiyle ağalık sistemini aşmak amacını gütmektedir. Oysa ağalık sadece mülkiyet yoluyla değil, geniş işletmeler yoluyla da meydana gelebilir. Köylünün bu arzu ve iradesine uygun olarak, geniş toprak mülkiyetine konan tavan sınırı aynı zamanda işletme büyüklüğünün de tavan sınırı olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Yani toprak reformlarında gözetilmesi gereken başka bir ilke de, mülkiyet sınırının aynı zamanda işletme sınırı da olmasıdır.

Bu çok önemli ilkeye tasarıda hiç yer verilmemiştir. Tasarı mülkiyetin tavan sınırı olarak asgari 125 dönüm (düzenli işletmelerde 250 dönüm), azami 2500 dönüm (düzenli işletmelerde 5000 dönüm) tesbit ederek mülkiyet kanalıyla ağalık sistemini aşar görünmektedir. Buna karşılık işletmeye bir sınır koymamakla modern ağalığı teşvik amacını gütmektedir. Tasarıya göre modern ve yeter miktarda bir makina parkı olan bir kimsenin 100.000 dönümlük bir işletme kurabilmesine hiçbir engel yoktur.

Halbuki tarımda temerküz hızı mülkiyet yoluyla gayet ağır işlerken, işletme yoluyla olan temerküz çok hızlı bir nitelik taşımaktadır. Nitekim Türkiye'de köylümüzün işlediği topraktan yoksun eden de asıl işletmedeki temerküzdür. Bu işletme temerküzü yüzünden, köylümüzün önemli bir kısmı ya şehirlerin gecekondularına sığınmış ya da memleketin ormanlık bölgelerinde geçimlerini aramak zorunda kalmışlardır.

Bu durumda her ciddi toprak reformunun mülkiyet sınırını aynı zamanda işletme sınırı olarak kabul etmesi açık bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

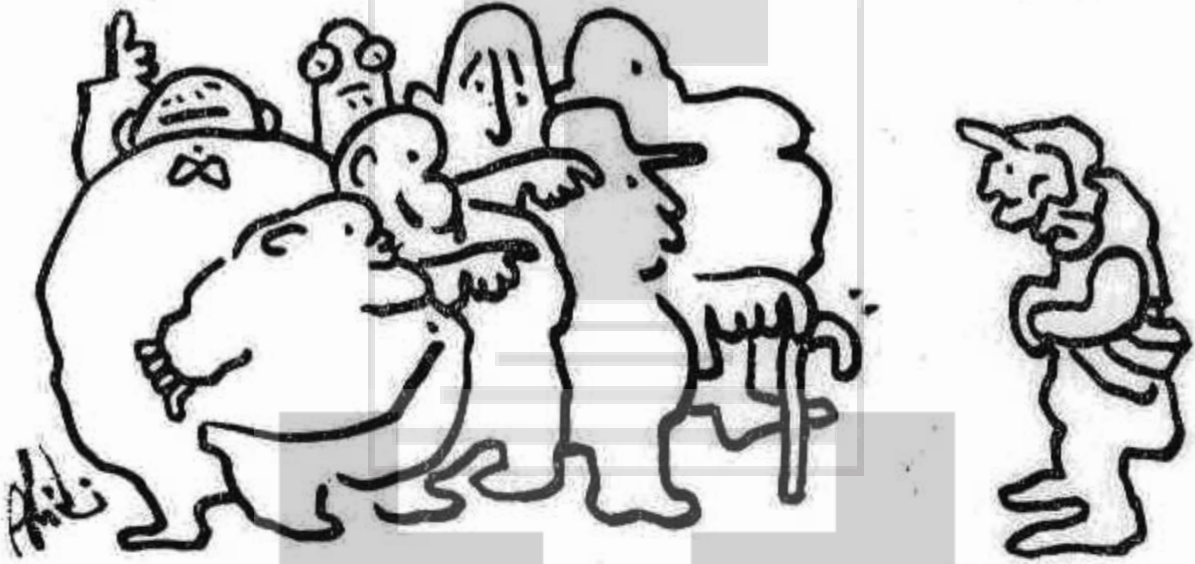
Bugün memleketin her tarafında, köylünün gittikçe artan yoğun bir toprak isteğiyle karşı karşıya bulunuyoruz. Köylü toprağı hemen istemektedir. Esasen gittikçe kötüleşen geçim durumunu düzeltmek için başka bir çaresi bulunmadığı gibi, beklemeye de tahammülü kalmamıştır. Bu durumda, toprak reformunun bütün memleket çapında aynı anda uygulanması ve en kısa zamanda bitirilmesi genel bir kural olarak karşımıza çıkmaktadır.

Halbuki Meclise getirilen son tasarının 11, 12 ve 13 üncü maddeleri Reform Bölgesi ve bu bölge içinde Pilot Bölge sistemini getirmektedir. Ve bu kanallarla reformun 25 yılda tamamlanacağı söylenmektedir. Tasarıya göre reformun uygulanması için, kadastrosu ve toprak kullanma kabiliyeti haritaları bulunmayan yerlerde, belirtme işleriyle gerekli nitelikte ölçü ve haritalar yapılır, haritalar üzerine arazi kullanma kabiliyeti sınıfları ve arazi kullanma şekilleri işlenir v.b.

Oysa köklü toprak reformu kanunlarında, reformun memleket çapında ve aynı anda uygulanması önemli bir yer tutar. Hattâ reformun azami süresi, örneğin beş yıl olarak, tesbit edilir. Türkiye'de de toprak reformunu kısa zamanda ve memleket çapında uygulamak mümkündür. Bütün istatistiklerimizin temelinde köylünün tahminleri yatmaktadır. Tarımda mülkiyet ve işletme istatistiklerimiz doğrudan doğruya köylüden sağlanan bilgilere göre düzenlenmiştir. Bu bakımdan köylü en tabii ve en yetkili bir kadastro memuru olarak düşünülebilir. Bütün istatistik bilgileri içinköylünün bilgisine başvurulduğu halde, toprak reformunda bu bilgiye gidilmekten acaba niçin kaçınıyor? Toprak reformunu köylünün yardım ve bilgisiyile gerçekleştirmek istersek, onun bu işi en kısa zamanda yapacağına hiçbir şüphesiz olmasın.

Nihayet ciddi toprak reformlarında uyulması gereken önemli bir kural da, kamulaştırma bedellerini uzun vâdeli ve düşük faizli devlet tahvilleri yoluyla ödenmesidir. Çünkü kamulaştırma bedellerinin peşin ödenmesi bütçeyi altından kalkamayacağı ağır bir yük altına sokar. Onun için bütün devletler, kamulaştırma bedellerini devlet tahvilleri yoluyla ödemeye gitmişlerdir. Bu tahvillerin ödeme süresi örneğin Mısırda 30 yıl, faiz yüzde 3 tür, Suriyede vâde 40 yıl, faiz yüzde 1,5 tur.

Biz de Anayasanın 38 inci maddesine göre kamulaştırmada azami süre uzun pazarlıklardan sonra 10 yıl olarak kabul edilmişti. Tasarının 93 üncü maddesine göre, kamulaştırma bedelinin 1/10' u peşin, geri kalanı 10 yılda eşit taksitlerde ödenecektir. Faiz haddi ise yüzde 5 olarak tesbit edilmiştir. Ancak 94 üncü maddeye göre yatırım indiriminden yararlan-

AĞALAR ŞUNA BAKIN, HALİNE BAKMADAN TOPRAK İSTİYOR

cak nitelikte projelere yatırım yapanlara ödenecek kamulaştırma bedellerinin peşin ödenecek oranı yüzde 20 ye kadar yükseltilebilir. Geri kalanının ödeme süresi, azami sürenin en çok yarısına kadar kısaltılabilir. Yani bu gibi kimselerin kamulaştırma bedelinin 1/5 i peşin ödenecek, kalamı ise 5 yılda tasfiye edilecektir. Dahası var! Devlet tahvillerini veya devletin kefaleti altındaki tahvilleri satın alanlarla, Kamu Sektörü iştirak oranı yüzde 50 nin altında olan ortaklıklardaki Kamu Sektörü hisselerini satın alanlar da bu indirimden faydalanırlar. Yani bunun da anlamı, meşhur 49-51 formülüne göre kurulan şirketlerdeki devlet hisselerinin bu mağdur (!) geniş mülk sahiplerine devri demektir. Bu hükümler karşısında, devlet topraklarımızın değerini verdikten sonra ben de toprak reformuna taraftarım ve onları hemen devretmeye hazırım, diyen bazı geniş mülk sahiplerinin bu sözlerindeki anlam açıkça ortaya çıkıyor. Böyle kârlı bir toprak kanunu halen İranda uygulanmaktadır.

Görülüyor ki tasarı burada da genel kurala uymamaktadır. Anayasadaki 10 yıllık süre yeter görülmemiş gibi, bu süre bazı yollarla 5 yıla indirilmiştir. Faiz haddi ise yüksek bir şekilde yüzde 5 olarak tesbit edilmiştir.

Bundan başka tasarıda önemli boşluklar da göze çarpmaktadır. Bunlardan en göze çarpanı devletten kanunsuz olarak ele geçirilen toprakların parasız olarak alınması için tasarıda hiçbir hüküm bulunmamasıdır. Gerçekten Tapulama Kanunlarına göre milyonlarca dönüm mer'a arazisi, hazineden parasız olarak alınarak özel mülkiyete konu olmuştur. 1948 yılında 460 milyon mer'a arazisi vardı. 1963 yılında ise mer'aların toplamı 280 milyon dönüme inmiş

bulunmaktadır. Böylece bu zaman zarfında 180 milyon dönüm mer'a toprağı ekime açılmış bulunmaktadır. Bunun asgari 100 milyon dönümlü hazine toprağıdır. Bu durumda bu toprakların bedelsiz kamulaştırılabilmesi için tasarıda geriye yürüten hükümlerin bulunması şarttır. Devletin mülkiyeti kendisine ait toprakların kanunsuz olarak elinden alınmış olanlarını geriye alması en tabii hakkı sayılmaktadır.

Toprak kanunlarında geriye yürüten hükümler bulunması tabiidir. Her ne kadar bu kural genel hukuk anlayışına aykırı görtülüyorsa da, toprak kanunlarında durum farklıdır. Çünkü toprak reformları yapılmadan önce birçok geniş mülk sahipleri muvazaalı yollarla toprakları yakınlarına devretmekte idiler. Bu durumda kanun koyucuları toprak kanunlarında geriye yürüten hükümleri kabul etmek zorunda kalmışlardır. Nitekim pek çok toprak kanunlarında, memleketin özel şartlarına göre temlik tasarrufların belirli bir süreden sonra yapılanlarının hükümsüz olduklarını kabul eden maddeler vardır.

Memleketimizde ise 27 Mayıs 1960 dan beri toprak reformu yapılacağı söylenip, durmaktadır. Ve birçok geniş mülk sahipleri topraklarını muvazaalı yollarla başkalarına devretmiş bulunmaktadır. Halbuki Meclise getirilen son tasarıda temlik tasarruflarına durdurulması kanun çıktıktan sonra, ilân edilen reform bölgelerinde geriye doğru değil ileriye doğru kabul edilmiştir. Bunun hiçbir anlam taşımadığı açıktır. Şimdiye kadar ve kanun çıkıncaya kadar geçen ve geçecek olan zaman zarfında, geniş mülk sahiplerinin gerekli tedbirleri aldıklarından ve alacaklarından şüphe etmek için fazlaca sadfil olmak gerekir. Bundan dolayı tasarıda geriye yürüten hükümlerin kabulü de zorunludur.

Tarih bir tekrardır derler eskiler. 1960 tan önce de Anayasayı savunuyorduk, şimdi de Anayasayı çiğneyicilerine karşı savunuyoruz. Şeklen doğru olan bu tekrarda, derin bir muhteva değişikliği vardır. Politika hayatımızda son yıllarda ortaya çıkan bu değişiklik, 1960 öncesinin aksine, Anayasa savunmasındaki somutluktur. Bugün, soyut haklar yerine, emekçilerin örgütlenme hakları, örgütlenen emekçilerin Büyük Meclise temsilci gönderme hakları tartışma ve çatışma konusudur. Ve bütün bunlar, Anayasanın sağladığı haklara dayanılarak ve Anayasa ile birlikte savunularak yapılmaktadır. 27 Mayıs'ın açtığı yeni bir devir, vatanseverlerin göz bebeği Türkiye İşçi Partisi tarafından geliştirilerek devam ettirilmiş ve bugünkü duruma getirilmiştir.

Tarih bir tekrardır derler eskiler. Bu adam, şu adamın ikincisidir, kopyasıdır derler. Ama kopya, olsa olsa aslının kopyasından fazla olmaz, eğer bir karikatürü değilse. Birinci, ne büyük şan ve şöhret toplayarak iktidara gelmişti. Oysa ikinci, ne kadar yıpranmış halde iktidara geldi. Birinci, düştüğü gün, toplumu akım örgütlenememiş olduğu için, bu kadar yıpranmamıştı bile. İkinciyi yıpratan kim oldu? İkinciye yıpratan hesapları kim ortaya döktü? Tabii toplumu akım. İşte yabancı sermaye için «zararlı akım» in zararlılığı.

Tarih bir tekrardır derler eskiler. Fakat 1965 te iktidara gelenler, 1950 dekiler gibi gelmediler. Cumhuriyet tarihimizde yabancı sermaye ile işbirlikçi çevreler, aşırı sağ ile kucak kucağa, bu kadar açık bir şekilde ilk defa iktidara geldiler. Bu tutumlarını açık seçik bir şekilde ilân ederek gizlemeğe bile lüzum görmeden geldiler. Oysa 1950 de gelenler hürriyet ve demokrasi havarisi kesilerek iktidara gelmişlerdi. İşte son iktidarın yıpranmış olarak gelmesinin bir diğer nedeni! Bundan sonra da böyle olacak. Artık tarih şeklen bile bir tekrar olmayacak. Toplumcu akım güçlendikçe, sermayeyi temsil eden iktidarların içyüzleri her gelişlerinde daha açık bir şekilde gözükcek. Tıpkı bugün, Türkiye'nin yarı sömürge durumunu devam ettirmeği amaç edinen yabancı sermaye ile işbirlikçi çevrelerin yıpranmış olarak iktidara geldikleri gibi.

Kapitalizmin bunalımının gitgide arttığı asrımızda, geri kalmış memleketlerde, yabancı sermaye faşist akımı daima kendine yardımcı bir destek olarak seçmiştir. Bugün bizde de bu akımın bazı partilerin yönetimini paylaşacak kadar ve bu partilerin de iktidarı paylaşacak kadar güçlenmiş olması yabancı sermayenin bu ihtiyacının tabii bir sonucudur. Esasen iki aylık bir iktidar devresi, yabancı sermayeye özgü bu hırçnılık ve haşnılığı göstermeğe yetmiştir.

A.P. nin kalesi bilinen Batı Anadolu'da bütün emekçileri, bazı belirli çıkarılara satılmakta tereddüt edilmemiştir. Yine A.P. nin kalesi bilinen Zonguldak'ta A.P. li bilinen işçilere Cumhuriyet tarihimizde ilk defa ateş açılmıştır. Kendi oy temelini karşı tu-

YABANCI SERMAYE VE ANAYASA DÜZENİMİZ

tumu, özellikle seçimler arifesinde, bu derece haşın olan bir iktidarın, toplumun diğer gruplarına karşı tutumunu anlamak ve ilerisini kestirmek güç değildir. A.P. Batı Anadolu'nun ve Zonguldak'ın düne kada kandırılmış emekçi kütelleri önünde, bu manevi istismarını dahi devam ettirmek için gerekli iki yüzlü politikayı, belirli maddi çıkarlar için tereddüt etmeden bırakmıştır.

Yunanlı emekçi kütellerinin ve toplumcu aydınların göz bebeği olan Türkiye İşçi Partisine karşı Akhisar ve Kırıkkale'de yapılan faşistvari hücumu, şimdi de Türk-İş Millî Emniyet işbirliği ile hazırlanan yeni bir tertip eklenmiş bulunuyor. Şüphesiz, Türkiye'de yabancı sermayeye karşı ılımlı tutumuyla tanınan C.H.P. ne bile tahammül edemeyen işbirlikçi çevrelerin, yerli ve yabancı sermayeden bağımsız bir işçi partisine karşı tutumlarında Anayasaya saygı beklemek safdillik olur. Yabancı sermayenin Türkiye İşçi Partisinin şahsında vurmak istediği halkçı ve Millî Anayasamızdır.

Olayların cilvesine bakınız ki, son tertipte Türkiye İşçi Partisi işçiyi orduya karşı kıskırtmak niyetiyle suçlanmak istenmiştir. Oysa yabancı sermayenin ve onun faşist desteklerinin Türkiye'de bilecekleri gerçeklerden biri Türk Ordusunun halktan yana bir ordu olması ve bu sermaye çevrelerinin karşı oldukları devrimlere daima öncülük etmiş olmasıdır. Halktan yana Ordumuzun düşmanlarının ise 27 Mayıs'ın iç ve dış düşmanları olduğu herkesin bildiği diğer bir gerçektir. İşte, halktan yana Türkiye İşçi Partisini, işçiyi yine halktan yana Ordumuza karşı kıskırtmak niyetiyle suçlamak, olsa olsa bu durumu Kozlu'da yaratmış ve büyük yararlar almış olan bir iktidarın ve temsil ettiği çevrelerin bir bakıma bir nefis savunmasıdır.

Esasen iktidar daimi bir nefis savunması gerekliliğinin ruh haleti içinde bulunuyor. Bu, onun da-

yandığı işbirlikçi çevrelerin tabii tutumudur. «Hiçbir zümrenin veya hiçbir kimsenin vesayetli altında değildir ülkemiz.» diyor Demirel. Ya üslerimiz? ya petrollerimiz? ya madenlerimiz? ya dış politikamız?... «Dostlarımız, Türk dostluğunun kıymetini bilecek. Biz de dostlarımızın kıymetini bileceğiz.» diyor Demirel. Hiç köpek balığı sardalyanın dostluğunun kıymetini bilir mi? Büyük müttefikimizin denetlemediği hiçbir faaliyetimiz kalmamışken, onun hangi hareketi üzerinde söz sahibiyiz? Şu halde, mevcut sömürme düzenine dostluk adını vermek için olsa olsa yabancı sermaye ile işbirlikçi çevrelere dahil olmak gerekir.

Yabancı sermaye ve içerdeki işbirlikçi çevreler, memleketimizin yarı sömürge durumu ile ilgili gerçeklerin halk tarafından bilinmemesi için, bu gerçekleri açıklayan toplumcu akıma karşı mücadeleyi iktidar programına koymuş bulunuyorlardı. Geçen iktidarın bıraktığı «aşırı sağ ve aşırı sol ile mücadele» şıarı, yeni iktidarın programında «aşırı sol ve sağ ile mücadele» şeklinde değiştiriliyordu. Demirel'in son beyanlarıyla, bu şıarlar «zararlı cereyanlara» mücadele şekline sokularak, asıl amacın toplumcu akımı durdurmak olduğu açıklanmış bulunuyor. «Fikir hürriyetinin kanunlarımızın menettiği «Komünistlik»i tahrik ve teşvik manasında suistimaline, müesseselerin haksız ve insafsız hücum ve istismarlarına milletçe müsaade olunmayacaktır. diyor Demirel. «Farklı düşünceler ve fikirler olacak. Ama bir anarşi ve keşmekeş olmayacak.» diyor Demirel. Demirel'in fikir hürriyetinden ne anladığı gibi, zararlı cereyanlardan, anarşi ve keşmekeşten de ne anladığı son icraatıyla açıkça görülüyor. Demirel'e göre toplumcuların oturumlarını basmak, işçiler üzerine ateş açmak, «anarşi ve keşmekeş» engellemektir. Bütün bu hücumlarla vurulmak istenen asıl hedef Anayasa düzenidir, 27 Mayıs'ın başlattığı düşünce ve vicdan hürriyeti düzenidir. Bugün 27 Mayıs düşmanlarının affetmedikleri yalnız yabancı sermaye ortaklarının 1960 ta iktidardan düşürülmüş olması değildir. Fakat asıl, 27 Mayıs'la başlayan toplumcu havadır. Halktan yana Anayasamızın, emekten yana Türkiye İşçi Partisi ve toplumcu aydınlar tarafından halka indirilmiş olmasıdır.

Yabancı sermayenin geri kalmış memleketlerde, faşist unsurlarla işbirliği yaparak kendi diktasını kurmak için yoketmek zorunda kaldığı ilk hedef demokrasi ve halkçı Anayasa düzenidir. Türkiye İşçi Partisi bugün bu düzenin en önde gelen savunucusu olduğu için bütün yıldırımları üzerine çekmektedir. Ancak, yabancı sermayenin ve onun ortaklarının, 27 Mayıs'ta öğrenmiş olmaları gereken bir husus vardır ki, bu memlekette ilerici kuvvetler Anayasa düzenin savunacak güçtedirler. Türkiye İşçi Partisine ve onun şahsında Anayasa düzenine karşı yapılacak bütün saldırılar ve tertipler daima faillerine geri tepecektir.

AMERİKA, BARIŞ, HALKLARA YARDIM, EMPERYALİZM, VE VIETNAM

MEHMET SELİK

Amerikanın, ve bu yoldan da dünyanın, kaderini etkileyen Amerikan egemen kapitalist sınıfı, içerde Amerikan halkının, dışarda dünyanın yarısından fazlasındaki kamu oyunun, olayları kendi saptadığı bir açıdan görmesini sağlayabilmek için, yüz milyonlarca dolara malolan muazzam bir propoğanda şebekesini işletir. Türlü yollardan denetlediği basın, radyo, televizyon, haber ajansları ve diğer çeşitli araç ve kanallarla Amerika Birleşik devletlerinin Emperyalist olmadığı, Barışsever olduğu, yardıma ihtiyacı olan ülkelere yardım etmekten gayri bir amaç ve arzusu olmadığı durmadan tekrar ve telkin edilir. Gerçek bunun tersidir.

Egemen kapitalist sınıfın deneti altında bulunan Amerika Emperyalisttir. Barıştan yana değildir ve başka ülkelere halkların yaşam koşullarının iyileşmesi ile değil fakat oralarda kapitalist düzenin öncülük ve bekçiliğini yapacak, feodalite artığı unsurlarla işbirliği halindeki, yerli burjuvalara destek olmak, ya da bunlar henüz güçlenememişse, yardım edip palazlamalarına olanak hazırlamakla ilgilidir. Durumun başka türlü olmasında zaten beklenemez.

Yakın geçmişte Amerika Birleşik Devletleri hemen güneyindeki devletlerden silâh zoru ile topraklar edinmiştir. Panama kanalı deneti altındadır. Kuba'da bir askerî üsse sahiptir. Porto Riko bir Amerikan kolonisidir. İkinci Dünya Savaşından sonra Okinava'dan çekilmemiştir. Güney Kore'de 30 binden fazla askeri vardır. Bu ülke 20 yıldır emrinde ve denetindedir. Formoza'da da durum aynıdır. Para güçlü ve yar-

dum programları sayesinde dünyanın dört bir yanında sayısız askeri üslerle sahiptir. Güney Amerika kıtası oldum olası siyasal ve ekonomik manevralarla uydulaştırılmış bir büyük soygun alanıdır. Dünyanın önemi doğal zenginliklere sahip bütün ülkelerinde Amerikan sermayesini yerleşmiş görmemek imkansızdır. Bir çok ülke çeşitli bağlarla denet altına alınmıştır. Filipinler, Türkiye, İran v.s. Japonya dahil Batının diğer kapitalist ülkeleri şu ya da bu derecede Amerikanın hüküm ve etkisi altındadırlar.

Savaşın bu yana silahsızlanmaya içtenlikle yanaşmayı, soğuk harbe son vermek için hiçbir çaba göstermeyişi, Küba'ya karşı giriştiği saldırganlık hareketleri, Kongo katliamı sırasında oynadığı rol ve nihayet yıllardır Vietnam'da yürüttüğü akıl, ahlak, hukuk ve son aylarda da insanlık dışı bir durum almış olan, barbarca işgal ve tecavüz girişimi barışsever olmadığını göstermeye yetecek nitelikte örnek ve olaylardır.

Kore'de halkın refahı Güney ve Kuzey'in birleşmesi ile görünür biçimde yükselecektir. Amerika buna engeldir. Güney Vietnam ve Kuzey Vietnam diye iki ülke yoktur. Bir tek ulus ve ülke vardır. Çeyrek yüzyıldır Japon, Fransız ve Amerikan soyguncu saldırganları ile savaşmaktan bıkmış bir ulus ve ülkedir bu. Halk, içerde kanını emen yerli soygunculardan ve dış saldırganlardan kurtulmanın sevincini tatmaya kalmadan, Amerika gelmiş başına belâ olmuş. Kendi kuklaları olan diktatörleri halkın başında tutma hevesi peşindedir Amerika. Uzak-Doğuda böyle, Güney Amerikada böyle, Orta ve Yakın Doğuda böyle, Bu mudur halkların refahlarına ilgi duyma?

Amerikanın Emperyalist, başka halkların hak ve refahlarına ilgisiz ve savaşçı olduğunun en açık delili Vietnam macerasıdır. Vietnam halkı yıllardır Amerika yüzünden ıstırap içinde kıvrınmaktadır. Yüzbünelere varan sayıda insan ölmüştür. Memleket baştan başa bir ölümlü ve yıkım alanı haline getirilmiştir. Amerikanın bunu yapmaya hiç ama hiç hakkı yoktur. Vietnamda yaptıkları, hürriyet ve barış havarisi rolündeki Amerikanın yüzünde, izi yıllar yılı kaybolmayacak bir kara leke olarak kalacaktır.

Bu özgürlük aşığı ülkede hiçbir nedeni ve yeri yokken halkın çektiği ıstırap, katlandığı akıl ve insanlık dışı vahşet yeter artarken, Amerika bütün insanlığı toptan bir yokolmanın eşliğine kadar getirdiğini anlayamayanların pervasızlığı ve sorumsuzluğu içinde görünüyor. Başkan Johnson'un Baltimore konuşması bunun örneğidir. Başkan Amerikanın «Şartsız müzakere'ye hazır olduğunu ilân etmiştir. Ne var ki, konuşmasını yaptığı sırada ve ondan sonra Amerikan uçakları, yüzleri aşan sayılarda, yapılanların en şiddetlileri olduğu bildirilen hücumlarına devam etmişlerdir. Dahası var: Başkan konuşmasında bir kez daha eski masalları tekrarlamıştır. Kuzey Vietnam'ın Güneyi işgale çalıştığını söylemiş, Güneydeki halkın

çok büyük çoğunluğunu temsil eden Güney Vietnam Kurtuluş Cephesinden hiç söz etmemiştir. Amerikan kuvvetlerinin Güney Vietnam halkına karşı yaptığı saldırıları ve Kuzeyin bombalanmasını savunmaya devam etmiştir. «Ne açıkça ve ne de anlamsız bir anlaşmanın perdesi altında çekileceğiz» demiş ve uzun süre devam edecek bir ihtilafa hazır olmak zorundayız diye etmiştir. Kendisi cezalandırılmak gereken bir kimsenin başkalarını cezalandırmak istemesi gibi akıl almaz bir cüretkârlık hareketi değil midir bu davranış? Biz bu sorunun cevabını kendimiz vermeyecek, namuslu bir Amerikalıya bırakacağız.

Aşağıda okuyacağınız açık mektubun sahibi Lewis Mumford sosyoloji, şehircilik ve şehircilik tarihi alanlarında dünyaca tanınmış bir bilim adamıdır ve yirmiyi bulan yayınlanmış yapıtı vardır.

Mektupta ifade edilen fikirlere katılmamak, işaret edilen felâketler karşısında dehşete kapılmamak, yazarın Amerikalı olarak duyduğu utancı, sade bir insan olarak duymamak imkânsızdır.

Küba, Kongo ve Vietnam olayları bize gözümüzü açmamızı ve gerçekçi olmamızı gerektiğini öğretmelidir.

(Mektup San Francisco Chronicle gazetesinde yayınlamıştır.)

Cambridge, Nisan. 1965

Amenia, N.Y.

Bay Başkan,

Amerika Birleşik Devletlerine Vietnam'da izlettığınız politikadan dehşet duyan Amerikan vatandaşlarının büyük bir kısmı adına birinin çıkıp açık sözle konuşması zamanı gelmiş bulunuyor.

Cumhurbaşkanlığı Özgürlük Madalyası sahibi bir kimse olarak, milyonlarca vatansever Amerikalının evlerinde kendi aralarında konuştuklarını açıkça ve kamu önünde dile getirmeyi bir görev sayıyorum. Sade ve kısaca ifade edeyim ki, şu anda izlediğimiz politika, bizim hem pratik yargımıza, hem de ahlak duygumuza aykırı bulunuyor.

İzlediğiniz yolun iyi bir sonuca varacağı konusunda ne davranış biçiminiz, ne de uyguladığınız yöntemler bize bir güven duygusu vermiyor: Aksine, bizim kendi saldırgan, tek yanlı, siyasal varsayımlarımızla yarattığımız bir durumu, askeri güçle düzeltme çaba ve girişiminizin ulaşacağı hedef, dönüşü ve kurtuluşu olmayan bir nükleer felâkettir.

Bu, tüm uygarlığımızın son hastalığı olabilir; ve sizin kendi öz halkınız, Vietnamlılardan ve Komünistlerden daha az, çaresiz kurbanları arasında olmayacaktır bu felâketin.

Bu maceraya atılmakla, yurdunuzun geleceği ile oynamış oluyorsunuz; çünkü, kaybeden bir eli bir yana itip, yeni bir ele girişmeye cesaretiniz yok; oysa, yeniden seçilmeniz size bu mükemmel fırsatı sağlamıştı.

Oyun kuramcılarınız sizi Rus Ruleti oynamaya kandırmışlar. Ne var ki, Hükümetin itibarını ulusun beynini paltatarak kurtaramazsınız.

Birleşmiş Milletlerin verdiği bir yetki olmadan, Amerikan Kuvvetlerinin Vietnam'da bulunmaları, daha başından itibaren, bu kurumun kuruluşuna yardımcı olduğumuz sırada verdiğimiz şeref sözünü hiçe saymak demektir.

Son derece büyük rakamlara ulaşan mali destek ve gizlice yürütülen askeri işbirliği ile, Güney Vietnam'da bir iç savaşın taraflarından biri olan askeri diktatörlerin devamlı olarak yanlarında ve arkalarında olmamız, halk oyu ile Komünizm iktidara gelmesinin diye, daha işin başında Hükümetimizin Güney Vietnam'da yapılacak bir hür genel seçime engel olması kadar, savunulamaz, bir davranıştır.

Girişmiş olduğunuz, bütün suçu Kuzey Vietnam Hükümetine yükleme çabanız, dünyayı ve olayları kendi arzularına göre değerlendirmeleri sonucu, bizi bu denli başkalarının işine karışma durumuna sokanlardan gayri, kimseyi aldatamaz: Bizi Demuzlar Koyu (Küba) felâketine sürükleyenler de aynı Hükümet kurumları ve haber alma organları idi. Herkesçe bilinen siyasal hüner ve ustahgıncı ülkeyi yanlış askeri hesaplardan ve Vietnam'daki olanaksız ve sonu olmayan durumumuzun yarattığı siyasal saçmalık ve şaşkınlıklardan kurtarmak için kullanacak yerde, her türlü tedbir ve ikâzi bir yana itip, siyasal beceriksizliğimizi örtmeye yaramaktan gayri görünür ve anlaşılır hiçbir sonuç vermeyecek olan bir harekete anlamsız bir tahrip ve yoketme hareketinin alanını genişletmeye, girişeceğinizi bildiriyorsunuz.

Bu akla aykırı yolu seçmekle, yalnız dünya kamu oyuna karşı gerekli saygıdan yoksun olduğunuzu göstermekle kalmıyor, fakat aynı zamanda ulusça sahip olduğumuz bütün insanca geleneklerle alay ediyor ve bunlara ihanet ediyorsunuz.

Bu ihanet şu anda daha da meş'umlaşmış oluyor; zira, açıkça anlaşılabilir bulunuyor ki, siz bizi, kırılmaz bir inatla, vatandaşlarımızın Cumhuriyetçi adayı bu derece büyük bir çoğunlukla reddetmekle benimzediklerini gösterdikleri bir askeri politikaya sürükleyip bağlıyorsunuz.

Daha ileriye gitmeden, size açıkça söyleyelim ki: peşinde olduğunuzu söylediğiniz amaçlar, uyguladığınız totaliterce taktikler ve yokedici strateji yüzünden bütün anlamlarını kaybediyor.

Hareketlerinizden utanç duyuyor ve gerçeklikler yoksun mazeret ve bahanelerinizi karşısında isyan ediyorum.

Daha da kötüsü, tüm kaderimizin, doğru düşünmek, yanlışlarını düzeltmek ya da daha bir kötüsünü yaratmadan kötü bir durumdan kurtulmak yeteneğine sahip olmadıkları defalarca görülmüş olan öndertlerin elinde bulunduğu olgusu bizleri dehşete uğrattıyor.

Hükümet güvenimizi yitirmiş; ve biz, kanun sınırları içinde yararlanabileceğimiz her türlü olanak ve araçla, bu anlam ve sonuçtan yoksun, ve herşeyden evvel de, ahlak yönünden savunulacak bir yan olmayan politikanın yürütülmesine karşı koyacağız.

Karşı koymamızı kaldırabilmeniz ya da güvenimizi yeniden kazanabilmeniz ancak bir tek yolu vardır: girmiş olduğunuz yoldan geri dönmek ve insanca bir çıkış yolu aramak.

Lewis Mumford

TOPLATILAN TIME

9 Nisan 1965 günü TIME dergisi, Atatürk aleyhinde yazıları sebebiyle toplatıldı. Aynı dergide İzmir'in kurtuluşu sırasında Türkler tarafından yangın çıkarıldığı ve yüzbin ermeni ile rumun telef edildiği gibi bir takım iftiralar da var.

TIME, bilindiği gibi, Amerikan Dışişleri Bakanlığına yakın bir organdır. 1960 öncesi iktidarını hayli desteklemiş, 27 Mayıs'ı yermiş. Yasıada dâvalarını alay konusu yapmış, Anayasaya aykırı hareket iddialarını dudak bükerek bildirmiştir. Şimdi de, Kıbrıs meselesinin aleyhimize gidişini huzandırmak amacıyla bu gibi yazılar yayınlıyor. Vazifesidir, yayınladılar.

Bize bu dergi toplatılmamalı, tersine bu yazılar çevrilip bol bol dağıtılmalıydı. Böylece Amerika'nın hakkımızdaki düşünceleri ve Amerikan dostluğu iddialarının iç yüzü çok daha iyi anlaşılır, yayılırdı.

PETROL ÜMÜZÜ

MÜNİR
CERİD

Hem Çıkarabilir Hem İşleyebiliriz

Son birkaç ayın en önemli tartışma konularından birisi durumuna girmiş olan petrol sorunu, çeşitli yazı, açık oturum ve konferanstan sonra, aydınlığa kavuşmuş ve yeni olayların ortaya çıkmasıyla bir kenara bırakılmış görünüyordu. Ancak, yabancı sermaye tutkuları, tartışmaların en hareketli döneminde kullanmayı akıl edemedikleri yeni bir koza, sıkı sıkıya sarılmış ve bu konuda son sözü söylemek kurnazlığına sapsmış görünüyorlar. Bu yeni koz şöyle özellebilir: Petrol endüstrisi girift, pahalı, bilgi ve tecrübe isteyen bir daldır. Bunu başarmağa bizim gücümüz yetmez. Onun için yabancı sermaye ve bilginin yurdumuza girerek yerli özel kesimin yanında, kamu kesimiyle «dürüst, namuslu ve leşvik edici (!)» bir yarışmaya girişmelerine izin vermeliyiz. Yeter ki bu yarışma «yıkıcı olmasın.» Gerçekten, demagojik değeri önemli olan bu iddialar bu yazıda cevaplandırılacak ve ciddi dayanaklardan yoksun bu görüşlerin gerçek yüzü ortaya çıkarılacaktır.

Uluslararası kapitalizm (yani emperyalizm), her geri kalmış ülkeye, artık iyice ezberlenmiş olan şu sloganlarla girmiştir: Kardeşlik, işbirliği, teknik yardım, ulusun refah seviyesini yükseltme ve ülkenin egemenlik haklarına saygı. Bu süslü sözlerle bir ülkeye yerleştikten sonra, bütün kavramların başka anlamlarda kullanılmış olduğu ve sayılan yüksek insancıl ülkülerin, sadece emperyalizmin temsilcileri hesabına gerçekleştirileceği anlaşılmalıdır. İstiklâl Marşımızın şairini yanlış bir hedefe karşı isyan ettiren «tek diş kalmış» emperyalizm canavarı, olanca korkunçluğu ve iğrençliği ile artık sırtımızdadır. Tarih boyunca yüzlerce uygulama-

si yapılmış bu ülkenin birkaç örneğini saymak yeter: Batı Hindistan Ticaret Kumpanyası adıyla Hindistan'a giren İngiliz emperyalizmi; Afrika'nın o sırada merkezi teşkilâtı, kralı ve şehir hayatı bulunan tek devleti olan Kongo'ya sızıp yüzyıllar süren bir sömürmeden sonra ülkeden çıkarken arkasında sadece 7 kişiden ibaret kolej mezunu bir yerli yönetici kadrosu bırakan Belçika emperyalizmi; Güney ve Orta Amerika'yı sömüren Amerikan petrol, maden ve besin emperyalizmi, v.b. Bunların en ilginçini, 1938 lerde Çin topraklarını işgale başlayan Japon emperyalizminin, işgale karşı doğan direnimi kırmak için, yerli kapitalistlere yap-

tığı şu tekliftir: Orta ve Güney Çinde kurulacak bütün ticari şirketlerde % 51 ve Kuzey Çinde kurulucaklarda ise % 49 oranında sermayeye katılma.

Bu kısa hatırlatmadan sonra konuya dönebiliriz. Sosyal Adalet dergisinin Şubat 1965 sayısında yayımlanan yazıda belirtildiği gibi Türkiye, bu güne kadar edindiğimiz bilgiye göre, zengin bir petrol ülkesi sayılamaz. Ancak, kendi ihtiyacını karşılamaya yeterli kaynaklara sahip bulunduğu da kabul edilebilir. Şu halde, bütün gayretimizi, bunu gerçekleştirmeye harcamalıyız. Bu arada, Petrol Kanunu mutlaka değiştirilmeli, yabancı petrol şirketlerine verilmiş olan arama ruhsatları uygun biçimlerde geri alınmalıdır. Tüketim miktarı, taşıt, yakacak ve enerji politikaları yeniden gözden geçirilerek, uygun seviyede tutulmalıdır. Yerli ham petrolümüzün yetmediği sürede, rekabet fiyatlarıyla, ithalât yoluna gidilmelidir.

Bunlar, peşin olarak yabancı çıkarılara bağlanmamış bulunan yurtsever ve milliyetçi bütün aydınların, üzerinde fikir birliğine varabileceği açık ve basit gerçeklerdir. Ancak, uluslararası kapitalizmin yurdumuzdaki ücretli sözcüleri için bu tarafını atlayıp, halkın karşısına yeni şaşkıncularla çıkmaktadırlar. Konuya yabancı ya da yabancı sermayenin gerçek yapısından habersiz ve ihtisasa saygılı bazı iyi niyetli aydınlarımız da

bu oyuna düşmekte ve kiralık kalemelerin gönüllü yardımcıları durumuna gelmektedirler. Bu sonuçlar, Türkiye topraklarına milyonlarca dolar yatırıp eli boş dönen bunca yabancı petrol arayıcısı şirket bulunduğunu, petrol arama ve bulmanın pahalı ve güç olduğunu ilân edenlerin neden kendilerinin de çekip gitmediklerini, aksine, her gün yeni yatırımlara giriştiklerini bir defa sorsalar konuyu hemen anlamaya başlayacaklardır. Aşağıdaki açıklamalarla bu konuyu aydınlığa çıkartmaya çalışacağız.

A. ARAMA

Petrolün aranması, bir bilim ve uzmanlık işidir. Topraklarımızda arama yapan yabancı şirketler, bizim bilgi, döküman ve teknik elemanlarımızdan geniş şekilde yararlanırlar. Zaten böyle olacağı ilk bakışta da kestirilebilir: Bir ülkenin jeolojik yapısını herhalde o ülkenin uzmanları daha iyi bilirler. Demek ki, «biz arama yapamayız. Bunu ancak bu işte tecrübe sahibi yabancı şirketler başarabilir.» Sözü tam bir safsatadır. Kaldı ki, Türkiye'nin petrol aramaya açık bölgelerinin jeolojik yapısı hakkında, Petrol Dairesinde çok zengin bir arşiv ve toprak laboratuvarı meydana gelmiş bulunmaktadır. Bundan yararlanmak her zaman mümkündür.

B. SONDAJ

Uzmanların araştırmaları ve arazi yapısının verdiği değerlendirmeler sonucunda petrol bulunduğu kanısına varılan yerlerde araştırma sondajları yapılır. Bu, toprağın düşey kesitini öğrenmek ve katları inceliyerek petrol havuzunun yerini bulmak için delinen bir kuyudur. Araştırma sondajı olumlu sonuç verirse kuyu, gerekli şekilde donatılıp üretim kuyusu haline getirilir. Sondaj da gene, bir para ve bilgi işidir. Türkiyede yapılan sondaj işlemlerinde çalışan personelin en az yüzde doksan beşi Türktür. Bu konuda da gerek teknik eleman ve gerekse bilgi ve tecrübe bakımından bir eksikliğimiz olduğu ileri sürülemez. Fazla olarak, petrol arama ruhsatı almış yabancı şirketlerden birçoğu, sondaj işlemini, bu konuda uzman sondaj

şirketlerine yaptırırken milli petrol şirketimiz olan Türkiye Petrolleri A.O. (T.P.A.O.) sondajlarının hemen hepsini kendi elemanları ve araçlarıyla yapmaktadır. Görülüyor ki işin bu kısmında da, mutlaka dev petrol şirketlerinden birisi olmak zorunluluğu yoktur. En kötü durumda, sondaj işini bir uzman firmaya vermek mümkündür.

C. ÜRETİM

Donatımı tamamlanmış kuyulardan petrol, ya üzerindeki gaz basıncının etkisiyle, kendiğığinden fışkırır ya da üretim pompalarıyla çekilir. Halk oyuna ustalıkla yutturulmak istenen bir yalan da, TP'nin kuyularının hepsinde, petrolün üretim pompalarıyla çekildiği, halbuki yabancı şirketlerin kuyularından kendi kendine fışkırdığı iddiasıdır. Böylece halka söylenmek istenen husus şudur: «TP, yani biz, bu işi iyi bilmediğimizden, petrolü pompa ile çekerek bir sürü masrafa girdiğimiz halde yabancılar, kuyuyu açıp petrolü fışkırtıyorlar.» Tamamen toprağın jeolojik yapısına ve petrolün cinsine bağlı olan bir durumu bu şekilde göstermeğe çalışmak gülünçtür. TP'nin Çelikköydeki kuyularından petrol fışkırtarak akar. Yabancı şirket kuyularından birçoğundan da üretim pompalarıyla çekilir. Bundan başka, her kuyu, bir zaman sonra gaz basıncı biteceği için, sonunda mutlaka pompa ile petrol vermeğe mahkumdur.

Üretim, önceki emeklerin mevasını toplamak işlemidir. Bu sebeple, konunun güç ve tarafımızdan başarılması imkânsız olduğu yolunda — pompalama ya da fışkırtma farkı dışında — herhangi bir iddiaya rastlanmamaktadır. Nasıl rastlansın ki, Türkiyede üretilen petrolün dörtte üçünü TP elde etmektedir.

D. TAŞIMA

Ham petrolün, üretim bölgesinden işleme yerine getirilmesi genellikle ve en ekonomik şekilde boru hattıyla (pipe - line) yapılır. Türkiyede yalnız TP, üretim bölgelerinden rafineriye petrol ulaştırılan boru hattına sahiptir. Yabancı şirketler, üretim konusunda hiç te hevesli olmadıklarından, bu işi ilkel

metodlarla — yani sarnıçlı kamyon ve trenle — yaparlar. TP'nin Batman-İskenderun arasında döşeyeceği boru hattını uzun süre engellemeğe çalışan Mobil şirketi, bu projenin mutlaka gerçekleştirileceğini anlayınca, hattın inşasına ortak olmak istemiş ve şaşılacak bir rastlantı ile, aynı günlerde, Şelmo Bölgesinde zengin petrol kaynakları bulunduğunu ilân etmiştir. Ortaklık teklifinin reddinden sonra Şelmo kuyuları hakkında — gerçeklik derecesini bilmediğimiz kötümser haberler duyulmaya başlanmıştır.

Şimdi bu konuda bizim yabancı sermaye severlerimizin iddialarına bakalım. Bunlardan biri, Bay Ali Başarel, İstanbul Bayram Gazetesinin 14 Nisan 1965 günlü sayısında yayımlanan yazısında aynen şunları söylemektedir: «Petrolü demiryolu veya karayolu ile taşımak birçok yönlerden mahzur ve pahalıdır. Bu sebeple döşenecek bir boru hattı meseleyi halledebilir. Ancak bu boru hattı inşası üzerinde hassasiyetle durulması gereken önemli bir iştir. Her şeyden evvel büyük yatırım ister. Yapılan tahminler bu meblâğın 30 - 40 milyon dolar, yani takriben 400 milyon Türk lirasına ulaşacağını belirtmektedir. Böyle bir yatırıma girililirken yapılacak boru hattının uzun seneler ihtiyacı karşılayabilecek kapasitede ve ekonomik tarzda işliyecek vasıfta olmasını temin etmek şarttır. Bunun için de Şarkta bulunabilecek ham petrol rezervlerinin ve istihsal miktarının mümkün olduğu kadar sıbhatle tahmini gerekir. TPAO'nun böyle bir boru hattını inşa etmek üzere karar aldığı bilinmektedir. Böyle bir karar alınırken yabancı şirketlerin büyük yatırımlar neticesi buldukları petrolün nakledilme meselesi de göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, Devletin esasen kıt olan mali imkânlarını bir boru hattına yatıracak yerde, memlekette mutlaka resmi sektörce yapılması gereken meselâ yol, baraj, okul gibi enfastrüktür yatırımlarına saklaması daha doğru olacaktır. Zira, böyle bir boru hattı inşası için, özel yerli ve yabancı sermayeden istifade pekâlâ kabildir.»

Bay Başarel'e halkın en kestirme ön deyişle cevap vereceğiz: «Ya.. alan da kaçan mı?» Bu gibi tavsiyelerin Kongo, Brezilya ya da Malaysia Federasyonuna yapılması daha etkili olurdu. İnsanın vatan-sever, milletsever ya da başka bir şey sever olmaktan önce biraz akıl sever olması gerekir.

Taşınma işinde de baltalamaların önlenmesinden başka hiçbir şeye ihtiyacımız olmadığını belirttikten sonra sorunun en «girift» yanına geliyoruz.

E. İŞLEME (RAFİNAJ)

Bir aydın profesörümüzün baş yazarlığını yaptığı Yarın dergisinin 7 Nisan 1965 tarihli sayısında «Petrolü Devletleştirmek Kimin Fikridir?» başlıklı imzasız bir yazı yayımlanmış bulunuyor. Yazının konusuna girmeden hemen cevap verelim ki bu fikir, milli şeref, haysiyet, çıkar ve bağımsızlığımızı her şeyin üstünde tutan bütün Türklerin fikridir. Bundan sonra yazıda ileri sürülen iddialara geçebiliriz.

Rafinaj, petrolün kullanmaya hazır hale getirilmesi demektir. Tek başına önemli bir kazanç sağlamaz. Bu sebeple dünyada, yalnız rafineri işleten petrol şirketi yoktur. Asıl kazançlı iş, petrol kuyusuna sahip olmaktır. Bizim yabancı sermaye severlerin — bu arada Yarın dergisinin — sık sık gözümüzü korkutmak için kullandıkları «petrol endüstrisinin girift, pahalı ve tecrübe isteyen bir iş» olduğu yolundaki kozları, hiçbir dayanağı olmayan boş sözlerden ibarettir. Çünkü:

1 — Rafinaj işleminin güç ve karışık olan kısmı, bir rafinerinin planlanması ve kurulmasıdır. Yoksa işletmesi değil. Bunu da zaten dünyada tin yapmış ve sayısı 10 kadar olan tanınmış müteahhit firmalar yapar. Rafineriyi kurdurmak isteyen petrol sahibi kim olursa olsun, inşaatı bu firmalardan birisi yapacak

tır. Türkiyeden örnekler vererek konuyu daha da açıklayalım.

- a) Batman Rafinerisi, sahibi: TP, müteahhidi: Parsons Co.
- b) İpraş Rafinerisi, sahibi: TP ve Caltex, müteahhidi: Kellog Co.
- c) Ataş Rafinerisi, sahibi: Mobil, Shell ve B.P., müteahhid: Foster Wheeler Ltd.

Petrol rafinerisinin kurulmasında mal sahibinin yaptığı, sağlayacağı ham petrolün günlük miktarını ve özelliklerini belirterek belli başlı inşaat firmalarından teklif almak ve en uygun şartları teklif edenine inşaatı yaptırmaktır. Standard Oil de, Socony Mobil de, TP de aynı yolu izlemek zorundadırlar. Müteahhit firmalar içinde petrol sahibi bir tane bile yoktur. Bir rafinerinin sahibi örneğin Mobil olursa kazancını dışarıya aktaracak fakat TP olursa kazanç yurtta kalacak ve halkın olacaktır. İşte aradaki tek fark budur.

2 — Yabancı şirketler Türkiyede petrol bulmak ve işletmekten çok, Ortadoğudaki zengin kuyularından çıkardıkları petrolü işlemek ve Türkiye pazarını elde tutmak çabasındadırlar. Mersinde, % 56 Mobil, % 27 Shell ve % 17 B.P. katılma paylarıyla kurulan Ataş rafinerisi, Ortadoğunun en güvenilir ülkesi olarak kabul edildiği için Türkiyede inşa edilmiştir. Çeşitli pazarlara yerleşmek ve rafinerileri değişik ülkelere dağıtarak riskoyu azaltmak ilkesinden hareket eden bu şirketler, hiç bir zaman Türk petrolünü işlemeyi düşünmemişlerdir. Bu rafineriye başta ortak olarak katılıp sonradan anlaş-

mıyan Caltex, Türkiyedeki pazar dengesinin kendi aleyhine bozulduğunu görünce Türk Hükümetine başvurmuş ve TP ile % 50 - 50 oranıyla İpraş rafinerisini kurmuştur. Bu iki rafinerinin aynı zamanda kurulmasının sebebi, bu denge meselesidir.

Yabancı şirketlerin, yerli petrole önem vermediklerinin en açık kanıtı, Ataş ortaklarının, inşaat başlamadan önce arama ruhsatları olduğu halde, rafineriyi belli oranlarda, Kerkük - Katar - İran petrolü işliyecek şekilde planlamış bulunmalarıdır.

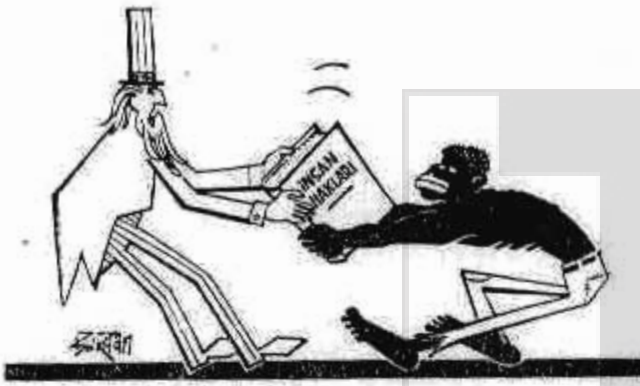
Görülüyor ki bu şirketlerin yurdumuzda yerleşmekteki gerçek amaçları, pazarlarımızı elde etmek ve bundan da öte, Ortadoğu petrol kaynakları üzerinde güvenilir bir ileri karakol meydana getirmektir.

SONUÇ

Her önemli yurt sorunu gibi petrol sorunu da, milli kaynakların tamamını, ülke halkının yararına kullanıp kullanamayacağımız sorusunun cevabına bağlanmaktadır. Bu soruya dürüstçe cevap verebilmek için, hiçbir art düşünceye sahip olmamak ve yabancı çıkarların ücretli sözcüsü durumunda bulunmamak gerekir. Türkiyede, Türk zenginlik kaynaklarının yabancılar elinden alınmasını isteyenleri şu ya da bu şekilde lekelemeye kalkışmak için insanın her şeyden önce, akılsız olması lazımdır. Çünkü bu çaba, kişiyi eninde sonunda savunulması mümkün olmayan kötü durumlara düşürür. Konu, gün gibi, ışık gibi açık ve aydınlıktır: Bu toprakların üstünde ve altında hiç bir yabancı el bulunamaz; bu ülkenin insanına, emperyalizmin gönlüllü jandarmalığı görevi yüklenemez.

AMERİKA'DA ZENCİ PROBLEMİ

MEHMET OĞUZ

7 Mart günü, Alabama eyaletinin Selma şehrinde geçen olaylar zenci hakları mücadelesinde yeni bir devre açtı. Bilindiği gibi, Amerikada zenciler beyazlarla eşit sayılmazlar ve gerek güneyde gerekse kuzeyde ayırma tabii tutulurlar. Bu ayırım, güneyde apaçık eyalet hükümeti ve belediyeler tarafından uygulanır. Kuzeyde durum değişiktir. Kanun önünde eşit olmalarına rağmen, zenciler türlü şekillerle baskı altında tutulurlar. İstedikleri evlerde oturamazlar, istedikleri işlere alınmazlar. «Bölge okulları sistemi» ile zenci çocukları kötü ilkokul ve liselerde okumak zorunda kahrılar.

Bu yazımızda, son bir ayda bütün dünyanın gözlerini üstüne çeken Alabama olaylarını incelemeye ve Amerikadaki zenci problemini geniş bir açıdan ele almağa çalışacağız. Nümayişler ve protesto gösterileri ile zenciler bazı haklar elde etmişlerdir ve mücadele devam ettikçe yeni bazı haklar kazanacaklardır. Fakat, zenci probleminin gerçek çözüm yolu daha geniş bir meselenin çözümünden geçmektedir. Gösterilmek istendiği gibi, mesele iki ırkın birbirine olan düşmanlığından ibaret olmayıp, ekonomik ilişkilere dayanmaktadır.

Güneyde zaman zaman zenci nümayişleri olur ve bu nümayişler eyalet ve şehir polisleri tarafından şiddetle bastırılır. Zenci liderleri ve zencilere yardım için kuzeyden giden beyaz gönüllüler öldürülür, fakat katiller ya bulunmaz, bulursa da cezalandırılmazlar. «Suçlu» kararını mahalli bir jürinin vermesi gereklidir ve beyazlardan meydana gelen bir jüri kaatilleri her defasında serbest bırakmıştır. Geçen yaz, Mississippi eyaletinin Meridian şehrinde, bir zenci ve iki gönüllü beyaz öldürülmüş ve FBI kaatilleri bulmasına rağmen, mahalli otorite bunları ancak «sükuneti bozmak» suçundan yargılama yoluna gitmiştir. Ara-

larında polis müdürü ve yardımcısının da bulunduğu kaatiller serbest bırakılmışlardır. Zenci liderlerinden Medgar Evers'in kaatilleri hâlâ bulunamamıştır. Zenci eğitimci Penn bir güney eyaletinden araba ile geçerken öldürülmüş, Ku Klux Klan'e mensup bir kaç kişi yakalanmışsa da, bunlar derhal serbest bırakılmışlardır. Örnekler saymakla bitecek gibi değildir. Güneyde, zenci kilise ve evleri yakmak ve bombalamak bazı beyazlar için eğlence vesitasıdır.

KANLI PAZAR

7 Mart günü dünya gazetelerine «kanlı pazar» olarak geçmiştir. Bu günde zenciler Alabama eyaletinin Selma şehrinde, eyalet merkezi Montgomery'e bir protesto yürüyüşü yapmak istemişlerdir. Yürüyüş, Selma şehrinin hemen dışında eyalet polisleri tarafından durdurulmuş ve polis nümayişçilere joplarla ve göz yaşartıcı bombalarla saldırmıştır. En az on zenci hastanelik olmuş, kırk kadarı da hafif yaralar almışlardır. Olay her yerde bir bomba tesiri yapmış ve Amerikanın bir çok şehirlerinde, Pazarı takip eden günlerde, sempati yürüyüşleri tertiplenmiştir. Bu bakımdan son olaylar, zenci meselesinde, yeni bir devre açmıştır, denebilir. İlk defa olarak bazı Amerikalı beyazlar, guruplar halinde, zenci haklarına ilgi gösteriyorlardı. Zenci lider Martin Luther King'in çağrısı üzerine her sınıftan insan - rahip, rahibe, doktor, profesör, v.b. - Selmaya geldi. Gerek Selma da gerekse Amerikanın diğer şehirlerinde zencilere oy hakkı verilmemesini protesto eden nümayişler devam etti. Güneydeki nümayişler sırasında polis görevini (!) mükemmel olarak yaptı. Bu arada, kuzeyden giden üç beyaz rahip, 10 Mart günü, dört günün beyazın saldırısına uğradı. Bunlardan biri -James Reeb- sonradan hastanede öldü. Rahibin öldürülmesi halktan gelen baskıyı büsbütün arttırdı.

Başkan Johnson şimdiye kadar savsakladığı «oy hakkı kanunu» tasarısını Amerikan kongresine bizzat götürdü. Kongrede yaptığı konuşmada, Johnson, bu kanunun daha fazla savsaklanamayacağını söyledi. Konuşmasının bir yerinde şunları söyledi:

«Kati gerçek şudur ki, bu vatanın bir çok yerinde zenci vatandaşlar oy kullanamamaktadırlar. Onların bu hakları, türlü hilelerle reddedilmektedir»

«Bu mücadelenin gerçek kahramanı Amerikalı zencidir. Emniyetini, hattâ hayatını tehlikeye atarak, cesaretle yaptığı hareket ve protestolar milletın vicdanını uyandırmıştır. Numayışleri, haksızlıklara dikkati çekmek, değişiklik ve reform yaratmak gayesini gütmüştür. Bizi, Amerikanın verdiği sözlü yerine getirmeye davet etmiştir. Ve aramızda kim diyebilir ki, onun ısrarlı cesareti olmasa biz bu hamleyi yapacaktık.» (New York Times, 16 Mart, 1965) Görülüyor ki, zenci mücadelesi olmasa, seçim hakkını garantileyen kanun tasarısının kongreye gönderilmesi sürüncemede bırakılacaktır.

Johnsonun konuşmasını takip eden günlerde, zencilerin Montgomery'e yürüyüş yapabilmesi için karar çıkmış ve federal askerlerin himayesi altında dört gün süren bir yürüyüş yapılmıştır. Yürüyüşün sonunda, zenci liderleri Alabama valisi George Wallace ile bir görüşme yapmak istemişler, fakat vali konağını kapalı bulmuşlardır. Yürüyüşün sona ermesini takip eden gece, Detroitli bir beyaz kadın, Selma-Montgomery yolu üzerinde, arabasıyla geçerken öldürülmüştür. Olay, güneylilerin yeni durumu bir türlü hazmedemediklerini göstermesi bakımından, ilginçtir.

«Oy hakkı kanunu» tasarısı kongrede müzakere edilmektedir ve kanunlaşacağına garanti gözü ile bakılmaktadır. Fakat, mücadele bu kanunla sona ermeyecektir. Bu kanun uygulansa dahi, zencilerin problemini çözümlenmeye yeterli değildir. Oy hakkını elde etmek zenci mücadelesinde sadece bir merhaledir.

Son olayların getirdiği duruma kısaca göz attıktan sonra, şimdi zenci problemini daha geniş bir açıdan ele almağa çalışacağız. Amerikada sadece bir zenci meeslesi olmadığını, fakirlik ve geriliğin bir çok beyaz deril Amerikalıyı da kapsadığını göstereceğiz.

Üçlü Devrim

Bundan bir yıl kadar önce, otuz beş Amerikan düşünürü bir araya gelerek, Üçlü Devrim (Triple Revolution) adlı bir muhtıra yayımladılar. Bu belgede, Amerikanın karşı karşıya bulunduğu problemler anlatılmakta ve bunlara çözüm yolları gösterilmektedir. Belgenin önemli kısımlarını aşağıya alıyoruz:

«Şu anda, üç ayrı ve birbirini etkileyen devrim oluşmaktadır»:

Sibernasyon (Otomasyonun yüksek şekli) (Devrim: Yeni bir imalat devresi başlamıştır. Bunun tekilâtı endüstriyel devreninkinden değişiktir (nasıl ki, endüstriyel devrenin teşkilâtı tarım devresinden değişik olmuştur. Sibernasyon devrimi, elektronik hesap makinası ile kendi kendini idare eden otomatik makinanın bileşiminden doğmuştur. Bu, daha az insan gücü isteyen, hemen hemen sınırsız imalat kapasitesi olan bir sisteme yol açacaktır. Sibernasyon halen, ekonomik ve sosyal sistemi kendi ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde reorganize etmektedir.

Silâh Devrimi: Savaş kazanma kaabiliyeti olmayan, fakat medeniyeti yer yüzünden silebilecek yeni silâhlar geliştirilmiştir. Yeni yeni anlamaktayız ki, bu büyük silâhlar, savaşı, uluslararası anlaşmazlıkların çözüm yolu olmaktan çıkarmıştır. Her an mevcut olan tam bir silinme korkusuna ilâveten savaşın bir sonuca götürmeyeceği bilinmektedir. Savaşsız bir dünya lüzumu genellikle kabul edilmektedir, fakat bunu elde etmek uzun ve yorucu bir mesaiyi gerektirecektir.

İnsan Hakları Devrimi: Eksiksiz insan hakları için genel bir istek olduğu apaçık bellidir. Bunun örnekleri Amerikadaki medeni haklar hareketinde görülmektedir. Bu, bütün dünyadaki bir hareketin mahalli bir vechesidir. Bu hareket, her ferdin önemli olacağı, kimsenin ırkı yüzünden reddedilmeyeceği sosyal ve politik bir rejim yaratılmasını istemektedir.

Bu belgede, özellikle birinci devrimle ilgilenmekteyiz. Bu, diğerlerinin önemsizliği anlamına gelmez. Tam aksine, üçünün bir arada gelişmesi ve birbirine etki yapması, radikal fikir ve politika değişikliği gerektirmektedir, kanısındayız. Sibernasyonun yarattığı problemin çözümünde adil bir politika takip edilmesi ve bütün Amerikalılara haklarının tanınması gereklidir. Bu, en büyük sorun olan barışın münakaşa edilip bir sonuca bağlanması için, Amerikada lüzumlu havayı yaratmağa yol açacaktır

Basit, bir adalet konusu olarak, zenci, Amerikanın sosyal ve ekonomik hayatından tam payını istemektedir. Kifayetli iş bulma imkânlarını elde etmeyi, bu amaca erişmenin başlıca yolu olarak görmektedir. Washingtona yapılan yürüyüşte, hürriyet ve iş istenmişti. Zencinin iş isteği yerine getirilmemektedir. Sibernasyondan zarar gören gurupların başında zenciler gelmektedir. Zenciler arasında işsizlik oranının azalacağı beklenemez.»

«Medeni haklar hareketinin istekleri şimdiki sosyal düzenle karşılanamaz. Zenci, sosyal bir cemiyete, iş-ve-gelir ananesine girmeye çalışmaktadır. Fakat, şimdiye kadar imtiyazlı durumda olan beyaz işçiler dahi işlerini kaybetmektedirler. Gittikçe ucuzlayan, yüksek verimli makinaların etkisiyle iş yok olmaktadır.»

«Resmî istatistiklere göre, işsizlik oranı 1960 tan beri % 5,5 ün üstünde kalmıştır... Zenciler için işsizlik oranı, meslekleri, cinsiyetleri ve tahsil dereceleri ne olursa olsun, aynı sınıftan beyazlarınkinin iki katıdır... Fakir bölgelerde işsizlik oranı çoğu zaman % 50 yi geçmektedir.»

«Verimle çalışan bir endüstriyel sistemin, özel teşebbüsün genişlemesiyle, yeni iş sahaları yaratacağı farz olunur. Halbuki, 1957-1962 devresinde yaratılan yeni iş sahalarının yarısından epeyce fazlasını — özellikle öğretmenlik mesleği — kamu sektörü sağlamıştır.»

«38 milyon Amerikalı — hemen hemen Amerikan nüfusunun beşte biri — fakirlik içinde yaşamaktadır. Nüfusun en fakir % 20 sinin elde ettiği gelir, 1944 te toplam gelirin % 4,9 unu, 1963 te % 4,7 sini teşkil etmiştir.»

«Bizim kullandığımız anlamda demokrasi, kendi hayatlarının nasıl olacağını anlayan, bunu tayin eden erkek ve kadınların cemiyetidir. Demokrasi ancak gelirin halk tarafından, halk için iletildiği ve en geniş sosyal faydalar için kullanıldığı bir politik ve ekonomik düzende kökleşebilir.»

Fakirlikle Savaş

«Fakirlikle savaş», başkan Johnson'un programlarından birinin adı. Program, gerek bütçesi gerekse felsefesi bakımından pek yetersizdir. Programa ayrılan para 1,1 milyar dolardır. Yardım edeceği farz olunan nüfusa bölününce, adam başına haftada 52 cent düşmektedir. Bunun güünlüğü açıktır.»

Program, Amerikanın Appalachia bölgesinde uygulanacaktır. Amerikada fakirliği kökünden kurutmak iddiasında olan bu program, bu bölgenin küçük bir parçası için dahi yetersizdir. Appalachia, Amerikanın kömür havzasıdır. Otomasyonun gelmesiyle on binlerce kömür işçisi işinden atılmış, zaten fakir olan bölge büsbütün çökmüştür. İşinden kovulan işçilerin büyük çoğunluğu, ya yaşları ya da tahsil durumları yüzünden, başka iş bulmak imkânından yoksundurlar. Zaten, başka iş bulmak için göç etmek gerekmektedir. Göçün mali ve psikolojik zorluklarını izaha lüzum yoktur.

Appalachia programına ayrılan paranın % 78 i yol yapımında harcanacaktır. Program dikkatle incelenirse, görülür ki, bu yollar halen ekonomik durumu oldukça iyi olan yerlerden geçmektedir. Bu, programdaki sakat felsefenin bir örneğidir. En fakir bölgelerden işe girişmek gerekirken, tam aksi yapılmaktadır. Gerekeç olarak ta, «kendini en kısa zamanda amorti edecek» projelere yer verildiği, gösterilmektedir. Ticaret zihniyeti ile fakirlikle savaş yapılamaz.

İşçi Sendikalarının Tutumu

Amerikada işçi sendikaları, işçinin ve fakir halkın örgütlenmesi ve eğitilmesi işleriyle uğraşmazlar.

Sadece, kendi üyelerinin ücret durumu ile ilgilenerler. Bunların bazıları, herkesin giremeyeceği, özel kulüpler durumundadırlar. Örneğin, elektrik işçileri sendikasına «çırak» olarak girmek, ancak torpille mümkündür. Mobilya işçileri, mermer işçileri, v.b. aynı durumdadırlar.

İşçi liderleri işverenle tam bir birlik halinde dirler. Seçimlerde, işveren partilerinden Demokrat Partiyi desteklerler. İşçinin örgütlenip, siyasi bir kuvvet haline gelmesine karşıdırlar. Medeni haklar hareketine katılmamışlardır. Hattâ, bir çok sendikalarda ırk ayrımı uygulanmaktadır. Üçlü Devrim'de anlatılan Sibernasyon problemine çözüm yolları aramak ve harekete öncülük yapmak, işçi sendikalarının en başta gelen ödevi olmak gerekir. Fakat, şimdiye kadar böyle, bir hareket görülmemiştir.

İşçi sendikalarının gerçekte kimlerin kontrolü altında olduğunu anlamak için bir örnek verelim. AFL—CIO (Amerikanın işçi konfederasyonu) batı memleketlerinde ve bazı az gelişmiş memleketlerde, bazı işçi sendikalarına para yardımı yapmaktadır. AFL—CIO başkanı George Meany, bu sendikalardan Amerikan işvereninın çıkarlarına uygun hareket etmeyenlerin yardımının kesileceğini açıklamıştır. Tabii, Amerika için de durum değişik değildir. İşverenin çıkarlarına aykırı bir politika takip edilemez.

Sonuç

Yeni teknolojinin getirdiği problemler, ancak, emekçilerin liderliğinde, zenci ve diğer azınlık gruplarının örgütlenmesi ve siyasi bir kuvvet haline gelmesiyle çözümlenebilecektir. Geçen yaz Amerika çapında bir organizasyon haline gelen W.E.B. DuBois kulüplerinin anayasasının önsözünde şunlar yazılıdır:

«İnanıyoruz ki, bu memleket, problemlerini, barış içinde bir arada yaşama, tam silâhsızlanma ve bütün milletlere tam hürriyet atmosferi içinde çözümlenebilir. Bu çözümler, özellikle, emekçilerin zenci ve diğer azınlıklarla birleşmesinden meydana gelen, memleketimizdeki en demokratik elemanların birleşik gayretleri ile elde edilecektir. «New York Times, 15 Mart, 1965)»

Görüldüğü gibi, zenci problemi, daha genel bir problemin bir parçasıdır. Gerçek çözüm yolu, genel problemin çözüm yolundan geçmektedir. Bu zencilerin oturup, genel problemin çözümünü beklemesi anlamına gelmez. Kütle halinde hareket etmenin bilincine varan zenci halk, pek tabii mücadelesine devam edecektir.

Genel problemin çözümü ve dünyanın barışa kavuşması için, Amerikadaki demokratik kuvvetlerin, yani emeğiyle geçinenlerin örgütlenmesi ve kendi problemlerine çözüm yolları araması gerekmektedir. Du Bois kulübü üyelerinden birinin dediği gibi, «İnsan hareketlerini garantilemek isteyen her demokratik hareket, sosyalizme giden demokratik hareketin bir parçasıdır.»

MAHMUT MAKAL

— Cenaze Namazı —

Zedberesinden buz sarkan oda kapısını kapatır kapatmaz ellerini koltuklarına soktu Deli Fırsut.

«Bu yaşın sahibi oldum böyle soğuk görmedim.» dedi. «Memleket değil sanki Ayaz Beyin Çardağı bu köy.»

Üstünde karların bulgur bulgur olduğu dolağını çözüp ocakbaşına ilerlerken, Hos İzzet konuştu, ona karşılık veriyordu sanki:

«Görölmüşü yok bunun hakikatı. O da bildi düşkünlüğümüzü. Biz gelip şu ocağın başında kendimizi kurtarıyoruz a, evdekilerin günahını nideceyik?»

Şubatın onuydu. Poyraz yandan gelen tipi eli ayağı bıçak gibi kesiyor, köşeye bucağa kar yağıyordu. Bizim köylünün canı nasıl yazın alınandan geliyorsa şimdi de burnundan geliyordu. Hele böyle günde. Evlerde, kesmik ya da tezek yakılan taş çatması ocağın başka ısınma aracı yok. Döşeme de hak getire. Kupkuru toprak taban. Böyle olunca, kış altı ay içerisinde dışardan farksız olacağı ortada. Erkekler odaya giderek birbirlerinin soluklarından olsun yararlanıyorlar. Av yarenliği, çığara kumarı, sövme-sayma derken günleri öldürüyorlar. Ama kadınlarla çocuklar öyle değil ki. Onların yaptığı, öte dünyada sürecekleri safanın kafalarına yerleştirilen umuda benzer avantajı içinde, o safanın tam karıştı olan eşsiz bir acıyla ocakbaşına oturup ya paramparça bir çulun ya da allahın kupkuru

toprağının üstünde titremek... Kış altı ay, kadın kız kızan herkesin işi bu. Sinelerindeki kırk türlü derdi bıçak yarası gibi her gün açıp kapamak, düşünüp kaşınmak, soluğu erkekçe bir küfürde almak... Gebes İmamın sözlerinden kendilerine pay çıkararak cenneti özlemek, yalan dünyadan soğuyup bu düşünce içinde abdestle namazda mutluluğa erişmek... Erkeklerin işi de bu.

Saat ona yaklaşıyordu. Kuşluk olmuştu yani. Dışardan fırtınanın kovaladıkları gelip rasgele oturuyorlardı. Oda zıncı deyip dolmuştu. Ocağın başından tutun kapının yanındaki tahtaboşu kadar, üç sıra bir sedirde, üç sıra öteki sedirde olmak üzere altı sıra üstüne oturuyordu millet. Oturanların altlarındakiyse, yayılmış iki kucak çavdar sapının üstüne uzatılmış kamıştan örme iki hasır. Hasırın altındaki nemli toprak buz kesmekte, yalınkat kaput donların örttüğü kaba etleri elbet sızlatmaktadır. Öyle olmasa solukları tepelerinden çıkar mı burdakilerin? Soğunun uyuşturduğu bacaklarıyla zor bağdaş kuruyorlar otururken, Bel ağrıları, sırt ağrıları, öksürük... girila gidiyor.

Pencerede, öğretmenin verdiği ev Ahmet Çavuşun hamurla yapıştığı isli gazete boyuna ses çıkarıyor, her keresinde de acap yel yırttı mı diye üşüyenleri o yana

Evet, arada bir tilki çıkarılıyordu boğulmamak için. Zaten isli pa-sı yüklenmiş olan tek kat giysilerin üstüne boyuna is yağıyordu. Kimse kimseyi seçemiyordu du-

mandan. Herkesin canı burnuna gelmiş olduğundan, kimin ne dediğini kimsenin kulağı duymuyordu. Birbirine karışıyorlardı öksürük tık-sırık. Bu arada çok üşüyenler ocakbaşında sıra bekleyip yer değiştiriyorlar, bu fırsattan yararlanarak da herkes cebinde getirdiği yufka ekmeğini tezek ateşinin üstüne sererek ısıtıyordu. Sonra da gevreyen yanını içine sararak yiyorlar, böylece, o büyük sorunu, mide sorununu yani, çözümlenmiş oluyordular...

Kimin ne dediğini kimsenin kulağı duymasa da konuşulanlar belli şeylerdi. Boşuna mı demişler «hal halin ölçüsü» diye? Gazetelerin fal sayfalarını bir yana koyun, çingene karısı bile (ne ise halin o çık-sın falin) der. Odayı dolduranlar da kendi sorucukları üstüne konuşuyorlardı. Atıp tutmaya çalışıyorlar, atıyorlar ama tutamıyorlardı...

Bir ara gürültü hafifledi. Topluluk yukarı köşede konuşulanları dinler görünüyordu. Aslında yukarı köşede oturanlar mahallenin yaşlıları, dolayısıyla ileri gelenleridir. Onların konuştuğu hep önemsenir, dört kuakla dinlenir. Geleneğe göre bu odada insanlar yaşlarına, biraz da sosyal durumlarına göre sıralanıp otururlar, baş köşeden başlayarak. Bunun bir düzeni yoktur ama kendiliğinden olur. Birbirlerine karşı saygıda kusur etmezler. Delikanlılara alt

yan, hasırın bile ulaşmadığı yer kalır tahtaboşun yanında. Başköşedekilerin buyruklarını da gık demeden yerine getirirler. Su isteyenlere eleri göğüslerinde su verirler, ortalığı temizlerler, kapının önündeki karları süpürürler, testileri ırmaktan doldururlar...

«Ekin kaldı, ekin de kaldı, gücük kudurdu» diyordu başköşeden Deli Furşut. Büyük yaralardan birini açmış oluyordu bu sözle. Bu topraklar kurağa ekmeği sevmeyi, pıtrak getirir. Harman kalktıktan sonra yağmur yağmazsa güzlükler ekilemez. Bahara kadar tohuma el sürülmez. Bu yıl öyle oldu işte, tane tohum atılmadı toprağa. Köylü bir de bunun için gözlüyor baharı. Düşünülen, üstünde konuşulan belli başlı konulardan biri de bu. Onun için dikkatini çekiyor Deli Furşut'un ekin kaldı, demesi. Ama uzun boylu konuşan çıkmadı gene de. «Ekin kaldı ya, ekin kaldı» diyerek bir kaç kişi başlarını salladı, oldu bitti. Ardından da «emrine çok şükür, ya rabbim emrine çok şükür» diye mırıldanmalar başladı. Mırıldaları dudak kıpırtıları, dudak kıpırtılarını ellerin yüzlere sürülmesi kovaladı. Muhammedin ümmeti tanrısına sığınıyor du...

Şöyle bir rahatladılar sığınınca. Hos İzzet Tapan Osman'a bir çığara attı. İki sedirin arasına, ıslak çarıkların ve ızmaritlerin arasına düşen çığarayı alırken «Allah razı olsun» bastı Tapan. Ardından da mikroplarını üfleyerek ağızlarına taktı çığarayı. Delikanlılardan birinin ocaktan tezeğin üstüne köz

koyup getirmesini beklerken sürdürdüğü konuşmasını:

«Allah razı olsun, şükürler olsun onun emrine, amma ve lâkin İzzet Ağacığım gönlüm hoş deyil.»

Onun dertlerini ilğine kadar kadar bilen Hos İzzet:

«Lan Osman celebin taksidini yatırdın mı?» dedi.

Delikanlının, bir elini de altına tutarak uzattığı közden çığarasını yaktı Tapan.

«Kim yatırdı da ben yatırayım.» dedi. «Kimse denkleyip hazırlayamadı daha. Sikke mi kesiyom tir tir titredığım yerde? Allah bana versin ben de celeptiye veririm.»

«Lan oğlum, kasımdan şinciye attık, şinci de herifi böylesine savdık, yarın gelince ne diyeceğiz?»

Birden kapı açıldı. Bütün gözler kapıya bakıyordu. Gelen İrebecin Hasan'a soğuk azıttı mı diye soranlar oldu. Buna karşılık bir kara haber söylüyordu İrebecin Hasan:

«Gazi emminin Memişin öteki çocuğu da ölmüş, yazık...»

Odadakiler birbirlerine baktılar, yazık çektiler...

Demek Gazi'nin Memişin üçüncü çocuğu da ölmüştü. Şubatın başındanberi on gün içinde ölen çocukları sayıp onaltıya çıkardılar. Şu götiçi kadar köyde bu kısa sürede bunca ölü olur mu, olup gidiyordu işte. Bütün bütün soğuk yavruların silling süpürmelerine

sebeptir. Nezle, öksürük, kızamık, sonra şiltenin arası. Ama orası da soğuk. Ev de şilte de soğuk. Öksürüp dururken soluğu kesiliveriyor, tamam... Hasta sağlam birbirine karışık köyde. Yatmakta olan yaşlılar bir yana, kırk-elli çocuk var azraili bekleyen. Ufacık ufacak çocuklar hem de. Köyde de o kadar çocuk var zaten. Temmuzda da ishale kurban giden çocuklar kırk kadar vardı. Yazın ishal kişiş bu. Doğumu öfüm beklemekte. Üst yanı dostlar alışverişte görürün.

Dışardan gelen haber yüzleri buruşturmuştu.

Ortaya konuşuyordu herkes:

«Tuh, yazık yovu, yürek dayanmaz buna.»

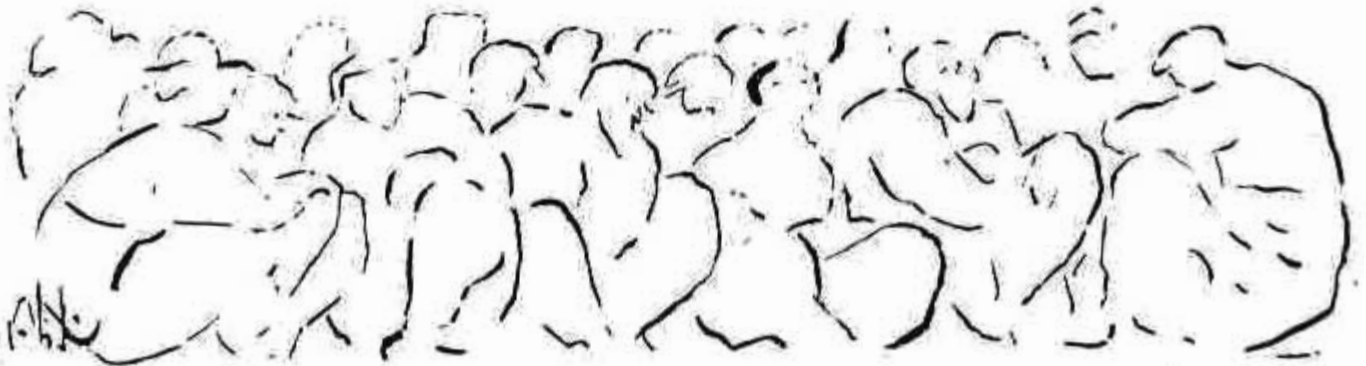
«Vay bi dayanır ki, veren Allah, alan Allah. Dayanmasan ne gelir elinden, karşı mı geleceğin ulu Tanrıya?»

«Öğretmen şere kâğıt yazmış tokdure, demiş böyle böyle...»

«Onunki de akıl deyil, eğlence. Allahın hikmetinin önüne geçecek sanki.»

«Öyle deme Cafer Ağa, biz asker ocağındayken...»

«Hadî lan sen de. Hem şinci tokdür ölüp gidiyor mu bizim derdimizden? Derdinle bayılıyor sanki senin. Kömüğün Ali hasta dendi mi kopar gelir Tokdür, şunun düşündüğüne bak hele. Şuna cızzak derler, al sana üç cızzık, eğer gelirse. Tüyü bile kıpırdamaz vallaha.»

«O başka.»

«Yev, Kösoğlanın çocuğunu da çok sürmez diyorlar..»

Dışardan gelen Dericinin Mehmet Onbaşı:

«Daha böyle görülmüşü yok gomsular.» dedi.

Bekir Ağa:

«İyice huncını alsın bakalım» diye karşıladi. «Zaten bizim gibi ireşberler uçun hep bunlar. Hayvanlar da aç susuz soğuktan ölecek ahırda.»

Ali Onbaşı:

«Lan, şık Memmet, sizin tezek de mi tükendi yoksam?»

«Tezekten geçtik, hep döşekte yatıyor evdekiler, ya samanın da diği göründü bizde, un da yaklaştı...»

«Bizimki de öyle. Bazan kesmik atıyorum önelrine, onu da yemiyor mübarek hayvanlar.»

«Alaman bi harp ilân etse de gitsek kurtulsak.» diye pekçe attı Ali Onbaşı.»

Çolak Hacı:

«Allah göstermesin, ağzımızı hayra açalım» dedi, «çok şükür bugünümüze.»

Ali Onbaşı:

«Ulan enayi, Alaman yıkılabı bunca yıl oldu. Can çekişmesi bitti amma daha kendine gelemedi, Mahsustan derim ben.»

Kafası gözlü sarılı, soluk sofuga dışardan gelen Tat Şükrü, mezarı kazıklarını ve cenazenin hazır olduğunu söyledi.

Bismillâh çekip kalktılar cenaze namazına...

GAZA ZAM

Köylüydü efendimizsin diye okşayıp her işte de arka plâna aldıkları ya da büsbütün unuttukları örnekleriyle belli. Bundan ötürü olacak, aşıklar, çeken bilir ayrılığın derdinden, derken, köylüler de, çeken bilir köylülüğün derdinden, derler.

Odaya toplanıp da kaşınırken, koltuğunun altından yakaladığı biti parmakları arasında ufalarken, sanki eliyle bit değil yüreğindeki derdi söküp çıkarmış gibi, gözü bite bakarken ağzı dök aşağı eder derdini.

Yakın ilçelerden birine bakanlardan biri gelmiş. Bir toplantı yapmışlar, sözde halk dilediklerini söylemiş. Seçim yılı olduğundan, kasabanın iyi bir suyu olduğu halde, onbeş kilometre uzaktaki bir başka suyun getirilmesi için söz alımp verilmiş... Bu arada, «toplantı var» diye kahveden zorla götürülenler arasında bulunan bizim köylülerden birinin de başına sıcak geçmiş konuşmalar yapılırken. (Bizim anamız ağlıyor susuzluktan) deyip derdini açmak istemiş de konuşma sırası gelmemiş ya da söz vermemişler.

Geldi odaya:

«Anam avradım olsun bizi de adam hesabına alan varsa. Nereye varsan yüzün kara. Çünkü köylü yük efendim. Anamdan doğal bir derdimi açmaya fırsat buldum, ona da ayran suyu kattılar» diye başlayıp durumu anlattı. İçlerinde külçe külçe dert, anlatılamamış dertler dolu duruyor. Ama dinle yen kim? Onlar için her şey masabaşlarında, gazete sayfalarında ya da ışıklı sıcak salonlarda ve onlar dinlenmeden yapılmıyor mu? Onların güçleri de isli odayı çınlatmaya yetiyor.

Hos İzzet:

«Öyle ya, biz tezek bulamıyoruz, tir tir titriyoruz, onlar güzelim kömürün karşısına geçip keyif çatıyorlar. Ondan sonracağıma, bizim kül dökkenler perperişan geberip giderken, o dudağı boyalı kalçası kalınlara ne dersiniz?»

Deveci Yusuf:

«Ulan serseriler, iki gün amelilik yapmaya gitmekle Angaranın kömür yakanlarına, dudağı boyalarına çatmayın. Kim dinneyecek bizim derdimizi, kim annayacak, ondan habar verin. Boşuboşuna gelin güvey olmayın kendikendinize. Dinneyen anan var mı derdimizi? Hükümeti olsun, gazatası olsun, vırtı zırtı olsun, bizim derdimizi anma değil yanından bile geçmiyor. Eh, köylü köylü ama ne kılıkta köylü bilen yok. Seçim yaklaşınca basıyorlar (köylü)lü...»

Köy imamı:

«Tokdürsüz ilaçsız güme giden mevtaları yıkamaya başgelelimiyom. Gömmeye başgelelimiyok. Bir de yenilik derler, ilaç derler, tokdür derler. Nerde babam nerde. Getir de görelim bakalım giymatını biliyok mu bilmiyok mu? Adamınan alay mı geçerler ne ederlerse, yok hoşlanmazmışık, yok inanmazmışık... Lafı söylemesi kolay, dene bakalım deneyebilirsen. Denemesi bedava olsa o zaman yaparlar. Ark altından bağ bağışlar gibi, dininizi söyle edecez böyle edecez diye kolay yanından konuşu-konuşuverirler..»

Yaralı İreşit:

«Şu köyde kaç adam çıkar gomsular, evinin teneke çırası uçun bir damla gaz alabilen? Bir de tutturmuşlar, zam da zam. İstedigin kadar zam yap bakalım ne değişecek. Allahımın güneşi batınca yatar doğunca kalkarım, ne yapabileceksin bakalım. Şunun şurasında yaşayanların karnı burnu bile aç. Ondan sonra da neymiş, gaza zam, duza zam. Zam adlı babam ölmedi ki zama hizmet edeyim. Gazın da duzun da başını yesin senin. Şu milletde akıl olsa, öyle de öldük böyle de öldük, der, bir şeyciklere elini sürmez. Bakalım kime satacak o zaman?»

Aşağıdan birisi:

«Sana zam meppusa zam demek oğlum, seni soyup onların cebine indirecek» dedi.

Söz söze karıştı, bağırana bağırana. Sanki isli duvarın içinde dert ortakları var da ona duyuracaklar.

Sırtlarının kirini yudurmaya sabun alamazlarmış, çırallar gazsız, tarialar tohumuz kalmış. İskeletten ibaret öküzler ölmüşler, ölmek üzereymişler. Öğretmenin yolladığı devamsızlık fişine parmak basmışlar, çocuğu okula göndermek için canları çıkıyormuş ama üstleri başları çıplakmış çocukların. El içine çıkacak durumları yokmuş. Defter kalem neyle alınır, nerden bulunmuş...

Pencerede cam yerine gazete le olsa, dışarda hafiften güneşin açtığı belli oluyordu. Yeni gelenler de soğğun kırıldığını muştuluyorlardı. Delikanlılardan çoğu hayvan sulamaya gitmişti. Hayvanı ahırdan çıkabilecek kadar canlı olanlar, çıkarıp ırmak kenarına götürüyorlar, ahırdan çıkaramayanlarsa testilerle su taşıyıp malları ahırda suluyorlardı. Oturanlardan bir kısmı ikindi namazına durdu. İmamsız bir şekilde, herkes kendi bildiğine kılıyordu.

Bu sırada öğretmen geldi. Cebinde koskocaman bir gazete sokuluydu. Öğretmende de olsa kış günü gazetenin köye gelebilmesi olağan işlerden değildi. Dikkati çekti bunun için. Önce nereden bulunduğunu öğrenmek istediler.

«Çok eskidir» dedi öğretmen. Ama gene de okumasını istediler.

Okumaya başladı:

«Bakanın biri demiş ki: vatan daşları köylü şehirli diye ikiye ayırmak doğru değildir. Ayıranların üzerinde durulacaktır.»

Bir kaç kişi birden:

«O guru lâflar değil mi bizi böyle eden, doldur doldur boş al.» dediler.

Öğretmen devam etti:

«Demiş ki bakan, demokrasi bize yerleşmiştir artık. Seçim zamanı vatandaşın canı kimi isterse oyunu ona versin. Vicdanının sesinden başka sese uymasın. Vicdanı nasıl istiyorsa sandığa oyunu ona göre atsın.»

Çarkçı Veli:

«Vay anam babam, gördünüz mü, galdır sandık indir sandık. Sen burada bit atıyormuşsun, evde ekmek yok deyi çocukların gözlerine kan inmiş ağlayı ağlayı, çam yarması gibi yiğitler üç kuruş ekmek parası uçun Adanasını Angarasını dolaştıktan sonra iş bulamayıp geri gelmişler ve eve pusmuşlar da göz göre göre ölüyorlarmış, Alamanıyaya gitmek isteyenlerin de sırası gelmiyormuş, kimin umurunda. Bıçak kemiğe dayandı, kemiğe.»

Çarkçı Velinin sözü üzerine, gene her kafadan bir ses gelmeye başladı:

«Gecesi gündüzü, ağı yüzü belirsizleri kim sorar?»

«Köylülük kapıya konacak şey değil.»

«Köylü müsün bu memlekete, öldüm say.»

«Elin hamur, garnın aç.»

«Köylü müsün, haklı işini haksız edip dokuz köyden kovarlar.»

«Onuncu köye de varsan, kazan kazan da ver bana, derler.»

«Altı yok çarık gibi yık.»

Sonunda Kör Tahsin:

«Gelin şöyle bağlayalım bu lâfı gonşular, dedi. Ardından da öğretmene dönerek, «iyi diyne maallim bey» dedi ve şöyle bağladı: «Atalardan kalma menşur kelimadır, gökten palan yağsa bir tekinin kuskunu gelip de köylünün boynuna geçmez ola vesselâm.»

Kör Tahsinin bağlamasına karşın Hort Osman bir ek yapmadan edemedi:

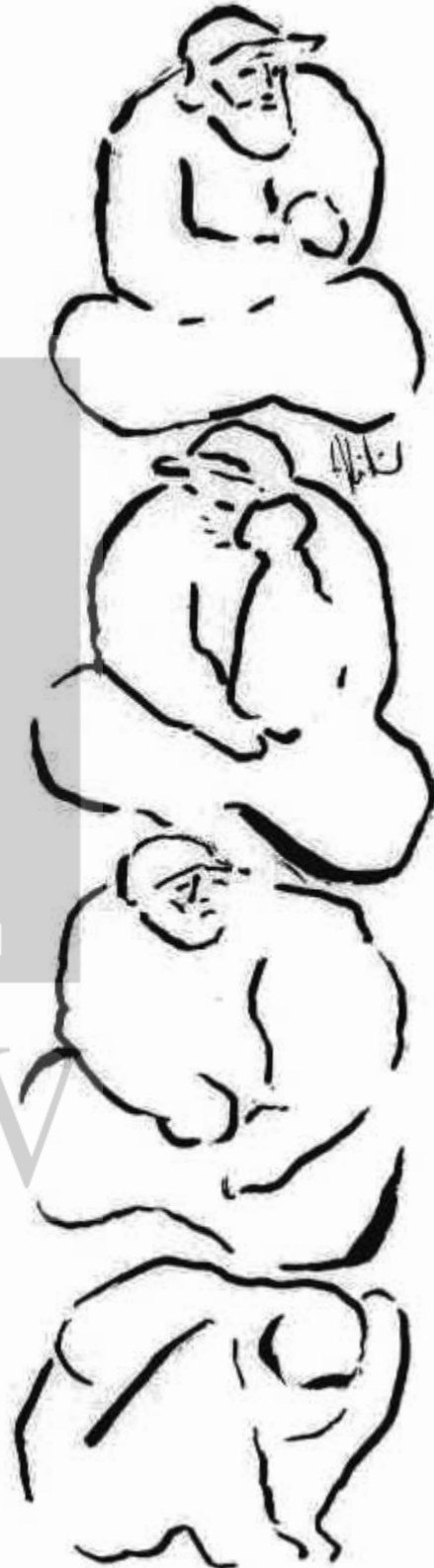
«Bu menşur lâfın kalıbı değişmeyecek vesselâm, vessepet!..»

SAYLAVA ZAM

Kalk kalkmış, toprak kurumuştur. Odanın güneşine bağdaş kurarak ikindi güneşine karşı oturanlara selâm verip öğretmen de çömeldi. O çömeleli birkaç dakika geçmemiştir ki, sağ kolunu ileri uzatıp sol elini alınına siper eden Venan birden bağardı:

«Aha Alefendi!»

Yılın iyi geleceğinden, bu darlığın bir de bolluğu olacağından, dertten belâdan konuşurken, Alefendiyi duymak keyiflerini bozdu oturanların. Yüzlerinin olanca kanı da çekilip gitti. Ağzılara sanki kilit vurdu.— Hüzün gedi baş köşeye kuruldu. Dille diş arasından kısık ve cansız çıkan seslerden de anlamak mümkündür ki, yürekler hop hop demeye çoktan başlamıştı. Kim söyleyebilir zaten bu insanların yürekleri burkulmadan, korkusuz, kaygısız bir gün geçirdiklerini? Hele böyle bir yılda. Ne evde tane ürün, ne elde avuçta metelik. Yılın yıldan iyi geleceği umut edildikçe de yıl yıldan kötü gelmekteydi. Bura köylüleri için toprak-

tan başka geçim kapısıysa yoktu. Eskiden ikiyüz, üçyüz kile ürün kaldırarak zoruzoruna geçimlerini kurlaran aileler, şimdilerde on-yirmi kilenin üstüne çıkamıyorlardı nendense. Boyuna bölünmekte, boyuna verimsizleşmekteydi toprak.

Alefendiyi gösteren Vennan, daha ilk söz ağzından çıkarken puslayı şaşırmişti. Bu köylerin tahsil dardır Alefendi Adını duyunca dili dolaşmayana madalya takacak olsalar, madalya ortada kalır, kimse kazanamaz.

Alefendi yokuşu çıkanadek, öğretmenden başka kimse kalmadı duvarın dibinde. Vermeye para ya da satmaya buğday, çuvalda un, el içine çıkarılınca yüzüne bakılacak ve beş kuruş edebilecek bir eşya yok ki evlerde. Gene de harıtlı canlarından korkup kaçıyorlardı...

Bu kaçış, yılların verdiği alışkanlıkla kendiliğinden oluyordu sanki. Önce evlere kaçıyor, sonra evlerden derelere tepelere, kaya kovuklarına... Bu tahsildardan kaçma alışkanlığı o kadar yerleşmiş ve o kadar olağan duruma gelmiştir ki, kaçanların, özellikle candarma önünde kaçanların taklidini çıkarırlar. Bir keresinde Sarı Dedenin bağ yokuşunda Kaz Aliyi kovalamış pepeme bir candarma, tutunca da iki tokat atmış ve «Sarı Dedenin yokuşunda yapınırsın Kaz Kuyruk» demiş. Kaz kuyruk hâlâ yaşar, hâlâ yapınır, adı da Kaz Kuyruk kaldı o gündür...

Ağnancısı, salgıncısı,, yolparacısı... Biri gider biri gelirdi. Artık tellâl tellâl üstüne: ya borçlarınızı

yatırım ya da hacize çıkılacak, defter kapandı mı karışmam, diye. Hele bu defter kapanması iyice hikâye. Önüne açtığı defteri belli bir süre bekledikten sonra kapattı da tamam, getiren getirdi, artık hacze çıkıyorum dedi mi, defter açılmamış... Ve onlar gelecek diye Allah köylüyü yarattı. Durum değişmiş değil şimdi de. Ayrıca bir salma belâsı var ki köylünün başında, muhtarın topladığı köyün özel vergisi, akıllara sığmaz. Ötekileri hepten bir yana iterseniz, muhtardan doğan belâlar gene de fazla gelir köylüye. O, kendini her şeyin ve de şeylerin temsilcisi sayar ve ona göre davranır.

Evet, ne diyordu kaçışanlar: «Tevkifimizi yazıverirse yandık.»

«Varam hasırla kötü palazı saklayam da çocuklar açıkta kalmasın.»

«Ben tane tohuma kurşun atıyom, şinci yirmi dört lira bakayya borç çıkarır Alefendi, nerden yatacağımı bunca parayı?»

«Yaşamının hayrı gitti şerri kaldı. Haldan bilen de kalmadı. Hüda guru canımızı almıyor yalvarıyok da.»

Çevresindekiler böylece homurdanarak gittikten sonra öğretmen yapayalnız kalıverdi. Tahsildar gelince de birlikte odaya girip oturdular. Muhtarı soruşturdular, şerrihe gitmiş.

Alefendi defteri şöyle bir karıştırdı, borç kaymıyordu. Fakat, akşam, yatısı, geceyarısı oldu, ne gelen var ne giden. Etti edemedi öğretmen, kalkıp yakın evlerden birine gitti

yatak bulmak için. Girdiği evde, yalnız başına ocağın başına oturmuş bir kocakarı kül karıştırarak düşünüyordu. Gelenin öğretmen olduğunu görünce soluğu serinledi. Evdekiler gelenin ayak sesinden sinmiş olacaklar ki, kocakarının «gel kele herif, gorktuğun adam yok» demesi üzerine, samanlıkta saklanmış olan babayla iki oğlu silkinerek çıkıp geldiler...

Baba:

«Bakayyalarınan birlikte borç altmış lirayı geçiyor, ben ne halt edeyim efendi oğlum» diyordu.

Allenin yatağı yokmuş. Köpek yüzünden başka evlere de soramadı. Alefendiyi yalnız bırakıp ayrıldı ama galiba o gece Alefendi paltosuna bürünüp sabahladı.

Sabahleyin köy kurulundan iki üyeyi bin güçlkle buldular ve hacze çıktılar. Bir kaç tane çul bozması haczedilerek gelenek yerini buldu. Fakat Alefendinin de yüreği eziliyordu bu durum karşısında. Baştan, çulları alınan aileler bu gece yataksız kalacaklardı. Alefendi ömründe görmemiş olsa bile bu gece öğrenmişti yorgansız yatmanın ne demek olduğunu.

«Lânet olsun» dedi, «götürüm geri verin bu çulları. Benim de burama geldi. Vazifemi yapmadım sayarlarsa sayımlar, bu da benden kalsın.»

Sonra öğretmene döndü:

«Ben ne edeyim arkadaşlık, de ki bana bir şey, onu edeyim? Kaymakam diyor, sene bitti, para! Öte yanda bunca âmir memur para

bekliyor. Hem de sen ben gibi me-
tellikle konuşmuyor elin oğlu. Yok
bütçe kabul edilmemiş, yok bütçe
aylık yapılmış. Şu dündenberi
köylünün sırta kadem bastığını,
baş kuruş için çektiklerini de bil-
mez, anlamaz..»

Üyelerden biri minnetle baktı
tâhsildara:

«Alefendi, mebusannar ay ta-
mam oldu mu dört bini tıkr alır
diyorlar, aslı var mı?» dedi.

Hani ne demişler, hiç vermez-
sen yarısını ver ya da hiç inanmaz-
san yarısına inan. Kulağına böyle
bir sayının girmesi onu çok şaşırt-
mış anlaşılır, yarısına bile inan-
mış gözüküyordu. Üstelik Allah
bir mi iki mi anlamına gelen bir
soru soruyordu. Allah ikidir dense
belki bu kadar şaşırmas, şüpheye
karşılardı belki. Dörtbini ise ka-
fası şüpheye de kabul etmemiş
anlaşılır.

«Evet, doğru!» dedi Alefendi.
Sonra da ekledi: «Hiç merak etme-
yin, bu günlerde gene zam tasarısı
hazırlandı. Niyetleri beşbinin üstü-
ne çıkarmak ve geçmiş üç senenin-
kini de bu hesaptan almak..»

«Allah allaaaah! «dedi üye ve
hayretini gizleyemedi: «Biz böylesi-
ni yeni duyuyoruz Alefendi, çok gör-
me sormama. Bizler, değil ayda,
değil yılda, on yılda bu kadarını
elde edemediğimiz gibi, bizim köy-
ün varı yoğu da anca eder o kadarı-
nı. Yani ki birisinin bir ayda aldı-
ğını anca eder. Ha zahir onlar öyle
olmasa bizler böyle olmazdık.»

Bir hikâye anlatmaya başladı
sonra:

«Zamanın birinde şişko bir
adam çöp gibi birisine raslamış.
Ne bu be! demiş, seni gören dün-
yayı aşıktan ölüyor sanır. Elde
lâf mı yok, demiş ki ötekî: Arka-
daş, seni görenler de böyle olma-
nın sebebini keşfederler...»

Çulları çaputları teslim ettik-
ten sonra Alefendi, bir başka köye
çekip gitti. Ağalar, (efendiler) de
duvar diplerine çıkmaya başladılar..

GÜZİN DİNO

“KURTULUŞ SAVAŞI

DESTANI” NIN

YAPISI ÜSTÜNE

BİR DENEME

G ün ışığına kavuşabilmek için, Türk edebiyatının
sayılı doruklarından biri olan «Kurtuluş Savaşı
Destanı», 1965 baharını beklemek zorunda bırakıldı.
Yaratıcısı öldü. Bu günü görmeden ölmesine yakın-
mamak elde mi? 1960'dan beri yazın alanında beliren
özgürlük akımı, dar, geri görüşlü kişilerin baskı ve
korkutma denemelerini umursamadan, ulusun içten
gelen güçlü itişine dayanarak genişlemektedir. Bu
özgürlük eyleminde, Nâzım Hikmet'in şiirlerini her
hafta yayınladıktan sonra, yurdun kültürüne ve şiiri-
ne şimdi de bu kadar değerli bir kitap veren «Yön»
dergisini kutlamak yerinde olur. Böylelikle bu gün,
Türk yazını ve kültürü, en gür sesine yeniden kavuş-
muş oluyor. «Kurtuluş Savaşı Destanı», Dede Korkut
Destanı, Köroğlu Destanı, yanında yerini almaktadır.

B u destanın önemenecek bir yanı, 1919 - 23 kur-
tuluş yıllarını, şiirin aracılığı ile gelecek kuşak-
lara ulaştırması kadar, içinde bulunduğumuz sürede
bile bir yurtseverlik kaynağı olmasıdır. Dahası, «Kur-
tuluş Savaşı Destanı» Türkiyeden başka, emperyaliz-

min boyunduruğuna, saldırısına, uğramış ülkelerin toplu bir sesleniş olmasıdır. Bu Destanı okuyacak Cezairli, Kübalı, Mısırlı, Vietnamlı yurtsever, satırlar arasında kendi savaşını, acısını ve sevincini bulacaklar bu yapraklarda.

Bu Destan, özgürlük yolunda yeniden direnmiznin gerekliliğini, emperyalizme karşı komanın bütünlüğünü, felsefesi ve ilkeleriyle birlikte yansıtmaktadır.

Destanın kuruluşunu, tekniğini, imgelerini kısaca olsun incelediğimizde, bu kitabın çağdaş yeni bir destan özelliği taşıdığını görürüz.

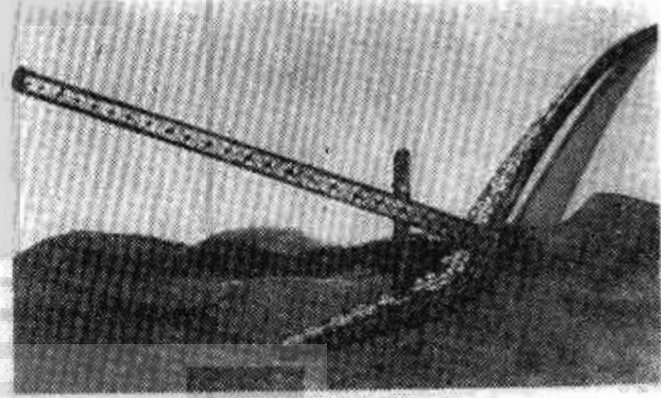
Destanın sekiz bölümü vardır. Birinci bölümün ilk kısmı («Onlar» şiiri) ile sekizinci, yani son kısmın mısraları, destanı besleyen olayları, sanki çerçevelemektedir. Önsöz ve son söz niteliğinde olan bu parçada N. Hikmet, hem ana düşünceyi, hem de destanın konusunu belirtmiştir. İlk ve son sözü «onlar» sözcüğü ile başlayan destan, alışlagelmiş destan amaçlarını, üstün kişilerin serüvenini değil, ülkenin özgürlüğü için çarpışan, ölüp yaşayanların, erdemsiz ve erdemlilerin, yürekli ve korkakların, yani çoğunluğun, serüvenini anlatacaktır. Eski anlamda bir savaş yigittliği ve üstün kişi övgüsü yerine, Kurtuluş Savaşı, toplumsal bir görüşle ve en özli gerçeğin içinden alınmış olay ve kişilerle anlatılacaktır; bu savaş artık, kişilerin kendi hesaplarına gittiği bir savaş değildir, ulusun toptan isteğiyle giriştiği, «O» nun, «Onlar» için ve «Onlar»la birlikte yürüttüğü bir savaştır. Yigittlik çoğula bağlanmıştır; destan çoğunluk çağının destanı olmuştur. İkel ya da bireysellik çağlarının, bireyi öven destanları geride kalmıştır. Destanın içinde anlatılan kişiler: Karayılan, Arhavilli İsmail ve başkaları Kurtuluş savaşına katılan binlerce adsızın, halktan kişilerin imgeleridir; onlardan bazılarıdır. Devrimci ilkelerle ortaya konup açıklanan bu ana düşünce, Kurtuluş Savaşının, gerçeklere uygun anlamını belirtmektedir.

Konu, 1918 de Anadolunun ilk işgalinden, İzmir kurtuluşuna değin süren ana olayları, psikolojik, sosyal, siyasal ve savassal yönleriyle belirtir. Halk direnişinden Kuvâyi Milliyeğe geçiş, Kuvâyi Milliye'den düzenli orduya geçiş ve zafere ulaşış, kitabın genel yapısında yer alır:

I — Sekiz bölümün başta gelen ikisi, Anadolu halk hareketlerinin içten gelme, doğal direnişini açıklar. Karayılanın ikel, Kambur Kerimin çocuksu davranışları bu tutumun somut imgeleridir.

II — Üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümler, Arhavilli İsmail, Nureddin Eşfak, Manastırlı Hamdi v.b. halk hareketlerinin bir örgüte yönelişini, 1920 sene-

sinde, karşı koma gücünün olgunlaşmasını gösterir. Bu bölümde tek bir yönetime ve bir amaca bağlı kişilerin bilinçli davranışları güçlenmiştir.

III — Altıncı ve yedinci bölümde, İnönü zaferlerinden sonra, yani kurtuluş ordularının meydan muharebeleri vermeye başlamasıyla, iç ve dış düşmana karşı savaşın en yoğun süresi canlandırılmıştır. Bu bölümdeki kişiler artık ordunun erleridir: ödevi uğruna adam öldürmek zorunda kalan bahçıvan Kâzım, «hiç yaşamamış gibi ölen» kağnılarla Akşehir üstünden Afyona yürüten kadımlarımız, kafasında İstanbul özlemini taşıyan ve anadan doğma soyunup giysilerini patlamış otomobil lâstikine doldurup yoluna devam eden «marifetli» şoför Ahmet, ulusca girişilmiş bir savaşın erleridir. Bu ordu, saldırgan, kan dökmekten hoşlanan gerici Batının geleneksel uydurularının ordusu değil, ulus ve ülkenin varolması için canını dişine takıp, insancılığını kaybetmeden savaşan, «ya istiklâl ya ölüm» çağırısını benimseyen bir ordudur.

IV — Destanın son bölümü, kurtuluş ereğine varışın bölümüdür. Ege sahillerinden Anadolu içlerine kadar itilmiş Türk silâhlı güçlerinin, İzmir rıhtımına zaferle ulaşmasını anlatır. Büyük taarruza ayrılmış olan bu bölümün kişileri, manga, bölük, birlik askerleridir. Şayak kalpaklı nöbetçi, İzmirli onbaşı, sarışın nefer, esmer nefer v.b., ihtiyat zabiti, topçu evvel mülâzımı Hasan bunlardan bir kaçı. Destan, halk ordusundan bir neferin, «güneyden kuzeye doğudan batıya» sanki bütün Türk halkı ile birlikte İzmir rıhtımından Akdenizi seyretmesiyle sona erer.

Halk hareketlerinin Kuvâyi Milliye ve tek yönetmenli ordu biçimine gelişimini açıklayan bu dört ana bölümün içindeki her bir «bab», bir yerin ya da bir durumun genel özelliğini ve buna bağlı olarak bir kişinin serüvenini montaj tekniği ile belirtir. Sonuncu «bab» ta aynı teknik kullanılmışsa da, Büyük taarruzu anlatan bu mısralarda, artık tek bir serüven ayrımlarıyla anlatılmamış, kısa kısa flaşlarla, askerlerin durumundan, tutumundan, Gazi Mustafa Kemal'in ünlü ve klâsik silüetine kadar, meydan mu-

harebesinin bütünü güçlü bir sadelikle belirtilmiştir.

Bu yazıda her bölüm bütün yönleriyle incelenmeyeceği için, Destanın ana düşüncesi ve konunun çıkış noktası olan Karayılanın serüveninin bir kaç niteliğini belirtmekle yetineceğim.

Antep'li Karayılanın, Destanın başında yer alması, sadece Antebin ilk saldırıya uğrayan bölgelerden biri olmasında aramamalı, aynı zamanda yurt sevgisinin örgensel ve geleneksel kaynaklardan fıskırmasında, yani halkın içten gelme direnişinde ve eyleme geçişinde düşünmeli. Bu bakımdan Karayılanın Anadoludaki anlamını açıklamak faydalı olacaktır. Bilindiği gibi kara yılan çoğunlukta çift gezer; bundan ötürü de Anadolunun bir çok bölgelerinde sevdalılara «karayılan» lâkabi takılır; teki öldürülmedikçe kara yılan kimseye zarar vermez; teki öldürülürse kalanı öcalır; bunun için halkımız kara yılanı öldürmekten sakınır; gene bunun içindir ki sıvılen, başarı gösteren, ortaya çıkan kişiye de bir çok köylerimizde «karayılan» denir. Antep'li yiğitlerle beraber hiç de yiğit olmayan «tarla sıçanı» gibi korkak, sıfalsız, topraksız yaşayan, «kıyametedeğ gāvura verseler» Antebi umursamayacak, «düşünmeye alıştırmamış» olan bir kişinin, ölüm korkusunu yenmesi, ancak gelenek ve inançlarını kırbaçlayan bir olayla karşılaşınca mümkün olur. Ak taşın arkasında bir kara yılanın öldürülmesiyle, korkak delikanlı birden bire yerine yurduna bağlılığının bilincine varmıştır ve ölümün onu nasıl olsa her köşede beklediğini kavramıştır. Böylece de yurtseverlik, beylik kuru edebiyatla açıklanmamış, toprağa ve onun yaşantısına somut olarak bağlı en varlıksız kişinin sanki doğadan gelme bir tepkisi olarak gösterilmiştir.

∴

Destan, Anadolu insanından başka, coğrafyasının da bir destanıdır; baştan sona kadar ülkenin denizleri, rüzgârları, bölgeleri, kent, kasaba, köy, ırnak, dağ, ova, tepé ve özel yer adları ile doludur. Bunların ayırtımlı incelemelerini de bir yana bırakıp, önce sıralayalım:

İstanbul, İzmir, Manisa, Menemen, Aydın, Akhisar, Adana, Antep, Çanakkale, Urfa, Maraş, Erzurum, Sivas, Adapazarı, Eskişehir, Kocaeli, Kirezce, Geyve, Sapanca, Yahşihan, Konya, Sille, Hatçehan, Karacabey, Bursa, Aksu, Uşak, Nazilli, Bolu, Düzce, Manavgat, Kütahya, Karadeniz, Ankara, İnönü, Bozüyük, Dumlupınar, Aydın, İzmit, Karamürsel, Gebze, Kartal, Alaşehir, Afyon, Kocatepe, Kütahya, Gediz, Büyük Çobanlar köyü, Koçhisar, Çukur-ova, Denizli, Ashhanlar, Akdeniz, Tarabya, Pötışan, Adada kulüp, Lefke köprüsü, Alâeddin tepesi, Kabataş, Kerempe feneri, Yıldız, Poyraz, Karayel rüzgârları, Tophane

rıhtımı, Kemeraltı, Harbiye Nezareti, Nizamiye kapısı, Harbiye telegrafhanesi, Beyoğlu, Vezneciler, Bozdoğan kemeri, Şehzadebaşı, Eyüp, Metris tepe, Sakarya, Sapanca gölü, Abdüsselâm dağı, Gökler Dağları, Cihanbeyli ovası, Uzun Çarşı, Rüstem Paşa Camii, Zindan kapısı, Babacafer, Bahk pazarı, Yemiş iskelesi, Eyüpteki niyet kuyusu, Süleymaniye, Hıdırlı Tepesi, Güzelim Dağları, Akarçay, Dere boğazı, Yedi şehitler, Altı gözler köprüsü, Epir gölü, Tuz Gölü, Halımur - Ayvalı hattı, Söğütlü muntikası, Tinaz tepe, Kömür tepe ve İzmir Rıhtımı. Bu isimlerin bir araya gelmesi bile Kurtuluş Savaşının bütün yankılarını canlandırmıyor mu? Elbetteki bundan böyle, bu isimlere, Manastır'lı Hamdi efendi, Reşadiyeli Veli oğlu Memed v.b. ninkiler de katılacaktır, artık bu kişiler, geldikleri yerlerin birer sembolü olarak kafalarımızda ülkemizin coğrafyasını ve insan manzaralarını canlandıracaklardır.

Anılan yerler tipik yönleriyle belirtilmekten başka, bunlar eylemde yer almakta, kimi zaman nerdeyse kişisel, kimi zaman da tarihsel bir özellik kazanırlar.

Olayların yer çerçevesi, önce o yere özgü genel çizgilerle belirtilmiş; örneğin: «Antep sıcak - Antep çetin yerdirdir», sonra buna, «kırmızı kayalarda - yeşil kertenkeleler - sıcak bulutlar dolaşır havalarında - ileri geri» — «Gāvur tutmuştur tepeleri,» imgesi eklenerek, hem güneyin tezdahl renklerinin, hem topografyasının ayrıntıları belirtildiği gibi, konunun tümünü kapsayan bir şiirsel eylem de belirmiş olur. Yerde sürünenlerle, yukarda dizilenler arasında karşıt bir alışveriş kurulur; önce tavşan, kertenkele, yılan, fare gibi düzeyde emekliyenler altta, öte yanda turna, bulut ve düşman üsttedir, fakat bilinç saatı gelince, Karayılan ve arkadaşları tepelere tırmanıp düşmanı yok edeceklerdir, Aynı nitelikteki bir yer anlatımını, «Hikâyeyi Kâzımda görelim: «Mehtaplı bir gece-gümüş bir kutunun içindesin - ortalık öyle bir tuhaf aydınlık, öyle ıssız - ya çok seslidir - ya hiç ses vermez mehtaplı gece zaten. «Bu anlatım Kâzımın psikolojik dramını, süre içinde gelişen duygularını hazırlar ve çerçeveler. Kâzımın serüvenini ve anılarını yöneten ay ışığı aynı zamanda olaya tanklık eder: «Mehtapla yüzyüze geldiler - Mehtap koskocaman - desdeğirmi - bembeyaz.» daha sonra ayın eyleme katılışı: «ay da denize düşmüş - toplanıp dağılıyor - dağılıp toplanıyor.»

İstiklâl harbinde düzey ve sürenin engelleri ile boğuşan Türk kadınlarının şiir bütünlüğü içinde, yücelikle gözümüzün önünden geçişi, destanın etkili parçalarından biridir; «Toprak öyle bitip tükenmez - dağlar öyle uzaktı - sanki gidenler hiç bir zaman hiç bir menzile erişemeyecekti.» «ve ayaklarının altında akan - toprak - toprak - ve toprak.»

Marifetli ve kararlı Süleymaniyeli Şoför Ahmet'in savaş serüvenine karşı onun özlem dünyası İstanbullu: «ve beyaz tenteli sandallar - siyah mavnaları - güneşli karpuz kabuklarıyla bir deniz kıyısındadır şehir»; oysaki Ahmet'in içinde bulunduğu «manzara yıldızlardan ve dağlardan ibâret...», buna karşı Ahmet'in kafasındaki düş: «Zindan kapı, Babacafer. - Uzakta Balık Pazarı. - Kuruyemişçiler. - Yemiş iskelesindeyiz. - o, sandalları, mavnaları - güneşli karpuz kabuklarıyla - yüzüne hasret kaldığın deniz.» Çift yer ve çift süre ile örülmüş bu parça, Anadolu savaşına İstanbul'un da karışmasını sağlıyor.

Büyük Taarruzu anlatan bölüm, sanki bir genel kurmay haritasına şiirsel bir özellik katar ve saatlerin ilerleyişi ile, olayın gergin, dramatik, sade olduğu kadar azametli niteliği belirir. Destanda Mustafa

Kemal'in ilk olarak gözükceği bu bölümün ilk parçası Kocatepeye ayrılmıştır. Bu ünlü tepe üstünde, Mustafa Kemal'in, sonradan halkın ezberleyeceği silueti, nöbetçinin göziyle şiirde yer almıştır, vatanın nöbetçisi ile ordunun başkomutanı bir arada, Büyük Taarruzun sembolleridir.

Kocatepe şöyle çizilmiştir: «Kocatepe yanık ve ihtiyar bir bayırdır - ne ağaç ne kuş sesi - ne toprak kokusu vardır - gündüz güneşin - gece yıldızların altında kayalardır» - o gece de «dünyanın en yıldızlı karanlığı vardır.» Tepe savaş alanını bir harita gibi altına sermiştir: «Düşman üç saatlik yerededir. - Ve Hıdırlık tepesi olmasa - Afyonkarahisar şehrinin ışıkları gözükcek - Şimali Garbide «Güzelim Dağları» ve dağlarda tek - tek - ateşler yanıyor.» Bu görüntüde dural, taarruz emrini bekleyiş tablosunun içinde du-

KURTULUŞ SAVAŞI DESTANI

- yanlış doğru cetveli -

Nâzım Hikmet'in geçen ay Yön yayınları arasında çıkan ve gerçekten güzel bir baskı ile hazırlanan Kurtuluş Savaşı Destanı adlı eserinde bazı dizgi yanlışları gördük. Bunların yerlere sürüp gitmesi ihtimalini önlemek için bir an önce düzeltilmesi gerektiğini düşündük. Bütün iyi niyete ve gösterilen özene rağmen yine de gözden kaçtığı anlaşılan dizgi yanlışlarından önemli gördüklerimizi aşağıda gösteriyoruz:

Sahife	Satır	Yanlış	Doğru
7	8	hâkim	hakim
7	20	mevsimsiz	merasimsiz
9	13	buğdaylar başaklanırken	buğdaylara başlanırken
15	24	sakallı	sakalı
19	2	iş bu	işbu
29	29	ağacından	ağacındandı
61	9	makasın	makası
61	10	altında, dingilin üstünde	altına, dingilin üzerine
61	25	ve şarkı	ve bir şarkı
61	26	nihaventti.	nihaventtir.
62	16	hikâyei billür köşk	Hikâyei Billür Köşk
62	18	Tababet	Tabahet
62	19	Tababet	Tabahet
62	34	Urgancılar	Urgancılarda
69	34	dediler	derdiler
73	16	kuvveyi	kuvâyî
73	20	kuvveyi	kuvâyî
75	25	hâkim	hakim

ral olmayan Mustafa Kemal'in silueti: Yürüdü uçurumun başına kadar - eğilip durdu. - Bıraksalar - İnce uzun bacakları üstünde yaylanarak - ve karanlıkta akan bir yıldız gibi akarak - Kocatepeden Afyon Ovasına atlayacaktı.» Burada gene bir şiirsel eylem imgesiyle, beklemekte olan büyük olan canlandırılmıştır. Dural olmayan bir de suyun akışıdır: «Orada Akarçay bir pırıltı halinde - (...) - şimdi yalnız suların yaptığı bir yolculuk var.» Bu yolculuğu az sonra ordular yapacaktır ve bundan sonra gelen Akarçay üzerine yazılmış mızralar bir ırmağın tıpkı kuş bakışı görülmüşünü izler. Taarruzu bekleyiş, yani büyük dinamik bir eylemden önceki durgun süreyi açıklayan bu anlatılıştaki dural öğelerden biri de: «Dağlarda - tek - tek - ateşler yanıyordu.»

Ülkenin kurtuluşunu sağlayıp onu yeni bir oluşuma yönlentecek olan «fecirle başlayan büyük taarruz»un son bekleyiş anları, ayrı, sembolik bir imge ile sanki Anadolu toprağının kendisini duygulandırır, ona bir can katar: «Bir yerlerde bir şeyler yanıyor - gün ağardı ağaracak - kokusu tütmeye başladı - Anadolu toprağı uyandı uyanacak.» Bu imge, önsöz niteliğindeki ilk şiirde bulunan: «ve kederli nehir yollarının - sürülmüş toprağın ve şehirlerin bahtı bir şafak vakti değişmiş olur - bir şafak vakti karanlığın kenarından - onlar ağır ve nasırlı ellerini toprağa basıp - doğruldukları zaman «mızralarıyla birleşir, kaynaşır. Böylece Destanın başındaki soyut nehir, toprak, şehir ve zamanın (şafak vakti) şiirin son bölümünde soyut olarak yerleştirilmiş, adlandırılmış bulunur. Artık coğrafya tarih olmuştur.

NOT — Kurtuluş Savaşı Destanı, Nâzım Hikmet'in isteğine uygun olarak iki biçimde yaymlanabilir. Birinci biçim, «Yön» dergisinin (bir kaç eksik ve yanlışla) yayınladığı bütüncü biçimdir. İkinci biçime göre «Kurtuluş Savaşı Destanı», «İnsan Manzaranın» içinde, ikinci bölümün bir parçasıdır. Bilindiği gibi «İnsan Manzaranın» Haydarpaşa Garından kalan ve Anadolunun içine dalan üç mevkili bir trenin seferidir. Bu destanın kişileri trenin içinde ve dışında, o yolculuğa bağlı olarak ömürlerini yaşarlar. Tren yolculuğu, «İnsan Manzaranın» bir çeşit bel kemiğidir. Yüzlerce sertiven, yaşayış ve ölüm, üç sınıflı bir tren katarından taşarak gözümüzün önüne serilir. Yemekli vagona, gecenin geç bir saatinde, sert bir yağmurun altında ilerliyen trende, garson Mustafa, ahçıbaşı Mahmut Aşer'e bir tutukludan edindiği, sarı bir defterde yazılı bir destandan parçalar okur. Destanı yer yer, Mahmut Aşer'in Mustafa ile konuşmaları keser. Bu konuşmalar Destan, Kurtuluş Savaşı ve Destandaki kişiler üstünedir. Böylece, «Kurtuluş Savaşı Destanı», her iki veriliste yapısı bakımından aynıdır, ancak bitiriş parçalarında farklar meydana çıkar. Bu da ayrı bir inceleme konusudur ve ancak «İnsan Manzaranın» yayımlanınca yapılabılır.

BALABAN

-4-

HASAN HÜSEYİN

Elimde Balan'ın «İZ» adlı kitabı. «Ustam kitaplarda, kendim resimlerde» diyor Balaban.

Balaban hakkında bundan iki yıl önce yazdıklarımı düşünüyorum.«.....»Örneğin, Kağrı tablosu. İki öküz, iki tekerlek, bir ok... Hatta tekerleklerin biri başka, biri başka. Yük yok. İki öküzün taşıdığı yalnızca iki tekerlektir. Ama biz, büyük bir yükün ağırlığını duyuyoruz. Bu yük kiloyla, tonla tartıla-

maz.' Trenlerin, uçakların, vapurların taşıdığı yük yanında kağının taşıdığı yük çocuk oyuncadır, gülünçtür, maskaralıktır. Ama, Balaban'ın Kağı'nın taşıdığı yük modern taşıt araçlarının taşıdığı yükten çok daha büyüktür aslında. Bu yük, üretimin ikelliğidir; üretim araçlarının ikelliğidir; geri kalmışlıktır; eğitimsizliktir, öğretilimsizliktir; bu yük sömürme düzeninin düzensizliğidir. Bu yük, insanı alçaltan düzensizliğin kan kusturan ağırlığıdır. Balaban'ın Kağı'nda işte bu vardır! Öküzler, vitrindeki oyuncaklar gibidir. Yirminci yüzyıl tekniğiyle kağını ancak böyle verilebilir. (...) Balaban'ın öküzü üst-yapıda değil, alt-yapıdadır. Atom çağında, öküzün o korkunç ağırlığıyla demokrasiye gitmeğe çalışan bir toplum... Merkezinde öküz bulunan bir toplum düzeni... Onun için Balaban, yukardan bakılarak değil, aşağıdan bakılarak anlaşılır, diyeceğim. Kendilerini sanatçı sayanlar, fildişi kulelerinden lütfen insinler de, Balaban'a aşağılardan bakımlar. Balaban çok yukarıdadır...» demiştim o yazımda. Balaban'ın dördüncü sergisini gördükten sonra, «ben size demedim mi!» diye bağırarak geldi içimden. Bundan iki yıl önce, 20 Şubat 1963'de YÖN'ün 62. sayısında çıkan o yazıma bugün de rahat rahat adımlar basabilirim. Yalnız, Balaban'ın iyiliğine birkaç eklemeye yaparım!..

Evet, gerçekten de ustası kitaplarda, kendisi resimlerde Balaban'ın!

Balaban dördüncü sergisini ilk olarak Ankara'da açtı. 19 Nisan 1965 Pazartesi günü Sanatsevenler Kulübünde açılan serginin sanat havamıza yepyeni bir ürperti, bir sıcaklık, bir coşku getirdiği rahatlıkla söylenebilir. Hergün gidip gezdim sergiyi. Hergün biraz biraz Balaban yaşamak istedim. Yaşadım belki de... Sergiyi her gezimde daha bir artmış, çoğalmış, umutlanmış, dirençli, yiğit buldum kendimi. İnsan yiğit, sağlam, olumlu davranışlar karşısında farkında

olmadan arınıyor çürüklüklerden, arıklıklardan... Şu kokmuş, kokmuş çevrede, şu kokmuş, kokmuş yüzler arasında, şu kokmuş, kokmuş davranışlar, oyunlar ortasında öylesine çok muhtacız ki yiğit, sağlam, olumlu, yüceltici davranışlara!.. Balaban'ın vatandaş kişiliğiyle sanatındaki kişiliğini yan yana getiriyorum da içim içime sığmıyor. Yaptıklarına, ortaya koyduklarına bakıyorum, Balaban'ın vatandaş kişiliği geliyor gözlerimin önüne; Balaban'la yüzyüze konuşuyorum, yaptıkları, ortaya koydukları geliyor gözlerimin önüne. Birini öbüründen ayıramıyorum. Yalansız bir insan, yalansız bir yapıt... Bizim toplumun en çok muhtaç olduğu şey işte budur! Kişi önce «burası benim ülkem, şu insanlar benim insanlarım, bu kavga benim kavgam; sanatımla ne verebilirim bu insanlara, 'bu ülkeye?» demeli, sonra da oturup kuzu kuzu vermeli yapıtını. Ülkesinin sorunlarına yabancı, dünyanın gidişine sırtını dönmüş, kof bir şımarıklık içinde birtakım zıppırık örnekleri vermiş kişiye sanatçı diyemiyorum ben, kusura bakılmasın. Yeryüzünde fırça, boya ve tuvalle ortaya birtakım marifetler koymayacak kimse yoktur. Hattâ üç yaşındaki bir çocuğun eline bile fırça, boya ve tuval verseniz, önünüzde birtakım marifetler koyabilir. Ama bu resim midir? Patileri boyaya batırılmış kedi bile kağıt üzerinde yürüse, ortaya birtakım boyama örnekleri çıkar. Ama bu resim midir? Sanatın akıllı, bilinçli, yetişkin kişi işi olduğu gerçeğine insan, Balaban'ın son yapıtlarını gördükten sonra birkez daha varıyor.

Balaban bugünedek sergilediği yapıtlarını dört döneme ayırıyor: Dağınık dönem, Nakışsı dönem, Ağıraksak-oyuncaksı dönem, Oyuncaksı-İz dönem... Çalışmasını böyle dönemlere ayıran, ayırmaktan korkmayan bir sanatçının elbette ki demek istediği birşey, varmak istediği bir yer vardır. Bu Balaban'ın üçüncü sergisiyle dördüncünün karşılaştırılmasından apaçık çıkıyor ortaya. Bundan iki yıl ön-

ce Ankara'da, Türk Kültür Derneği salonlarında sergilediği yapıtlarıyla bugün Sanatsevenler Kulübünde sergiledikleri arasında, tem ve renk anlayışı bakımından değil de, alınan yol, konuya egemenlik bakımından büyük bir ayırım göze çarpmaktadır. O sergisinde «birgün şu dombayların, şu kağının güneşin ortasında birkaç kara leke haline geldiğini görürseniz, şaşmayın» diyen Balaban, bugün, yani «Bala-

ban - 3» den iki yıl sonra yepyeni, ama geliştirilmiş bir biçim olgunluğu içinde çıkmaktadır karşımıza. Öküz mü? Onda da vardı, bunda da var. Kağı mı? Onda da vardı, bunda da. Ekin biçenler mi? Onda da vardı, bunda da. Mahpuslar mı? Onda da vardı, bunda da. Cami içindekiler mi? Onda da vardı, bunda da. Gurbetçiler mi, dağbaşında kadınlar mı, teccal mı? «Balaban-3» de de vardı, «Balaban-4» de de... Nevar ki, 1963'de sergilediği öküzü daha natürel yakındı, 1965'de sergilediği artık tamamen oyuncaksı. Kağı, harman ve insanlar iki yıl önce daha bir ayrıntılıydılar, bugün dökülmüş bu ayrıntı. İki yıllık çalışmasında büyük bir stilizasyon göze çarpıyor. Balaban'ı niteliyen o kalınlık, o tokluk, o ge-

nişlik, o sıcaklık bu son yapıtlarında da elle tutulur halde. Fakat bir kendini bulmuşuk, bir oturmuşluk, bir özgürlük var ayrıca bu son yapıtlarında. «Balaban - 3» de göze batan bir özellik, figürlerin âdetâ koza içindeymiş gibi verilmişti. Bu son yapıtlarında figürler kırıp atmışlar kozalarını. Bu bakımdan, daha bir dışa açılma, daha bir genişleme, daha bir özgürlüğe kavuşma hali görülüyor bu son yapıtlarında. Hele figürlerin daha sağlam, daha kişilikli ve stilize oluşları, Balaban'daki hızlı gelişmeyi apaçık ortaya koyuyor. Kendisinin «Yolun İzi», «Ekin Biçenler», «Döven Sürenler» dediği tablolarında, «Balaban - 3» deki «Harman» ucunun alabildiğine geliştirilmiş olduğunu görüyoruz. Yine nakış düzeni, yine o olağanüstü renk anlayışı, yine o kalın, yuvarlak, sağlam, sıcak yapı... Ama, «Balaban - 3» ile «Balaban - 4» arasında, çocuklukla bilûğ dönemi arasındaki ayırım kadar göze batar bir ayırım var. «Balaban - 4», «Balaban - 3» ün bilûğ dönemidir.

Balaban bu son iki yıllık çalışmasında daha çok hapisane konusunu ele almış. Duruk mapusane içinin, bukadar güzel verilebileceğini sanmıyorum. Balaban, mapusane temi için yepyeni bir biçim getirmiştir. Mapusane değil, sanki tabutluk! O upuzun, yanyana, kundaklama yatan insanlar... Öküler ve hastaları da —hemen hemen— aynı biçimde veriyor sanatçı. Hareketsizlik, darlık, daracıklık bundan güzel nasıl anlatılabilir? Buna bir de renk koyun! Ve sonra tablonun karşısına geçin, gümlerce, aylarca, yıllarca bakın... «Hapisaneyi bukadar güzel anlatabilmek için mutlaka orada yatmak mı lâzım?» diyenler olacaktır belki. Yoo, mutlaka yatılması gerektiğini söylemiyorum. Her sanatçı yaşadığını Balaban kadar içten, Balaban kadar duyarak, Balaban kadar güçlü versin, yeter!

Sergide dikkatimi çeken tablolardan ikisi de «doğururken ölen kadın» tablosuyla, «yaralının götürülüşü» tablosu oldu. Birinde ölüm

konusu çarpıcı bir kırmızıyla verilmiş; ötekindeyse yine acılı bir konu «Balaban - 3» ün başarılı yapıtı «Bizim köyün çınarı» nın renkleriyle anlatılmış. Gerçekten de bu tablonun renkleri civil civil, yaşam dolu. Şöyle uzaktan bakan, imkânı yok, acılı bir konusu olduğunu söyleyemez bu tablonun. Bu bile gösteriyor ki, Balaban ucuza kaçmıyor, kolaya kaçmıyor. En civil civil renklerle en acılı konuyu daha bir acılaştırmasını biliyor. Örneğin ben bu «yaralının taşınışı» tablosu karşısında saatlerce dikilip kaldım. Bitip tükeneceği yok tablonun! Destan deyin, roman deyin, şiir deyin, müzik deyin... ne dersiniz deyin. Türkiye'nin dağı-taşı, kurudu kuşu, yaşlı-kısa, kadını-erkeği, öküzü-kağnısı, derdi-belâsı hep bu tabloda var! Yaralı yine namluda kurşun gibi upuzun, sipsivri, daracık yatıyor kağnıda. Ama kağrı eriyip gitmiş, silinmiş.

Dikkatimi çeken bir başka özellik de şu oldu: Kadın ve erkeklerde bir kalınlık, bir yuvarlaklık var. Örneğin kadınlarda yumruklar, omuzlar, kalçalar kalın kalın, güçlü güçlü ve «dış»ı düşündürüyor. Buna karşılık, teccal» grupundaki

insan figürleri sivri, sert, kuru, çalı-çırpı gibi.

BALABAN'A

— Bu sergide birkaç uç var, dedim. Örneğin «baskı-teccal» ucu, «ölüm-doğum» ucu, «gurbetçiler» ucu, mapusane» ucu, «camliçi» ucu vb... Bunlardan hangisini götürmek istiyorsun?

Balaban şöyle-bir düşündü.

— «Mapusane» ile «Madenciler» ucunu, dedi.

«Mapusane», yani «âdembabalar» temi bundan önceki sergisinde ele alınmıştı, ama bu sergide ağır basıyor. Demek oluyor ki, sanatçı, ancak «dam»dan çıkışından onbeş yıl sonra bu konudan kurtulmak ihtiyacı duyuyor. Zaten birinciden dördüncü sergisine doğru geldikçe şöyle bir seçme, bir ayıklama yaptığı belli oluyor. Birinci sergisi, kendisinin de dediği gibi, dağınıktı. Dördüncü sergide ise, belirli hale gelmiş uçlar, iyice geliştirilmiş.

Balaban gerçekten güçlü sanatçı. Ne dediğini, nereye varmak istediğini biliyor; yapıtında raslantının yeri yok. Sanki bir magma kıvrılıyor, bükülüyor, kıvrılıyor, athıyor, yayılıyor ve birtakım figürler haline geliyor. Ben Balaban'daki bu güce, bu potansiyel güce «magma» diyorum. Kendi kabuğunu durmadan zorlayan, figürleri dram çizgisinde kaynaştıran, ama hiç bitmiyecekmiş duygusu veren, kalın, yoğun bir magma...

Sergilerinde aynı uçların işlenişine takılanlar,

— Neden hep aynı konuyu, örneğin kağnıyı, öküzü, harmanı, mapusaneyi alıyorsun ele? diye soruyorlar.

Balaban,

— Önemli olan, biçimdir, diyor. Her sergi bir adım atma olmalı, biçimin gelişmesi için.

Gerçekten de bu dördüncü sergisinde biçim kaygusu ağır basıyor. Örneğin «öküz», onbeş yıl içinde öylesine geliştirilmiş ki, kar-

şınızda üç-dört kemikten ibaret bir yığın kalmış. Alabildiğine «oyuncaksı», alabildiğine «iz». Sanatçının felsefesi, temel fikri bu: Öküz hangi çağın üretim aracıdır? Ohalde fosil olmak, iz olmak gerekir. İnsan Balaban'ın «öküz»üne, «kağrı»sına bakarken geçmiş yüzyıllardan bir «anı», bir «iz» görüyor. Tıpkı eski hiyeroglifler karşısında duyulan duygulara benzer duygularla doluyor insan. İnsan, toprak, ağaç, kuş, öküz, sapan, döven, mapusane, silâh... Öylesine birbirleriyle kaynaşmış, kucaklaşmış ki, öylesine içiçe ki... Sanki magma kıvrılmış ve insan olmuş, öküz olmuş, sapan olmuş. Ekin biçenler başaklarla içiçe, karmakarışık. İnsan ekinleşmiş, öküzleşmiş, topraklaşmış; toprak ve ekin insanlaşmış, öküzleşmiş, sapanlaşmış... İnsan ve doğayı böylesine içiçe görebilen, içiçe verebilen sanatçı pek azdır.

«Ekin · biçenler»e bakıyorsunuz... Sanki Temmuz, Ağustos sıcakları kavuruyor yüzünüzü. Fakat ayakta kadının omuzundaki testiden akan, figürleri kucaklayan pırlı pırlı su, birdenbire serinliğe gömüyor sizi. Tablo birdenbire ferah,

aydınlık, serin bir kimlik kazanıyor.

Balaban'ın dördüncü sergisindeki yapıtları tek tek ele alıp tanıtmaya imkân yok. Her tablo için ciltlerle yazı yazmak gerekir. Hele sanatçının o ince, o sinirli, o alıngan, o atılgan yapısıyla yapıtlarının kazandığı ayrı bir bütünlük, insanı alabildiğine çoğaltıyor, güçlendiriyor. Balaban yapıtlarına, dışı bir kaplanın yavrularına baktığı gibi bakıyor. Sanki varlığından yeni kopmuş otuz-kırk tane varlık... Kanlı kanlı, sıcak sıcak, cıvı cıvı,

güçlü güçlü, kıvrım kıvrım oynayıp duruyorlar analarının çevresinde. Duygulanmamak elde değil ki! Balaban'ın yapıtlarıyla yanyana gelmiş başka sanatçıların yapıtları, insanda, «kent-mezarlık» izlenimi bırakıyor. Balaban kent, öbürleri mezarlık. Bilmen anlatabiliyor muyum? Balaban'da ölü hiçbir şey yok Balaban'ın «görücü»leri de hep seçilmiş kimseler. Sergi açıldığından buyana izliyorum; gelenler hep aydın, ilerici, saygılı kimseler. Sanatın rolünü, emeği, toplumsal sorunlarımızı yakından bilen kişiler. Balaban için bundan güzel not olamaz.

Kısaca söyleyelim! Balaban bu sergisiyle çok daha güçlü, çok daha kendini aşmış olarak çıktı karşınıza. Ayağını sağlam basıyor Balaban. Yüreği çok güçlü Balaban'ın. Balaban bir magma! «Balaban - 3» de demiştim, yine diyorum: Resmimizi Balaban çizgisi kurtaracaktır. Sanatımız adına Balaban'la övünmemiz gerekir. Kendisini «Balaban - 5» için şimdiden selâmlıyorum!

Hasan HÜSEYİN

DOĞUDA KİTLİK VARDI

Sivas'tan başlayarak, Doğu bölgesi insanların sürdürdükleri acı yaşantı.. Doğu insanının dayanılmaz zor geçim şartları.. Güney ve Güneydoguyu kasıp kavuran toprak ağaları.. Sürüp giden kan dâvaları.. Ve kıtlıklar..

HALİL AYTEKİN yerinde inceledi ve yazdı.

300 sayfa. Büyük boy. Kitapta 50'ye yakın ilginç fotoğraf ve Balaban'ın desenleri vardır. Fiyatı : 7,5 lira

DOĞUDA KİTLİK VARDI

Bütün kitapçılarda arayınız.

TOPLUM YAYINLARI : 14

İsteme adresi : TOPLUM YAYINEVİ
P.K. 176 — ANKARA

**REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGILERLI
DEGERLENDIRIN!**

BASIN ILAN KURUMU

**YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.**

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

Basın A/3781

**SOSYAL ADALET
YAYINLARI**

Hüseyin Korkmazgil

ÖHHÖÖ

(Mizah Hikâyeleri)

3 Lira

*

Muarice Dobb

**AZGELİŞMİŞ ÜLKELER
VE
İKTİSADİ KALKINMA**

3 Lira

*

Oskar Lange

KALKINMA YÖNTEMLERİ

2 Lira

*

İsteme Adresi :

PK. 193

Yenişehir - A N K A R A

sosyal adalet aylık siyasi fikir dergisi
Yıl: 2 Sayı: 14

İmtiyaz Sahibi : Cemal Hakkı Selek, Yazı İşleri Müdürü : Yalçın Cerit,
Yazı Kurulu Başkanı : Prof. Sadun Aren, Teknik Yönetmen : Abdullah Nefes,
Yönetim Yeri : Selânik Caddesi 23/1 Kızılay-ANKARA
Kısa Adres : P.K. 193 Yenişehir-ANKARA

FIYATI : 250 KURUŞ

Yıllık abone 24, 6 aylık 12 Liradır. İlan - Reklam ücreti
özel anlaşmaya bağlıdır.

Dizilip basıldığı yer : Başnur Matbaası - Konya Sokak ANKARA

sosyal

adalet

sosyal

adalet

okuyunuz

okutunuz

sosyal

adalete

abone

olup

abone

bulunuz

SOSYAL ADALET OKUYUCULARINA

Aylık «Sosyal Adalet» birinci yılını doldurmuş bulunmaktadır.

Sosyal Adalet'in belki de en önemli özelliği ortak bir ürün olmasıdır.

Okuyucularımız Sosyal Adalet'e abone yazılmakla bu çabaya daha geniş ölçüde katılmış olacaklardır.

Bunu sağlamak bakımından ikinci yazımızda bir abone kampanyası açıyoruz.

BU KAMPANYAYA KATILINIZ.

Sosyal Adalet'in yıllık abonesi 24, altı aylık abonesi 12 liradır. Abone yazılmakla hem derginin mali kaynaklarını güçlendirecek, hem de onu % 20 ucuza almış olacaksınız.

Ayrıca, 15 Haziran 1965 gününe kadar abone yazılacak okuyucularımıza Sosyal Adalet'in 12 sayılık birinci yıl koleksiyonunu uygun koşullarla edinmek olanaklarını sağlıyoruz.

Hem abone yazılmakla, hem de Sosyal Adalet'in ilk 12 sayısını edinmek isteyen okuyucularımız, dergimiz adresine yıllık abone bedeli olarak 40, altı aylık abone bedeli olarak 30 lira göndermelidirler.

Ayrıca, haftalık Sosyal Adalet dergileri (18 sayı) ciltsiz 15, ciltli 20 liradan. Aylık Sosyal Adalet dergileri (12 sayı) ciltli 25 liradan ve cilt kapakları 5 liradan satışa çıkarılmıştır.

Eski sayıların her biri 250 kuruş karşılığında dergimiz adresinden sağlanabilir.

SOSYAL ADALETE ABONE OLUNUZ.

DÖNÜŞÜM

«Bugün yarına çıkar»

15 GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

12 BÜYÜK SAYFA 100 Krş.

2. SAYISI

8 MAYISTA ÇIKIYOR

Haberleşme P.K: 45

Cebeci — ANKARA